

Torsdagen den 7 november

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1 Förhållandet mellan kyrka och stat (forts.)

Fortsattes överläggningen angående konstitutionsutskottets betänkande nr 37.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Det vore lockande att ta upp frågan om kyrka och stat i hela dess vidd, men jag skall inte göra det efter den långa allmänpolitiska debatt som vi har haft. Det är dock väsentligt att diskussionen nu går vidare. Den får näring från det allmänna missnöje som finns med den nuvarande ordningen. Den kan hämta material från den sammanställning av remissvaren som getts ut. Den kommer nästa år att tillföras nytt material genom den utredning som tillkommit inom svenska kyrkan och som visserligen herr Werner i Malmö tycktes vara något kritisk emot men som jag ändå väntar mig resultat ifrån.

Det kommer också ett ganska stort antal artiklar i tidningar och tidskrifter, och på olika sätt tillförs diskussionen nytt material. Det sämsta som kunde hända vore att klippa av denna diskussion. Det finns uppenbar risk för att ett bifall till någondera av de båda reservationerna kan uppfattas på det sättet att nu betraktar riksdagen denna diskussion som avslutad; nu tar riksdagen ställning.

Bifalles reservationen från vpk kommer debatten att mattas och det blir inte möjligt att genom en dialog nå fram till den stora enighet i denna fråga som vi finner vara önskvärd. Skulle man bifalla den moderata reservationen innebär det också en begränsning av debatten. Den reservationen bygger på en motion som har till utgångspunkt att beredningens förslag inte kommer till utförande. Beredningens förslag skjuts åt sidan. Som jag tolkade herr Werners i Malmö anförande ansåg han för sin del att nu skulle man inte diskutera kyrka-stat-beredningens olika förslag. Nu skulle man välja andra utgångspunkter. Detta innebär en begränsning av denna debatt som jag tycker skulle vara olycklig.

Det kan om denna reservation dessutom sägas, att skulle man tillsätta en sådan utredning nu för att på det sättet uppehålla kontakt med den arbetsgrupp ärkebiskopen har tillkallat, så skulle arbetet inom denna arbetsgrupp förskjutas i tiden innan den statliga utredningen skulle komma i gång med sitt arbete och kunna presentera några resultat. Det skulle

Torsdagen den
7 november 1974

---

*Förhållandet
mellan kyrka och
stat*

Torsdagen den
7 november 1974

*Förhållandet
mellan kyrka och
stat*

förflyta så lång tid att det inte var möjligt att presentera denna kyrkliga arbetsgrupps resultat för kyrkomötet på hösten 1975.

Det kan inte hjälpas att jag tycker att både herr Mårten Werner och herr Berndtson var dåliga exegeter när det gäller utskottstexten. De kunde inte tolka texten så att det stämmer med innehållet i texten. En god exeget bör ju kunna göra detta.

I själva verket uttrycker detta utskottsbetänkande den mening som vi sedan länge haft, nämligen att man skall försöka uppnå så stor enighet som möjligt på denna punkt. För socialdemokratin har det länge framstått som naturligt att man skulle ha en så bred bas som möjligt för beslut i dessa frågor. Låt min få erinra om att när stat-kyrka-beredningen tillsattes 1968 betonade den dåvarande utbildningsministern, som handlade kyrkofrågorna, att beredningen borde sträva efter samlande lösningar för de framtida relationerna mellan stat och kyrka. Från den utgångspunkten arbetade beredningen. När den lade fram sitt förslag ansåg den att det fanns förutsättningar härför. Då den socialdemokratiska partikongressen tog ställning på hösten 1972 och i princip ställde sig bakom beredningens förslag tolkades situationen allmänt på kongressen vara den att det fanns en bred uppslutning kring detta. Det betonades också på kongressen att förutsättningen var att det skulle finnas en sådan bred enighet.

Dessa förutsättningar försvann på våren 1973 då två partier förklarade att de inte skulle stödja beredningens förslag. Jag skall inte lägga mig i någon inbördes tvist som eventuellt kan uppstå om vilket av dessa två partier som hann först ut på plan. Men det ligger i linje med hela socialdemokratins strävan på detta område att skapa så stor enighet som möjligt. Detta går igen i ställningstagandet inom konstitutionsutskottet i höst, och jag hoppas att det skall vara möjligt att kunna nå en större enighet än vad som för närvarande är fallet när det gäller reformer på kyrkans område.

I denna fortsatta diskussion hoppas jag, att man inte väjer för att gå in i frågan om den svenska kyrkan skall vara ett trossamfund eller en offentligrättslig institution. Det är lätt att forma verksamheten för denna kyrka om man låter den vara ett trossamfund som i många avseenden liknar exempelvis Svenska missionsförbundet eller Svenska baptistsamfundet. Det är också lätt att genomföra en konsekvent ordning på detta område om man låter kyrkan vara en offentligrättslig institution. Man får då dra konsekvenserna av detta och låta de beslut som riksdagen, kyrkofullmäktige och andra offentligrättsliga institutioner fattar på detta område gälla för kyrkan. Man kan inte bara göra det när man gillar besluten. Man måste också ställa sig besluten till efterrättelse när man ogillar dem.

Det finns en tredje ståndpunkt som har utvecklats och som är mycket svårare att få något grepp om. Man förklarar nämligen att kyrkan på en gång skall vara ett trossamfund och en offentligrättslig institution. Det funnes mycket att säga om detta här i kväll, men jag skall nöja mig med att uttrycka den förhoppningen att de som hävdar denna upp-

fattning konkret skall beskriva hur en sådan kyrka skall fungera. Det är inte nödvändigt att det sker här i kammaren i kväll. Det kan lika bra ske i någon artikel. Jag skrev en artikel om detta i tidskriften *Vår Lösen* i början av år 1973. Ännu har jag inte fått några inlägg i den debatten. Men jag kanske får det nu när diskussionen på denna punkt flammar upp på nytt.

I anslutning härtill vill jag gärna ta upp några synpunkter som herr Werner i Malmö utvecklade. Jag antar att tungan slant för honom en stund i en replik. Han förklarade med stor energi att han var en oppositionsman. Man kunde till äventyrs få det intrycket att ha var det inte bara här i riksdagen utan också i den kyrka han med glädje tjänar. Han skulle rent av kunna vara en oppositionsman mot ärkebiskopen, men det var väl ändå ett misstag. Eller är det kanske så att herr Werner vill framttäda som oppositionsman både i riksdagen och i svenska kyrkan?

Jag tyckte också att han var orättvis i sin karakteristik av kyrkan. Man kan naturligtvis mena att den inte har förnyat sig tillräckligt. På den punkten kan jag gärna hålla med herr Mårten Werner i Malmö, men jag tror att han underskattar den förnyelse som ändå har skett inom kyrkan.

Framför allt är det emellertid här en principiell fråga som inställer sig. Om man vill reformera svenska kyrkan, om man vill förnya den, om man kanske rent av ropar efter en reformation, varifrån skall den då utgå? Är det riksdagen och regeringen som skall genomföra en reformation, eller är det kyrkan själv?

Jag svarar att jag inte kan se annat än att det är kyrkan själv som skall genomföra förnyelsen. Om herr Werner studerar kyrkohistorien så skall han finna att reformationerna har utgått ifrån rörelser inom kyrkorna. De har ibland bekräftats av riksdagsbeslut, men upprinnelsen, anden och kraften i reformationerna har inte kommit till i riksdagar eller statsrådsberedningar, utan de har kommit fram inom kyrkan själv.

Frågan är vilka reformer, vilka förnyelser som den svenska staten hindrat kyrkan att genomföra. I själva verket är det här fråga om att finna nya uttrycksformer för gudstjänster och för religiöst liv över huvud taget men också att kunna förnya sitt eget tankeliv, att kunna finna nya former för sin förkunnelse, få till stånd ett nytänkande i anslutning till tidens krav osv. När har detta förhindrats?

Det verkar som om herr Werner gjorde till en stor sak vem som skall underteckna en ny bibelöversättning. För mig är detta en väldigt liten fråga. Det är mycket angelägnare att man får till stånd en ny bibelöversättning. Men kanske är det så att en ny bibelöversättning inte är den reformation som herr Werner önskade att den svenska kyrkan skulle genomgå.

Det räcker med att ställa dessa frågor. Jag tror att diskussionen nu bör fortsätta, och den bör kunna fortsätta med stor öppenhet, men också med blick för de problem som relationen mellan stat och kyrka rymmer.

Utskottet har velat öppna möjligheter för en fortsatt diskussion både

Torsdagen den
7 november 1974

*Förhållandet
mellan kyrka och
stat*

bland politiker och inom svenska kyrkan. Med detta yrkar jag bifall till utskottets betänkande.

Herr WERNER i Malmö (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan försöker tydligen skapa en splittring mellan mig och ärkebiskopen. Jag måste säga att misstaget i fråga om något mitt ord inte ligger hos mig utan hos herr Johansson i Trollhättan. När jag talar om ärkebiskopens utredning är jag inte kritisk, men jag kan förstå den oro man i den gruppen känner för att komma vid sidan om det som är politiskt gångbart. Är det så svårt att förstå att dessa utredare kan uppleva sig själva som part i målet och därför på visst sätt sidställda? Det är den oron som jag förstår. Jag är inte kritisk mot vad de kommer fram till, men jag är naturligtvis tveksam huruvida man kan få deras förslag realiserade i den här kammaren. Detta om detta.

Sedan säger herr Johansson att jag genom den här motionen har begränsat uppgiften när det gäller det stora problemkomplexet kyrka-stat. Det är helt riktigt, herr Johansson, därför är det också fel att man har buntat ihop moderatmotionen med motionerna från folkpartiet och kommunisterna. De är inte jämförbara. Vi yrkar inte något om kyrkans förhållande till staten i vår motion. Yrkandet går ut på en utredning av reformer som är nödvändiga i nuläget, de reformer som vi skulle kunna ta helt oavsett vilken lösning principfrågan om kyrkans förhållande till staten kommer att få. Där vidhåller jag att det inte är tillbörligt att kyrkan gång på gång på väsentliga punkter får vara utan reformer.

Jag vill i det här sammanhanget ta upp herr Johanssons i Trollhättan ord om reformation och förnyelse. Som präst vet jag också att mycket hänger på att prästen och de kyrkliga medarbetarna kan förnya sig. Men det är inte riktigt det vi talar om. Eftersom kyrkan nu är i förbund med staten har staten också makten att både förhjälpa kyrkan till bättre insatser och förhindra sådana. Tag som exempel att vi har förmenats kyrklig centralstyrelse. Det upplever man inom kyrkan besvärande. Vi har strängt taget 13 kyrkor i stället för en med tanke på att stiftsorganisationerna får agera var för sig.

Sedan har vi organisationens demokratiska uppbyggnad som måste beslutas av riksdagen för att kunna bli verklighet i kyrkan.

Herr BERNDTSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan säger att bifalles reservationen av vpk mattas debatten. Jag vill bara erinra om att en mycket omfattande debatt har pågått om beredningens betänkande. Inte mindre än 870 remissinstanser har givit sin syn på förslaget, och vi menar att nu är det dags för ett beslut.

Nu antyder herr Johansson på samma sätt som regeringen i sin kommuniké, där man förklarar att man inte ämnar lägga fram någon proposition, att det bl. a. beror på moderata samlingspartiets och centerpartiets agerande att man inte framlägger förslag. Men vad väntar man

på i den fortsatta debatten? Är det någon omvändelse från dessa partier man hoppas på? Jag tror att det är lika bra att notera att reaktionära krafter inklusive dessa partier har gått till storms mot förslaget, och det kommer de säkert att göra även i framtiden. Därför menar jag att det bara återstår att ta den nödvändiga principiella striden. Det är besynnerligt att man är så rädd för att göra det.

Det finns också i remissyttrandena klara skiljelinjer. De kritiska rösterna kommer från instanser som har anknytning till den svenska kyrkan. Däremot har frikyrkorna och invandrarkyrkorna ställt sig positiva, och olika samhällsorgan och organisationer är också positiva till förslaget. Det finns skäl att anta att utredningsförslagen skulle ha majoritet, men regeringen och nu också konstitutionsutskottet viker för den mest högljudda opinionen. Det menar vi är beklagligt.

Sedan säger herr Johansson i Trollhättan att vi är dåliga exegeter som inte kan tolka utskottstexten. Det behövs något särdeles i det fallet om man ur utskottstexten skall kunna få fram att motionerna skall anses besvarade med vad utskottet har anfört.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Det behövs ingen exeges alls för att få fram att motionerna är besvarade genom utskottets skrivning. Det står nämligen i utskottets text.

När det sedan gäller förhållandet mellan ärkebiskopen och herr Märten Werner var mitt syfte egentligen att förena dem. Jag trodde att herr Werner skulle utnyttja detta tillfälle till att ta sikte på min förklaring att tungan slant litet när han före middagsrasten förklarade sig vara oppositionsman på kyrkans område.

Det förslag som eventuellt kommer från den kyrkliga arbetsgruppen vill jag nog se innan jag bedömer det, men jag tycker att det skall bli väldigt intressant att få läsa det. Det kan ge ytterligare material till den diskussion som vi nu för. Det fanns emellertid i herr Werners anförande något där jag inte riktigt förstod vad han menade eller vart han ville komma. Han talade om att det fanns myndigheter som var till hinder. Vilka myndigheter?

Sedan ville han ha en ny myndighet – en kyrklig centralstyrelse. Inrättar man en sådan kommer man aldrig ifrån den centrala frågeställning, som jag tog upp tidigare, om denna kyrkliga centralstyrelse skall vara ett inomkyrkligt organ eller en offentlig myndighet. Skall den vara ett inomkyrkligt organ kan jag inte se svårigheterna för svenska kyrkan att redan nu ge det centrala organ som finns en starkare ställning. Vill man ha ett offentligt organ uppstår uppenbart svårigheter att bestämma hur detta organ skall agera. Då kanske man säger från kyrkans sida att det organ man ville ha är ett hinder.

Dessa frågor hör till dem herr Werner och jag måste få diskutera i fortsättningen. Därför hoppas jag att kammaren skall bifalla utskottets hemställan så att vi får möjligheter att fortsätta vår dialog.

Torsdagen den
7 november 1974

*Förhållandet
mellan kyrka och
stat*

Herr WERNER i Malmö (m) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara avfärda resonemanget om ärkebiskopen. Då jag uttalade mig som oppositionsman var det inte mot kyrkan, utan det var förstås mot regeringen vilken inte tar de initiativ som kyrkan behöver. Nog därom.

Många problem är förenade med den kyrkliga centralstyrelsen. Det är uppenbarligen inte lätt för herr Johansson i Trollhättan att göra en utredning på rak arm i talarstolen. Detta är uppgifter som man får ta itu med i en särskild utredning. Men nog vet jag att frågan går att lösa. Man menar från flera håll att det vore rimligt att avlasta departementet en del uppgifter, som en kyrklig centralstyrelse måhända skulle ha lättare att hantera, t. ex. utnämningsfrågor.

Herr BERNDTSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Nu säger herr Johansson i Trollhättan att det inte behövs någon exeget för att tolka utskottets framställning. Nyss var vi dåliga exegeter. Men om man i motionen begär förslag rörande kyrkans skiljande från staten, och utskottet, med hänvisning till en önskad men omöjlig enighet och en intern kyrklig utredning, hävdar att motionen skall anses besvarad, går utskottets skrivning helt enkelt inte ihop.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Den går nog ganska bra ihop. Vi resonerar på det här sättet: Vi vill nå så stor enighet som möjligt i denna fråga och förutsättningen för det är en fortsatt diskussion. Avslår eller bifaller vi motionen, blir det inte möjligt att fortsätta den diskussion som vi anser vara en förutsättning för den större enighet som bör finnas när en reform genomförs.

Till herr Werner i Malmö vill jag endast säga att jag tror att det finns en grundläggande skillnad i hans och mitt sätt att nalkas problemet om kyrkans reformation. Han anklagar regeringen för att inte göra någonting på det här området. Jag tycker att initiativet skall komma från svenska kyrkan. Jag som är riksdagsman väntar på kyrkan, men herr Werner, som är engagerad som kyrkoherde i denna kyrka, ropar på initiativ från regeringen och klagar över att de inte kommer.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Werner i Malmö anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Som motionär skall jag bara anföra några enkla synpunkter som jag tror delas av många människor utanför det här huset.

Om det bevisligen finns en majoritet i den här församlingen för att skilja kyrkan från staten – varför gör man det då inte? Det är litet egenomligt att man låter de återhållsamma och – för att använda ett kanske fult ord – reaktionära bestämma takten i denna fråga. Det brukar väl

inte vara regeringens utgångsläge att låta dem som håller igen bestämma reformtaket.

Jag kan inte heller förstå utskottets talesman, när han säger att man skall diskutera och vänta. Om vi skall vänta på att moderater och centerpartister skall bli eniga med oss andra, då tror jag att vi får vänta förgäves. Jag förstår alltså inte vad man väntar på. Jag delar herr Berndtsons skepsis i det fallet.

Sedan är det naturligtvis ändå en fråga om religionsfrihet. Om man favoriserar ett visst samfund på andras bekostnad är det ju ingen religionsfrihet i verklig bemärkelse. Det kan man bäst åskådliggöra genom ett exempel: Om det hade funnits ett politiskt statsparti – vilket vi får hoppas att vi slipper – med vissa förmåner framför andra partier, t. ex. rätt att ta ut skatt direkt på skattsedeln och med en möjlighet att få hjälp av uppborgsmyndigheter och andra myndigheter med att ta ut denna skatt, så hade vi givetvis inte kallat det för politisk frihet.

Sedan bara ett par ord om folkomröstning. Om detta är en religionsfrihetsfråga, och det är det, så kan man givetvis inte ha någon folkomröstning. Man ordnar ingen folkomröstning om tryckfrihet, politisk frihet och medborgarfrihet i det här landet. Det kan vi helt utesluta.

Slutligen, herr talman, vill jag uttala sympati för de uppfattningar som fru Hjelm-Wallén givit uttryck åt i utredningen. Det är att välkomna att hon numera tillhör regeringskretsen, och jag hoppas hon kan göra sitt inflytande gällande där.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 2.

Herr LUNDGREN (s):

Herr talman! Konstitutionsutskottet avslutar sitt betänkande så här: "Utskottet förutsätter --- att arbetet med berörda frågor fortsätter ---." En sådan formulering kan på försiktig riksdagssvenska vara ett uttryck för en viss otålighet. Utanför detta hus är otåligheten emellertid påtaglig. Särskilt den yngre generationen av kristet engagerade, både lek-män och präster, uttalar ofta med iver i rösten att den nuvarande ordningen i förhållandet mellan kyrka och stat inte kan få bestå. Även för icke kristet engagerade blir den nuvarande situationen alltmer praktiskt olämplig och principiellt omöjlig.

Olika händelser och s. k. utspel har på senare tid givit frågan extra aktualitet.

Idag gav kyrkominister Hans Gustafsson ett bra svar på en enkel fråga angående kvinnans ställning inom statskyrkan. Alldeles tydligt strök statsrådet under att han är besviken över utvecklingen. Den besvikelsen delas av många, inte minst av oss som har en kristen livssyn och som känner svenska kyrkan som vårt "andliga hem" och är aktiva där.

I Aftonbladets Innerspalt kommenterades i söndags kyrka-stat-frågan utifrån en artikel i tidskriften *Kristet forum*. Jag citerar: "Kristet forum noterar, liksom vi gjort i denna spalt, att biskop Lindegårds teologiska

Nr 117

Torsdagen den
7 november 1974

---

*Förhållandet
mellan kyrka och
stat*

---

*Förhållandet
mellan kyrka och
stat*

krumbukter nere i Växjö måste aktualisera skilsmässan mellan stat och kyrka. I valet mellan två absurditeter – att staten avgör vad som är rätt lära och att kyrkan under statens beskydd driver sin kvinnodiskriminering – kan det heller inte finnas någon annan lösning än att förkasta båda.”

Otåligheten inför sakernas tillstånd är påtaglig. Jag har känslomässig förståelse för detta. Men det är väsentligt att inte låta det otåliga känslosvallet ta överhanden. Oförsiktig otålighet tjänar inte alltid saken. En viss försiktig otålighet är i en sådan här, ur olika synpunkter, stor fråga att rekommendera.

Det är därför, herr talman, som jag yrkar bifall till utskottets betänkande. Där betonas att det är angeläget att statsmakterna kan ta ställning till stat-kyrka-beredningens förslag i en såvitt möjligt lugn och avspänd atmosfär. Statsrådet Hans Gustafsson sade i sitt svar på den enkla frågan att han hoppas, att kyrkan skall visa sig ha kraft att lösa de problem som återstår för att skapa en verklig jämställdhet mellan kvinnor och män inom kyrkan. Det uttalandet är ett uttryck för samma försiktiga otålighet, förefaller det mig.

Herr talman! Det är naturligtvis inte kvinnoprästfrågan som ensam och främst är orsaken till att stat-kyrka-relationerna på senare tid fått extra aktualitet. Statsrådet Hans Gustafssons s. k. utspel nyligen har satt fart på debatten genom att lansera några nya infallsvinklar. I den principiella huvudfrågan är socialdemokratins inställning helt klar. SAP:s partikongress, liksom partiets sidoorganisationer i deras remissvar, har uttalat sig för huvudprincipen i stat-kyrka-beredningens förslag. Självfallet kan det emellertid – och det är här ”utspelet” kommer in – finnas utrymme för en diskussion kring vilka praktiska vägar man skall välja då man förverkligar huvudprincipen. Det är då tre punkter som framstår som särskilt viktiga för kyrkan:

1. Kyrkans ekonomi.
2. Begravningsväsendet.
3. Själva övergången från nuvarande till nya relationer.

I en intervju i senaste numret, som kom ut häromdagen, av tidningen Broderskap utvecklar Hans Gustafsson dessa punkters innebörd.

Då det gäller kyrkans ekonomi föreslog ju beredningen att avgifterna från medlemmarna till kyrkan under en tioårsperiod skulle kunna tas upp via skattsedeln. ”Jag har för min del”, säger statsrådet, ”inte funnit det nödvändigt att låsa den tid staten skulle ge kyrkan den här servicen. Jag tycker vi bör kunna ta upp frågan till förnyad prövning 1992, eller när tioårsperioden nu kommer att gå ut.” Detta var, herr talman, för övrigt en uppfattning som vi i Broderskapsrörelsen framförde redan 1967 i samband med att vi antog ett religionsfrihetsprogram. Vår uppfattning är helt motiverad av omsorg om kyrkan.

Beträffande begravningsväsendet föreslog beredningen att det skulle överföras till den borgerliga kommunen. Enligt förslaget skulle den borgerliga kommunen kunna köpa tjänster av kyrkan. ”Jag kan tänka mig”,

säger statsrådet, ”att man vänder på det här systemet och säger att kyrkan i princip får ansvaret för att – på uppdrag av kommunerna – sköta begravningsväsendet.”

Angående den tredje punkten, som gäller de övergångssvårigheter som kan komma att uppstå, är det säkert också möjligt att finna praktiska lösningar. Statsrådet säger i Broderskapsintervjun så här: ”Om kyrkan så skulle vilja kan jag mycket väl tänka mig en gemensam utredning för staten och kyrkan, en utredning som skulle kunna konstruera en övergångslagstiftning för en fem- eller tioårsperiod. En sådan övergångslagstiftning skulle på ett naturligt sätt kunna leda fram till en inomkyrklig stadga. Men om en sådan måste självfallet kyrkan själv bestämma, den övergångslagstiftning jag talar om skulle enbart ha till syfte att underlätta övergången från nuvarande system till en situation i vilken kyrkan har en mer fri ställning.”

Herr talman! Den intensifierade aktiviteten i stat-kyrka-frågan kan inte annat än välkomnas.

För kyrkan väntar nu en prövningens tid. Skall den slå vakt om en privilegierad ställning? Eller skall den säga ja till regeringens generösa förslag? Säger den ja får kyrkan chansen att successivt och tryggt bygga upp den organisation som motsvarar de krav som ställs. Kyrkan får också möjligheter att analysera sin ekonomiska situation och vidta de förberedelser som kan vara nödvändiga.

Det är min förhoppning, i likhet med utskottets, att en fortsatt diskussion ytterligare skall klarlägga de väsentliga frågeställningarna. Regeringens genom statsrådet Hans Gustafsson presenterade förslag är generösa. Det vore märkligt om inte kyrkan nu är öppen för konstruktiva samtal. Ärkebiskopen har uttalat sig så att en viss öppning inte förefaller helt utesluten. Det vore vidare märkligt om centern och moderaterna under sådana generösa former kan fortsätta nejsägandet till ändrade relationer. Såvitt jag har förstått finns det i varje fall centerpartister, även i framskjuten ställning, som känner det naturligt att vara öppna för konstruktiva samtal med regeringens förslag som grund.

Det är för övrigt, inom parentes sagt, felaktigt att tala om skilsmässa. Det handlar om sådana nya relationer mellan stat och kyrka som kan upplevas som rimliga såväl för dem som i likhet med mig känner sig hemmahörande i svenska kyrkan som för dem som finns i andra samfund eller inte alls är kristet engagerade.

Till sist, herr talman! Kyrkornas betydelse för vårt samhälle är så omfattande att diskussionen om relationerna måste få fortsätta ännu en tid i en, som utskottet uttrycker det, ”såvitt möjligt lugn och avspänd atmosfär”.

Varken herr Werner i Malmö eller herr Berndtson tyckte om formuleringarna i ”såvitt möjligt lugn och avspänd atmosfär”. Kyrkoherde Werner förvånade mig särskilt då han var irriterad över att det här var fromma önskningar. Om det hade varit hedniska önskningar kan jag ha förstått om han hade reagerat.

Nr 117

Torsdagen den
7 november 1974

---

*Förhållandet
mellan kyrka och
stat*

Torsdagen den
7 november 1974

*Förhållandet
mellan kyrka och
stat*

Herr Berndtson reagerade också mot uttrycket "lugn och avspänd atmosfär". Det var inte bra i striden mot reaktionära krafter. Ungefär så uttryckte han sig. Men det är väl så, herr Berndtson, att i en hetsig atmosfär blir de reaktionära krafterna ännu mer motsträviga och omöjliga.

Alltnog, den fortsatta diskussionen bör i religionsfrihetens namn ske utifrån följande tre huvudlinjer:

1. Trossamfunden kan inte existera och erbjuda människor den hjälp de önskar utan ett aktivt positivt stöd från samhällets sida.

2. Något enskilt samfund bör inte inta någon särställning, samhällets stöd bör vara opartiskt.

3. Samhällets stöd måste utformas med respekt för samfundens självständighet.

Denna fortsatta diskussion bör emellertid inte utsträckas under alltför lång tid. Det finns, herr talman, en otålighetsgräns.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Den lugna och avspända atmosfären har jag förvisso ingenting emot, vare sig den finns i den här kammaren eller på andra håll, herr Lundgren. Jag var inte kritisk mot den, men jag var tveksam till huruvida den kan bestå om frågan skjuts för långt in i framtiden. Där kan vi kanske vara av samma mening.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Frågan gäller inte vad man tycker om den atmosfär som utskottet talar om. Vad jag menar är att det är helt orealistiskt att förutsätta en lugn och avspänd atmosfär, när det redan har blåsts till strid på det sätt som skett i denna fråga. Vidare lugnar man inte reaktionen, herr Lundgren, genom att ligga lågt. Här handlar det om att hävda de principiella frågeställningarna i denna debatt.

Herr LUNDGREN (s):

Herr talman! Den replik som herr Werner i Malmö riktade till mig när jag var på väg tillbaka till min plats uppfattade jag så, att vi helt plötsligt och oförhappandes blivit överens.

Herr Berndtson talar om att det är svårt att diskutera i en avslappnad atmosfär när debatten redan är så hetsig som han upplever den. Jag tror inte att diskussionen är särskilt hetsig, utan jag tror att de som deltar i den vill söka sig fram sakligt och lugnt. Det tjänar denna stora och ganska besvärliga sak på. Jag vill gärna tolka herr Berndtsons senaste inlägg så, att också han så smått har närmat sig uppfattningen att man bör hysa en försiktig otålighet.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! För att förebygga ett missförstånd vill jag säga att herr Lundgren och jag måhända är överens så till vida att vi önskar en lugn och avspänd atmosfär och anser att den kan riskeras om vi skjuter upp

de här frågorna för länge.

När det gäller principfrågan kvarstår nog tyvärr vår oenighet.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Det handlar inte om att närma sig en attityd som innebär att man så att säga sopar detta problem åt sidan, herr Lundgren. Min inställning är redan länge klar: Det finns stöd för kravet på att skilja kyrkan från staten. Den skrivning som utskottet nu presenterar skjuter tyvärr denna fråga ytterligare på framtiden.

Herr LUNDGREN (s):

Herr talman! Jag har ingen som helst önskan, herr Berndtson, att sopa den här frågan åt sidan. Jag hoppas att det verkligen framgick av mitt inlägg från talarstolen. Men det jag anser är ju, och det hoppas jag att herr Berndtson observerade, att otåligheten har en gräns. Samtalen får alltså inte pågå alltför lång tid.

Och så till herr Werner i Malmö. Nej, jag förstår att vi inte är överens om huvudprincipen. Där skiljer vi oss nog väsentligt.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av herrar Werner i Malmö och Björck i Nässjö samt 3:o) reservationen nr 2 av herr Berndtson, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Berndtson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Berndtson begärt votering även beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 37 antar reservationen nr 1 av herrar Werner i Malmö och Björck i Nässjö röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 2 av herr Berndtson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 42

Nej - 23

Avstår - 223

Herr Takman (vpk) anmälde att han avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt ja-knappen.

Nr 117

Torsdagen den
7 november 1974

*Förhållandet
mellan kyrka och
stat*

Nr 117

Torsdagen den
7 november 1974

*Lagstadgad rätt för
församling att
ombesörja begrav-
ningar*

Följande voteringsproposition blev härefter uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 37 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Werner i Malmö och Björck i Nässjö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 234
Nej - 40
Avstår - 14

§ 2 Lagstadgad rätt för församling att ombesörja begravningar

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 38 med anledning av motion om lagstadgad rätt för församling att ombesörja begravningar.

I detta betänkande behandlades motionen 1974:185 av herr Werner i Tyresö m. fl. (vpk) vari hemställdes att riksdagen skulle anta ett i motionen redovisat förslag till ändring i lagen (1961:436) om församlingsstyrelse, innebärande att församling skulle ha rätt att även ombesörja begravningar och att den möjlighet som nu förelåg för regeringen att förordna om överförande från kyrklig till borgerlig kommun av ansvaret för anskaffande och vård av begravningsplats även skulle omfatta ombesörjande av begravningar.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1974:185.

Reservation hade avgivits av herr Berndtson (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionen 1974:185 hos regeringen skulle begära förslag om ändring av församlingsstyrelselagen i enlighet med vad reservanten anförde.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag tar till orda till förmån för en vpk-motion, men den har tillkommit med anledning av ett på det lokala planet fattat beslut, där bl. a. företrädare för regeringspartiet stått som initiativtagare. Bl. a. till följd av ett inhopp från den icke okända sammanslutningen Skattebetalarnas förening blev det lokala beslutet överklagat. Besvaren från den socialdemokratiska arbetarkommunen, den fackliga centralorgani-

*Lagstadgad rätt för
församling att
ombesörja begrav-
ningar*

sationen, vpk-föreningen och andra har avvisats av länsstyrelsen och senast av regeringsrätten. Motionens syfte är att med en enkel lagändring möjliggöra för församling, som så önskar, att fatta beslut om fria begravningar.

Det anmärkningsvärda är att utskottets socialdemokrater fullföljer linjen från Skattebetalarnas förening och andra borgerliga, lokala kretsar att stödja detta förslag, som uppenbarligen skulle vara till stor fördel för samhällsinvånarna, nämligen att en församling gavs rätt inte bara att ombesörja anordnandet och skötseln av begravningsplats utan även att ombesörja begravning i övriga hänseenden.

Motiveringen för utskottets avstyrkande av motionen är minst sagt anmärkningsvärt torftig. Det finns yrkesskadeförsäkring, grupplivförsäkring, begravningskassor och försäkring på annat sätt, skriver utskottet. Ja visst, det är ju bekant att så är fallet. Men verkligheten är den som motionen hänvisar till, nämligen att ett stort antal pensionärer, inberäknat änke- och förtidspensionärer, samt barn står utanför detta skydd. Statens pris- och kartellnämnd har anfört att år 1969 var det 78 procent av de avlidna som stod utanför grupplivskyddet. Dessa fakta tycks utskottet inte ta den ringaste notis om.

I vpk-motionen anförs i vilka avseenden församlingen – det aktuella fallet rör Sundbybergs församling – skulle öka sina åtaganden. Jag upp-
repar dessa:

Alla gravar blir fria.

All vård av grav blir fri, dock ej blommor på graven.

Församlingen tillhandahåller kistor med svepning och urnor.

Församlingen driver en egen begravningsbyrå med helt fria tjänster enligt föreliggande utredning som ett led i sin kurativa verksamhet.

Kostnaderna för detta beräknades motsvara ca 10 öre per skattekrona.

Den normala kostnaden för en begravning varierar givetvis, men den är – vilket bör vara allmänt bekant – så stor, att den för människor i små omständigheter är ytterligt kännbar, detta därtill i en i övrigt mycket svår personlig situation för de efterlevande.

De som på något sätt kommit i beröring med de problem som är förknippade med dödsfall och därmed förbundna svårigheter borde verkligen få kännedom om utskottets skrivning. Efter uppräkningsarna av alla befintliga försäkringar på området skriver utskottet: "Till detta kommer att i de fall då medel saknas till begravningskostnader kan ekonomisk hjälp till dessa utgå i form av socialhjälp."

Ställ den rekommendationen i jämförelse med att frågan kunde lösas på annat sätt om en församling till en kostnad av 10 öre per skattekrona medgavs rätten att förfara på sätt som man tänkt sig i Sundbybergs församling! Att man företar en så obetydlig författningsändring medför naturligtvis inte att skyldighet för alla församlingar i detta land skulle uppstå att förfara på detta sätt.

Motionsyrkandet garderar sig så att säga för att ett framtida beslut eventuellt kan gå ut på att den borgerliga kommunen ges uppdraget att

Torsdagen den
7 november 1974

Lagstadgad rätt för församling att ombesörja begravningar

ombesörja anordnandet av gravplatser samt här berörda utvidgningar av åtagandena. Detta kan den av utskottet nämnda arbetsgruppen som ärkebiskopen tillsatt mycket väl sysselsätta sig med och ta god tid på sig att begrunda. Men vilka rimliga skäl kan anföras mot att nu företa den föreslagna ändringen i lagen om församlingsstyrelse? Utskottet har enligt min mening inte varit kapabelt att anförna några sådana rimliga skäl mot motionens förslag. Kan någon annan i denna kammare göra det?

Herr talman! Jag yrkar bifall till den av herr Berndtson till utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr OLSSON i Edane (s):

Herr talman! I motionen 185 tar herr Werner i Tyresö m. fl. upp frågan om lagstadgad rätt för församling att ombesörja begravningar, en fråga som också herr Lundgren nyss snuddade vid i sitt anförande.

Enligt motionärerna bör den kyrkokommunala kompetensen vidgas när det gäller åtgärder på begravningsväsendets område, så att församling skall ha rätt att även ombesörja begravningar.

Detta förutsätter en ändring i lagen om församlingsstyrelse. Ändringsförslaget innebär att till uppräknningen i 2 § 1 mom. av vad som enligt lagen avses med församlings angelägenheter skall läggas orden "ombesörjande av begravningar".

Motionärerna föreslår också att den möjlighet som nu enligt 2 mom. föreligger för regeringen, att förordna om överförande från kyrklig till borgerlig kommun av ansvaret för anskaffande och vård av begravningsplats, även skall omfatta ombesörjande av begravningar.

Enligt motionärerna är det angeläget att få en lösning på de ekonomiska problem som uppkommer för ett mycket stort antal människor när en familjemedlem eller annan anhörig har avlidit och skall begravas.

Det står väl klart för var och en att kostnader i samband med en begravning för många framstår som en börda. Utskottet har också ansett att starka skäl kan åberopas till stöd för den i motionen föreslagna kompetensutvidgningen. Mot den bakgrunden delar utskottet motionärernas åsikt att det är angeläget att få en lösning på de ekonomiska problem som uppkommer när en familjemedlem eller annan anhörig har gått bort.

Hela frågan om de enskilda människornas begravningskostnader behöver tas upp till prövning, och det måste anses angeläget att kommunernas ansvar för kostnader i samband med begravning utsträcker. Frågan om begravningsväsendets framtida utformning har också ett samband med det pågående reformarbetet beträffande förhållandet kyrka-stat, som tidigare diskuterats här i kväll. Bl. a. föreslog stat-kyrka-beredningen att huvudmannaskapet för allmänna begravningsplatser i princip skall föras över från församlingarna till de borgerliga primärkommunerna.

Frågor rörande begravningsväsendet ingår också i det arbete som bedrivs av den arbetsgrupp som under förra året tillsattes av ärkebiskopen och som har att syssla med svenska kyrkans framtida organisation.

Den i motionen föreslagna kompetensutvidgningen är således ingen

ny fråga. Det framgår bl. a. också av det beslut om fria begravningar som kyrkofullmäktige i Sundbyberg fattade för exakt tre år sedan som det hänvisas till i motionen och som också herr Claeson nu ägnade rätt stort utrymme åt i sitt anförande. Som bekant engagerade sig en rad organisationer till förmån för detta beslut, som sedermera blev ett fall för regeringsrätten.

Att utskottet nu inte funnit skäl att biträda motionen skall inte av motionärerna tolkas som att utskottet ställer sig negativt till grundtanken i de förslag som förs fram i motionen. Vi är övertygade om att när hela den stora principiella frågan skall avgöras kommer också frågan om begravningsväsendet att bringas till sin lösning.

Utskottet anser att de problem som tagits upp i motionen kommer in på grundläggande relationer till reformarbetet beträffande förhållandet kyrka-stat. Problemet måste därför ses i sin helhet. Vi måste allra först få de grundläggande frågorna utredda, innan vi rycker loss bitar och skapar delreformer. Vi måste med andra ord lägga grunden innan vi tar definitiv ställning till delfrågor. Vi måste i en så stor och viktig angelägenhet ha räta linjer att arbeta efter, så att inte hela problematiken hamnar i något som kunde betecknas som ett grumligt mellanläge.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan, vilket innebär avslag på motionen 185.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag vill bara till det som herr Olsson i Edane för utskottets del har anført säga att vi har naturligtvis noterat att utskottet uttalat sig positivt och att utskottet delar motionärernas åsikt så att säga i sakfrågan. Men därifrån och till att göra den förändring i lagen om församlingsstyrelse som behövs för att ge församlingarna möjligheten att föranstalta om fria begravningar, ifall församlingarna själva gör en sådan bedömning, bör ju inte steget vara så särskilt långt.

Jag kan inte förstå att en sådan förändring som yrkas i motionen och reservationen av herr Berndtson skulle behöva innebära några svårigheter för de utredningar som pågår eller eljest för kommande beslut som gäller kyrka-stat. Det har jag som sagt svårt att förstå, och jag skulle gärna vilja höra på vilket sätt detta enligt herr Olssons uppfattning skulle kunna lägga hinder i vägen för utredningarna.

Herr OLSSON i Edane (s):

Herr talman! Att vi inte i dag kan gå herr Claeson till mötes i denna fråga har ju sin förklaring i att vi ändå hoppas att det skall bli möjligt att genomföra en stor kyrka-stat-reform, något som tidigare varit så ingående diskuterat här i dag.

Kyrkoministern har ju fattat tag i denna fråga på nytt, och vi har inte givit upp hoppet om en lösning när det gäller de grundläggande frågorna. Dem måste vi, som jag sade tidigare, ta itu med först innan vi går in på delfrågorna. Men jag bör kanske upprepa vad som sagts tidigare

Torsdagen den
7 november 1974

*Lagstadgad rätt för
församling att
ombesörja begrav-
ningar*

i kväll, att det för dagen ter sig svårt därför att centern nu har markerat att partiet står fast vid sin åsikt i kyrka-stat-frågan. Det framhöll bl. a. herr Boo i sitt anförande. Men i det parti som jag representerar står vi öppna för att hela den stora principiella frågan skall lösas så snart som möjligt. Herr Claeson vet ju också att vi har deklarerat att det måste till en bred uppslutning från partiernas sida för att kyrka-stat-frågan över huvud taget skall bli föremål för behandling här i riksdagen. Detta har också konstitutionsutskottets ordförande tidigare i debatten deklarerat mycket klart.

Vi vill alltså inte ta itu med några delfrågor förrän den grundläggande frågan är helt klar.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Med all respekt för allvaret i denna fråga och i ämnet som sådant vill jag ändå säga att herr Olssons i Edane replik något påminde om mannen som kom underfund med att han hade gått och lagt blommor på fel grav och då sade att det var ingen glädje med den sorgen. Jag tycker med andra ord att herr Olssons replik mycket litet sysslade med den fråga som vi nu står i begrepp att besluta om och mera rörde den fråga som diskuterades under föregående punkt på föredragningslistan.

Herr OLSSON i Edane (s):

Herr talman! Det förvånar mig att herr Claeson framhärdar i att just denna fråga skall brytas ut ur sitt sammanhang och bringas till en lösning innan vi har tagit ett samlat grepp på den stora reformen.

Jag håller med konstitutionsutskottets ordförande, som tidigare sade att det är viktigt att diskussionen går vidare och att det värsta som kunde inträffa vore att den diskussionen klipptes av. Som herr Lundgren också var inne på behöver vi en konstruktiv debatt i denna fråga, men det är de grundläggande frågorna som vi först måste ta hand om. Jag vidhåller att vi inte kan fatta beslut i en sådan delfråga som har tagits upp i denna vpk-motion.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Berndtson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 38 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Berndtson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Claeson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 266
Nej - 17
Avstår - 5

Nr 117

Torsdagen den
7 november 1974

*Vidgad valbarhet
till kyrkvårdsupp-
drag*

§ 3 Vidgad valbarhet till kyrkvårdsuppdrag

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 39 med anledning av motion om vidgad valbarhet till kyrkvårdsuppdrag.

Herr NORDIN (c):

Herr talman! Det är inte min avsikt att gå med håven när jag nu tillkännager min föresats att vara mycket kortfattad. Jag vill bara med några ord beröra det särskilda yttrande som jag jämte herrar Fiskesjö och Olsson i Edane fogat till utskottsbetänkandet om rekryteringen av kyrkvårdar.

I vissa församlingar, särskilt de med flera kyrkor, har rekryteringsproblem uppstått på grund av att endast ledamöter och suppleanter i kyrkoråd är valbara som kyrkvårdar.

Kyrkorådsledamöter bör ju framför allt utses med tanke på sin lämplighet att bära ansvaret för den kyrkliga kommunens ekonomi men naturligtvis också med tanke på sitt allmänna intresse för kyrkan. Självfallet är det värdefullt om ledamotskap i kyrkoråd och kyrkvårdskap kan kombineras. Men för många kyrkorådsledamöter är det inte arbetsmässigt möjligt att dessutom påtaga sig kyrkvårdsuppdraget. Följden blir i vissa fall att kyrkorådsledamöter måste nomineras utifrån sin lämplighet som kyrkvårdar.

Ur allmändemokratisk synpunkt är detta inte någon bra styrning. Som framhållits i motionen av herr Olsson i Sundsvall och fru Ekelund vore det värdefullt om rekryteringsbasen för kyrkvårdar kunde vidgas till att också omfatta kyrkofullmäktiges ledamöter.

Personligen har jag den uppfattningen att den bästa lösningen på sikt vore att envar röstberättigad medlem i församlingen som är valbar till kyrkoråd också vore valbar som kyrkvård. Kyrkan har all anledning att till vara varje lämplig, kunnig och villig medlems arbetsinsats.

Herr talman! För dagen nöjer jag mig med det sagda.

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Det finns inte heller för mig någon anledning att ta upp en lång debatt med herr Nordin, som ju var föredömligt kort i sitt anförande.

Av vad utskottet här säger borde det emellertid också för herr Nordin

Torsdagen den
7 november 1974

*Politiskt partis
ägarintressen i
direktreklamföre-
tag*

stå klart att möjligheter finns att vidga kretsen till förmån för de mera ceremoniella uppgifterna som man talar om i det särskilda yttrandet. Detta går att genomföra redan med den församlingslag som nu finns.

Om man läser ärkebiskopens yttrande över motionen finner man att man kan utse gudstjänstvärdar bland kyrkligt aktiva antingen de tillhör kyrkofullmäktige eller icke, och därmed avstyrker ärkebiskopen förslaget.

Med tanke på vad som nu pågår beträffande kyrkans organisation – vi har talat om detta i samband med flera tidigare ärenden här – har utskottet inte funnit anledning att i dag inta annan ställning, än tidigare. Utskottet anser inte att riksdagen för närvarande bör ta något initiativ till ändring, och yrkar avslag på motionen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkanden

Nr 40 med anledning av motion om ändring av bestämmelserna rörande fördelningen på församlingar av antalet fullmäktige i kyrklig samfällighet

Nr 51 med anledning av motioner angående det statliga utredningsväsendet

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 5 Politiskt partis ägarintressen i direktreklamföretag

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 52 med anledning av motion om förbud för politiskt parti att inneha ägarintressen i direktreklamföretag.

I detta betänkande behandlades motionen 1974:588 av herr Danell (m) vari hemställt att riksdagen beslutade att politiskt parti ej skulle tillåtas att inneha ägarintressen i direktreklamföretag.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1974:588.

Reservation hade avgivits av herrar Boo (c), Werner i Malmö (m), Fiskesjö (c), Björck i Nässjö (m), Jonnergård (c), Molin (fp) och Nordin (c) vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen förklarade motionen 1974:588 besvarad med vad reservationerna anfört.

Herr NORDIN (c):

Herr talman! Partier är fria staters liv, säger man. Yttrandet är slitet, men ingalunda någon tom fras.

I källtexterna till vår nya författning sägs exempelvis, att partierna är bärande element i vår demokrati och en given följd av yttrande- och föreningsfriheten.

En lagreglering av partiernas organisation eller arbetsformer kan därför bli ett ingrepp i denna frihet. Av detta skäl har lagstiftning om partiernas arbete hittills avvisats. Det måste då i stället bli den offentliga debatten och den offentliga kritiken som får utgöra korrigeringsinstrument när problem uppstår.

Enligt utskottsreservanternas mening har vi nu en situation där den fortsatta utvecklingen inger farhågor. Den har uppstått genom det socialdemokratiska partiets omfattande ekonomiska engagemang. Som bekant äger det socialdemokratiska partiet 85 % av aktierna i AB Förenade Arebolagen, som i sin tur äger flera andra reklamföretag, bl. a. Direktus AB, ett marknadsledande direktreklamföretag.

Vi kräver inte lagstiftning mot det socialdemokratiska partiet. Det vore att använda större våld än nöden kräver. Men vi anser det angeläget att uttala betänkligheter mot en utveckling där ett politiskt parti har ägarintressen i en så känslig bransch som det här är fråga om.

Frågan är dubbelt känslig. Först och främst genom den moderna datatekniken, som just på det här området öppnar oanade möjligheter att genom maskinell körning av magnetband och korskörning av många band med personnumret som nyckel, på minuter, ja sekunder, ta fram detaljerade uppgifter om praktiskt taget alla människor i samhället och rikta reklam och propaganda därefter. Huruvida vår nya datalag ger tillräckligt skydd härvidlag vet vi ännu så länge för litet om.

Frågan är också partipolitiskt känslig. Ett stort och rikt parti får på detta sätt ytterligare försprång.

I den allmänna opinionen, liksom här i kammaren, reagerar man numera med all rätt mot den tilltagande monopoliseringen och koncentrationen av opinionsmedlen.

En motsvarande reaktion mot utvecklingen inom informations- och reklamsektorn är för centerns del lika naturlig och självklar. Det socialdemokratiska partiets företagsengagemang är för övrigt minst sagt förbryllande. I propagandan – inte från statsrådet Strängs mun, det vill jag gärna deklarerera, men ute på fältet – får man höra hur företagsägandet framställs som nära nog suspekt. Här får vi i stället ett praktexempel på hur lära och leverne går ihop.

Herr talman! Det är på sin plats med ett uttalande från kammaren innan utvecklingen går vidare. Jag yrkar därför bifall till reservationen av herr Boo m. fl.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Debatten om de enskilda människornas integritet är in-

Torsdagen den
7 november 1974

*Politiskt partis
ägarintressen i
direktreklamföretag*

tensiv i dataålderns samhälle. Möjligheterna att med datateknik kontrollera och påverka individerna är i dag betydande. Det råder inget tvivel om att betydande grupper känner både rädsla och olust inför den tänkbara framtida utvecklingen på det här området.

Konstitutionsutskottets betänkande nr 52 tar upp en fråga med anknytning till dessa ting. Det gäller politiska partiers ägarintressen i direktreklamföretag. Med hjälp av datatekniken finns i dag betydande möjligheter att direkt nå medborgarna med reklam.

I denna bransch finns det i dag ett företag som intar en dominerande ställning. Det är Direktus AB, som ägs av Arebolagen, som i sin tur till 75 % ägs av socialdemokratiska partiet. Resten av aktierna ägs av Folkparkernas centralorganisation, alltså en av de många organisationer som befinner sig inom den i dag betydande socialdemokratiska intressesfären av företag. Regeringspartiet har alltså helt kontrollen över ett dominerande företag i den här känsliga branschen.

Det kan inte vara en lämplig tingens ordning att omfattande dataregister på detta sätt ligger i händerna på ett enda politiskt parti. Risk finns för att de kan missbrukas och användas på ett sätt som är stötande för de enskilda människornas integritet. Socialdemokraterna brukar i alla andra sammanhang inta en mycket reserverad attityd till reklam i skilda former, men när det gäller den så ofta kritiserade direktreklamen går man i spetsen och bygger upp en verksamhet som i själva verket innebär en möjlighet till mycket omfattande påverkan av de enskilda människorna.

Dessutom förhåller det sig på det sättet att endast ett stort och rikt parti har förutsättningar att bygga upp en direktreklamkapacitet som systematiskt kan påverka människorna. Socialdemokraterna är förvisso det svenska politiska livets storfinans. Man har i dag enorma ekonomiska resurser till sitt förfogande.

Herr talman! Jag har i andra sammanhang, bl. a. som ordförande i ett politiskt ungdomsförbund, ägnat mig åt att försöka kartlägga de ekonomiska resurser som står till socialdemokratins förfogande. Det har inte varit särskilt lätt. Viljan till insyn och öppenhet, inte minst hos Landsorganisationen och dess förbund, har inte varit överdrivet stor när det har gällt detta kartläggningsarbete. Faktum kvarstår emellertid att här finns stora ekonomiska resurser som bl. a. används till att bygga upp direktreklamföretag som är databaserade.

Herr talman! Det finns därför all anledning för riksdagen att uttala tveksamhet inför den situation som vi i dag har. Det finns anledning att göra det uttalandet med tanke på den eventuella framtida utveckling som vi i värsta fall kan få. Det är verkligen ingen bra situation när ett enda parti har kontrollen över ett marknadsledande företag på det sätt som nu är fallet. Resultatet blir lätt stora fördelar gentemot andra partier.

Jag ber att få yrka bifall till den reservation som är fogad till konstitutionsutskottets betänkande.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Det var enighet i fjol om utskottets avslag på den motion som framställdes i detta ärende, och den enigheten är lika stor den här gången. Herr Danell har haft lika litet framgång i år som herr Carlshamre i fjol med att få utskottet att besluta att politiskt parti ej tillåts inicha ägarintressen i direktreklamföretag. Även de borgerliga reservanterna har nu två år i rad slagit fast principen att riksdagen av tradition avstått från åtgärder som innebär lagstiftning om politiska organisationers verksamhet.

Vad som har uttryckts i reservationen i år och reservationen i fjol är betänkligheter inför utvecklingen. Låt mig då ta upp de argument som här förs fram.

Man talar om risken för integritetskränkningar. Jag vill påminna om att detta företag – som herr Björck kallar dominerande på marknaden, men som i själva verket motsvarar ungefär 15 % av marknaden – är underställt samma lagstiftning som andra företag. Det är alltså underkastat datainspektionens kontroll.

Sedan är det en annan sak som herr Björck måhända bör observera, nämligen att Direktus inte äger adressregister över enskilda personer. Det finns endast två inköpskällor för sådana, och det är riksskatteverket och ett företag som heter Datema och som ägs av Johnsonkoncernen. Men gentemot privata bolags innehav av register av det här slaget hyser tydligen de borgerliga inte några betänkligheter. Jag är förvånad över att man tydligen bakom motionen och reservationen upplever en särskilt skeptisk inställning till politiska partier som ägare och till deras vilja att följa gällande lagstiftning. Jag finner detta mycket anmärkningsvärt.

Direktus är alltså underkastat datainspektionens kontroll. Alla företag inom den här branschen har samma situation beträffande personregister. De har alltså tillgång till samma inköpskällor.

Sedan kommer vi in på det mycket intressanta resonemang som herr Björck här förde om makten över opinionsmedlen. Han gör socialdemokratins ägarinnehav i Direktus till ett stort demokratiskt problem. I motionen liksom här i anförandena målar man upp spöket av det stenrika socialdemokratiska partiet som alltså håller på att skaffa sig ett otillbörligt inflytande över opinionsbildningen i det svenska samhället. Detta sägs om en verksamhet som till en tiondel består av försäljning av adresser. Den direkta tjänst som kan hänföras till personligt riktad reklam omfattar ca 25 % av försändelser som distribueras av Direktus. Merparten av verksamheten består av skötsel av kunder, adressregister, utsändning av fakturor för företag och organisationer, hantering av hyresanvisningar, paketering av kursmaterial osv.

Men då nu politiska partier anses så farliga i detta sammanhang, varför är då inte herr Björck i Nässjö konsekvent och verkar för att man skall uttala betänkligheter mot att politiska partier äger tidningar? Även i tidningar kan det förekomma en påträngande information. Får jag fråga herr Björck, som är så starkt betänksam mot Direktus och ett politiskt

Torsdagen den
7 november 1974

*Politiskt partis
ägarintressen i
direktreklamföre-
tag*

partis engagemang i ett enda företag inom ett område där det råder konkurrens, om han hyser samma betänkligheter mot att politiska partier eller folkrörelseorganisationer med politisk anknytning äger tidningar.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NORDIN (c):

Herr talman! Jag tror att man skall ge herr Svensson i Eskilstuna det berömmet att han inte har gjort särskilt mycket reklam för det företag som hans parti äger. Av hans beskrivning av de tjänster som detta företag kan erbjuda verkar det som om det skulle vara till ringa nytta att anlita det. Men sanningen är nog betydligt allvarligare än vad herr Svensson vill påskina.

Jag vill bara slå fast en sak, eftersom herr Svensson tycks tro att vi är speciellt kritiska mot just det här företaget. Från centern är vi över huvud taget kritiska mot företagskoncentration. Vi är lika kritiska mot Johnsonkoncernen som mot Direktus. Här får vi dra alla över en kam. Men det är speciellt känsligt om ett politiskt parti uppträder på den här marknaden. Det är detta som vi vill slå fast med det här uttalandet.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Herr Svensson i Eskilstuna försöker dra en parallell med situationen på tidningsmarknaden. Det är en fullkomligt ohållbar jämförelse. Man bestämmer själv om man vill köpa eller prenumerera på tidningar. Men det är just det man inte gör, herr Svensson, när det gäller direktreklam. Den hamnar i brevlådan antingen man vill eller inte. Därför är jämförelsen med tidningarna totalt meningslös i detta sammanhang.

Sedan kan man naturligtvis diskutera i vilken utsträckning Direktus är marknadsledande. I det reklamecirkulär som Direktus själv sände ut efter det att det socialdemokratiska partiet hade tagit över företaget säger man i första stycket att just Direktus efter sammanslagningen med ARE-Direktreklam är "landets största och marknadsledande företag". Man slår sig för bröstet och säger att man har "en nyupplagd databank om 1 000 målgrupper och 500 000 adresser över privata och offentliga sektorn i svenska näringslivet". Så erbjuder man en lång rad tjänster av direktreklamkaraktär.

Herr talman! Jag tycker att det är något av inkonsekvens när man från socialdemokratiskt håll i vissa sammanhang går ut och slår hårt mot olika grupper av reklamföretag, medan kritiken plötsligt tystnar när det gäller företag där man själv råkar ha ett helt dominerande ägarintresse. Då är reklamen plötsligt inte längre någonting som man skall undvika, någonting som leder till onödigt konsumtion osv. Nej, då skickar man ut långa broschyrer där man talar om sin stora effektivitet. Det är just detta, herr talman, som i det här sammanhanget är en mycket märklig inkonsekvens.

Torsdagen den
7 november 1974*Politiskt partis
ägarintressen i
direktreklamföretag*

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Direktreklamen är ju underställd datainspektionen och datainspektionen kan hindra reklam som innebär integritetskränkning. Statsmakterna har alltså genom inspektionen skapat förutsättningar för en restriktiv bedömning. Det gäller alla företag.

Företrädarna för centern och moderaterna gör reklam för Direktus. All right, det är säkert ett framgångsrikt företag inom sin bransch, men det har inte alls den ställning som herr Björck påstår. Om vi jämför tillgången till adressregister har Direktus tillgång till 500 000 adresser – det gäller näringslivet och inte enskilda personers hemadresser – medan däremot det privata företaget Datema har tillgång till 8 miljoner adresser och har möjlighet att betjäna moderata samlingspartiet och alla dem som vill ha del av ett selekterat urval. Naturligtvis under kontroll från datainspektionen, på det sätt som har bestämts i det här huset.

Jag vill återgå till frågan om makten över opinionsmedlen. Herr Björck kan inte komma så lätt undan. Han ansåg att det socialdemokratiska partiet på grund av den här dominerande ställningen fick ett bättre läge än de övriga politiska partierna när det gällde att påverka opinionen. Då frågade jag honom, eftersom han inte riktar någon kritik mot privata bolag när det gäller direktreklam men en moderat motionär vill förbjuda politiska partier att verka på detta område, om han vill föra samma resonemang när det gäller tidningar och svaret blev – så får jag väl tolka det – nej. Så långt ville inte reservanternas företrädare sträcka sig i sin syn på makten över opinionsmedlen. Han låter alltså socialdemokraterna och centern behålla sina tidningar. Tack för det! Men låt oss då se på några siffror. År 1974 fanns 45 organisationsägda tidningar, av dem var mellan 20 och 25 socialdemokratiska och 16 borgerliga. Kan man därav, på samma sätt som herr Björck resonerar om direktreklamen, dra den slutsatsen att socialdemokratin har ett övertag i fråga om opinionsbildningen? Ser man på massmedier i verkligheten finner man att det samma år, 1974, fanns 82 privatägda tidningar. Ingen av dem betecknade sig som socialdemokratisk. 57 angav sig som företrädare för olika borgerliga politiska partier och 25 var ej partibetecknade, dvs. anonymt borgerliga. De 81 privatägda tidningarna hade en upplaga på 3 143 800 exemplar mot de organisationsägda tidningarnas 1 146 300. Märk väl att det bland de senare finns flera borgerliga tidningar. Detta säger något annat än motionen om vem som i dag har makten över opinionsmedlen. Men det finns inte en rad som tyder på någon betänklighet över den utvecklingen i reservationen som jag, liksom förra året, betecknar som en okynnesreservation utan sakligt underlag.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Enligt herr Svensson i Eskilstuna är det inte särskilt farligt med Direktus' marknadsledande ställning. Det skulle i själva verket finnas en rad andra företag med långt större resurser på det här området. Men, herr Svensson, då ljuger reklamen. Då ljuger Direktus, för

Torsdagen den
7 november 1974

*Politiskt partis
ägarintressen i
direktreklamföre-
tag*

enligt det papper som jag läste upp för en stund sedan är Direktus, som till 100 procent kontrolleras av det socialdemokratiska partiet, störst och marknadsledande här i landet. Man får väl från socialdemokratiskt håll se till att inte kasta sten när man sitter i glashus.

Sedan gör herr Svensson ett stort nummer av att Direktus står under kontroll av datainspektionen och följer gällande regler. Fattas bara annat! Skulle ett socialdemokratiskt företag ha någon sort undantagsställning på det här området? Naturligtvis inte! Att Direktus följer gällande bestämmelser är inget argument i den här debatten.

Jag vill upprepa, herr talman, att man inte kan göra någon jämförelse med tidningar. Man kan själv avgöra om man vill köpa tidningar eller inte, man kan själv bestämma om man vill prenumerera på dem. Det kan man däremot inte göra med direktreklam. Det är just det som ligger i direktreklamens natur att den tränger sig på människor som kanske för hela sitt liv vill slippa den. Så är direktreklamens natur.

Vad vi här kritiserar är emellertid att ett stort politiskt parti håller på att bygga upp en dominerande ställning på det enda område inom reklamsektorn som i dag är stätt i stark expansion.

Dessutom, herr talman, vill jag understryka att de siffror som herr Svensson lämnade om den socialdemokratiska pressen inte är relevanta. Herr Svensson undvek uppenbarligen att räkna in den mycket betydelsefulla fackföreningspressen, som socialdemokraterna har tillgång till och där det finns stora upplagor.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Jag märker att herr Björck i Nässjö inte längre är så angelägen om att föra debatten omkring de centrala frågorna, som berör makten över opinionsmedlen. Men i sitt första anförande uttalade han oro över socialdemokratins överläge i dessa frågor, och i motionen sägs det att det är sannolikt att endast ett mycket stort parti har resurser att systematiskt påverka medborgarna. Då undrar jag om inte det förhållandet att 80 procent av den samlade dagstidningsupplagan i dag stöder borgerlig politik innebär att man har ett starkt inflytande över opinionsbildningen och att man i sin hand har medel att mycket starkt påverka människorna.

De uppgifter jag lämnade här har inte tagits från någon reklamfolder, utan det är uppgifter som ett ansvarigt utskott har skaffat in. De uppgifterna säger att Direktus i sin omsättning har ungefär 15 procent av marknaden. I fråga om vad som är mest problematiskt när det gäller personliga adressregister vill jag säga att det är Datema som förfogar över dessa register. Där är alltså Direktus' situation densamma som andra företags inom branschen. Direktus får nämligen köpa in uppgifter från detta företag. Här finns ingen möjlighet för ett politiskt parti att missbruka någon makt.

Jag vill också erinra om att det finns andra direktreklamföretag med styrelseledamöter exempelvis från folkpartiets ungdomsförbund. Jag an-

ser inte det på något sätt diskriminerande för dem som verkar inom det området.

De politiska partierna skall inte diskrimineras, och man skall inte tro att just de politiska partierna kommer att sabotera den lag om integritetsskydd som riksdagen har stiftat. De är naturligtvis måna om att lojalt rätta sig efter den lagstiftningen. Det innebär också att medborgarna inte är tvingade att ta emot vilken påträngande information som helst. Lagstiftningens regler och riksdagens organ för det ändamålet, datainspektionen, ser till att inget obehörigt sker – och vi i riksdagen har själva dragit upp ramarna.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Herr Svensson i Eskilstuna beskyller mig för att inte vilja diskutera de centrala frågorna när det gäller opinionsbildningen. Om debatten hamnat på sned, så beror det i stor utsträckning på att herr Svensson inte diskuterar vad utskottets betänkande egentligen handlar om, nämligen ett uttalande i frågan huruvida det är lämpligt att ett politiskt parti dominerar ägandet av ett direktreklamföretag. I stället har herr Svensson ägnat sig åt en lång litania om den socialdemokratiska pressens problem – problem som i stor utsträckning är självförvållade – men det är inte det debatten gäller i dag. Pressfrågorna kan vi ta upp vid ett annat tillfälle.

Herr talman! Till slut: Om Direktus, som herr Svensson vill göra gällande, inte alls är så marknadsledande och stort, då är ju Direktus' reklam, som tillställs kunderna, ett fall för konsumentombudsmannen.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Uppgifterna om Direktus' marknadssituation lämnades vid den föregående debatten i detta ärende och har även lämnats i utskottet, men detta har tydligen inte nått fram till herr Björck. I andra avseenden rättades herr Carlshamres motion från 1973 innan den väcktes på nytt av herr Danell 1974, och det är jag glad över, men herr Björck bör väl också lära sig det här, och nästa gång vi skall debattera saken kanske han inte kommer med missvisande uppgifter.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Boo m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 52 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Boo m. fl.

Nr 117

Torsdagen den
7 november 1974

*Politiskt partis
ägarintressen i
direktreklamföretag*

Nr 117

Torsdagen den
7 november 1974

Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 145

Nej - 143

Herr Nyquist (fp) anmälde att han avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt ja-knappen.

§ 6 Meddelande ang. plena

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

Avsikten är att vid dagens sammanträde slutföra behandlingen av alla på föredragningslistan upptagna ärenden. Sammanträdet i morgon, fredagen den 8 november, blir därför ett bordläggningsplenium och tar sin början kl. 15.00.

Avsikten är att de enkla frågor som inte medhanns i förmiddags skall besvaras vid det bordläggningsplenium som anordnas torsdagen den 14 november kl. 12.00.

§ 7 Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 53 med anledning av motion om slopande av sekretesskyddet för handlingar i besvärsmål rörande reklamskatt.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 54 med anledning av motion om förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti.

I detta betänkande behandlades motionen 1974:927 av herr Hernelius m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om lagstiftning med förbud mot kollektivanslutning till politiska partier.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1974:927.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar Werner i Malmö (m) och Björck i Nässjö (m) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:927 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om lagstiftning med förbud mot kollektivanslutning till politiska partier.

2) av herrar Boo (c), Fiskesjö (c), Jonnergård (c), Molin (fp) och Nordin (c) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

3) av herr Berndtson (vpk) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanten angiven lydelse.

Herr BOO (c):

Herr talman! I en demokrati är det en fråga av grundläggande betydelse att alla medborgare ges en möjlighet att vara med och forma samhället. Ju bättre förutsättningar härför, desto vitalare demokrati med åtföljande intresse och ansvar från den enskilde. Det måste därför vara angeläget att alltid sträva efter att förbättra möjligheterna till politiskt engagemang.

I detta avseende utgör självfallet de politiska partierna hörnpelare.

I partierna – bakom deras program – sluter människor upp allteftersom de känner att just det parti som de väljer bäst motsvarar de egna förväntningarna om hur samhället skall formars, hur deras vardag skall gestaltas i avseende på sysselsättning, miljö och trygghet. I och över de politiska partierna skall idéuppfattningar kanaliseras och vid allmänna val ställas under prövning.

Det är självfallet angeläget att så många som möjligt sluter upp som medlemmar i partierna och också verkar aktivt i dessa. Men vid ställningstagandet till partianslutning är det en viktig princip som måste komma till uttryck: Medlemskapet i ett politiskt parti måste alltid få bestämmas av individen själv genom egen aktiv handling.

Det är mot denna grundläggande princip som det nuvarande systemet med kollektivanslutning av medlemmar till det socialdemokratiska partiet strider.

Denna principfråga har varit föremål för kontinuerliga diskussioner och ställningstaganden icke minst här i riksdagen. Centerpartiet har för sin del – bl. a. genom partimotion år 1965 – tagit upp frågan om förbättrat skydd för medborgarnas politiska integritet. I skilda sammanhang har vi återkommit till frågan om kollektiv anslutning till politiskt parti.

Genom att centerns politik legat rätt i de många stora grundläggande frågorna – miljö, decentralisering av resurser och makt, trygghet, familjepolitik m. m. – har partiet under 1960- och 1970-talen fått en ständigt ökad andel väljare vid valen. Medlemmarna i centerns valmanskår är till mycket stor del fackligt anslutna och aktiva. Detta gör att vi i partiet hela tiden har ett ökat tryck på oss när det gäller att arbeta för att kollektivanslutningen till politiskt parti tvingas att upphöra.

Debatten genom åren visar att en ökad olust mot kollektivanslutningen kan märkas även i socialdemokratiska kretsar. Tidningar med socialdemokratisk anknytning har varit kritiska och enskilda socialdemokrater känner sig alltmer besvärade.

Ett återkommande försvar för kollektivanslutningen har varit att det finns reservationsrätt. Denna "befrielseform" har många allvarliga bris-

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

ter. Hur skall t. ex. människornas politiska integritet kunna skyddas om de tvingas begära befrielse från ett politiskt parti som de inte vill tillhöra? Lika viktigt som det är att människorna är aktiva och tar politisk ställning vid de allmänna valen, lika viktigt är det att skydda valhemsligheten vid valtillfället. Kollektivanslutningen, även med den därtill fogade reservationsrätten, är ett allvarligt avsteg från denna princip.

Från socialdemokratiskt håll har ofta förts fram den meningen att ett avvecklande av kollektivanslutningen till politiskt parti skulle vara ett ingrepp i fackföreningsrörelsens suveräna rätt att själv bestämma. Ett sådant resonemang är självfallet i grunden felaktigt. Vad vi vill och föreslår är att de politiska partierna inte skall registrera andra som medlemmar än de människor som själva begär inträde i partiet. För fackföreningsrörelsen måste det vara en självklar frihet och rättighet att bedöma kontakter, samarbete och t. o. m. ekonomiskt stöd till politiska partier för att nå sina syften. Men det måste vara en klar gräns mellan politiskt respektive fackligt medlemskap.

Det är för mig angeläget att i detta sammanhang starkt poängtera den fackliga rörelsens mycket betydelsefulla roll i vårt samhälle. Det bör vara självklart att varje arbetstagarare skall vara ansluten till facklig organisation. Uppgifterna för den fackliga verksamheten ökar också. I detta avseende vill jag bara nämna de ständigt större frågorna om arbetsmiljö och företagsdemokrati.

Fackföreningarna och övriga arbetsmarknadsorganisationer har betydelse mycket för att bevara konstruktiviteten på arbetsmarknaden. Det måste vara ett samhällets intresse att på allt sätt underlätta för organisationer – icke minst på det fackliga området – att självständigt och med god anklang bland människor verka enligt sina intentioner och program. Det är i den positiva andan vi från centern vill verka för att kollektivanslutning till politiskt parti skall upphöra.

Nu som tidigare har vi i centern liksom folkpartiet valt att gå fram den vägen att rekommendera de politiska partierna – i det här fallet det socialdemokratiska partiet – att själva besluta att inte registrera andra som medlemmar än de som individuellt sökt inträde i partiet. Vi vill understryka denna princip, och vi vill med vårt ställningstagande inte gå så långt som till lagstiftning beträffande de politiska partiernas verksamhet. Det är innehållet i reservationen 2, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Frågan om kollektivanslutning till politiskt parti är ingen ny fråga för riksdagen. Den har varit föremål för debatter i detta forum många gånger förut. Nytt är emellertid att det är första gången vi i riksdagen diskuterar denna fråga sedan riksdagen förra året antog ett uttalande mot kollektivanslutningen inom fackföreningsrörelsen till det so-

---

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

cialdemokratiska partiet.

Detta är ett viktigt faktum. Det föreligger alltså en opinionsyttring från Sveriges riksdag, med krav på att det socialdemokratiska partiet skall upphöra att acceptera att en överväldigande del av dess medlemmar är kollektivt anslutna.

Omedelbart efter det att riksdagen i juni 1973 antog sitt uttalande förklarade såväl det socialdemokratiska partiets ordförande som dess partisekreterare att man inte hade någon som helst tanke att följa riksdagens rekommendation. Nu, ett och ett halvt år senare, är läget alltså detsamma. Inget har gjorts vare sig ifrån LO eller SAP för att få ett slut på kollektivanslutningen. Jag är, herr talman, helt medveten om – och jag hoppas att vi slipper höra det argumentet senare i debatten – att det är de lokala avdelningarna som fattar avgörandet om kollektivanslutning. Men detta hindrar ju inte på något sätt Landsorganisationen centralt eller det socialdemokratiska partiet från att ha en ståndpunkt i frågan.

I det riksdagsuttalande som vi antog i juni förra året låg en förhoppning att "det genom opinionsbildning" skulle bli möjligt att få ett slut på missförhållandena. I själva verket kan man nu konstatera att den enda opinionsbildning som det socialdemokratiska partiet givit uttryck för har gått i motsatt riktning – nämligen *för* ett bibehållande av kollektivanslutningen.

Att det inte är fråga om något populärt system bland medlemmarna inom LO ges det ofta exempel på. Något entusiastiskt försvar för kollektivanslutningen möter man aldrig, utom möjligen hos en liten grupp ledande socialdemokrater, naturligtvis med partisekreteraren i spetsen. Man frågar sig osökt: Varför?

Ja, i själva verket förhåller det sig så att den socialdemokratiska partifinansieringen är starkt beroende av de många kollektivanslutna medlemmarna. Dessa dominerar totalt partiets medlemskår. De som individuellt anslutit sig till SAP är procentuellt sett mycket få jämfört med de kollektivanslutna. Det är ingen djärv gissning att analogt med detta de kollektivanslutna svarar för ett mycket stort bidrag till SAP:s partikassa.

På detta område skulle det vara intressant att få mera öppenhet. Den som är mest insatt i dessa frågor, partisekreteraren Sten Andersson, är ledamot av kammaren – han sitter här nu – och han är också ledamot av konstitutionsutskottet. Till honom vill jag rikta frågan hur många kollektivt respektive individuellt anslutna medlemmar SAP har i dag, 1974, och hur mycket de kollektivt respektive de individuellt anslutna bidrar med till partikassan. Herr Andersson om någon kan ge besked – om han bara vill. Här är det om någonsin befogat med insyn.

Vad som även är störande är att besluten om kollektivanslutning så ofta fattas med knapp majoritet av ett litet fåtal. Tidningarna innehåller då och då häpnadsväckande uppgifter om hur det kan gå till. Är det verkligen något att skryta med att några dussin medlemmar kan kollektivansluta hundratals, ja kanske tusentals medlemmar till ett politiskt

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

parti anno 1974? Rimmar detta särskilt bra med den fördjupning av demokratin på samhällets alla områden som vi ofta talar om i denna kammar och med de krav härpå som ständigt möter oss i massmedia och i Organisationssverige?

Det talas ofta – och så kommer väl också att göras senare i den här debatten – om de nära banden mellan LO och SAP. Ingen har någonsin förnekat att det föreligger historiskt sett starka band. Men är då dessa band i dag så svaga, så anfrätta, att sambandet mellan de båda organisationerna måste upprätthållas med hjälp av tvingande beslut för medlemmarna?

Det skulle vara intressant att få ett besked från de socialdemokratiska talesmännen i debatten här i kväll, om de anser att kollektivanslutningen är någonting som måste bestå för all överskådlig framtid eller om den är något som man kan tänka sig att avskaffa den dag de här banden mellan SAP och LO fungerar utan kollektivanslutning. Att få den frågan belyst i ett framtidsperspektiv skulle vara intressant. Eller menar man kanske att det ligger ett sådant värde i sig i kollektivanslutningen att den skall bibehållas som någon sorts historisk tradition för att minna om flydda dagar?

Herr talman! Frågorna är många, men på en punkt tycks det vara helt klart: LO och SAP har för närvarande själva inte tänkt göra ett dugg för att få slut på kollektivanslutningen, riksdagsbeslutet från förra året – om det också upprepas i dag – kommer att nonchaleras. Det är bl. a. mot den bakgrunden som vi från moderata samlingspartiets sida har funnit att en lagstiftning är nödvändig. Visst är det bra att riksdagen gör uttalanden och markerar sin inställning i sådana här principiella frågor, men det vore bättre om det verkligen hände någonting på området. Därför bör en lagstiftning om förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti komma till stånd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 1, som är fogad till utskottets betänkande.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! En av de grundläggande principerna i en demokrati är den enskildes rätt att fritt och utan varje inblandning av utomstående ta ställning i politiska frågor och dessutom utöva sin rösträtt. Vallagens bestämmelser om skydd för valhemligheten är ju ett uttryck för den här tanken. Varje människa skall i ett demokratiskt land fritt och självständigt bilda sig sin politiska åsikt. Utifrån denna grundläggande rättighet är det alltså mycket främmande för demokratin att människor av en viss kategori i klump ansluts till en politisk rörelse. Varje människa måste fritt få bestämma om hon eller han vill tillhöra ett politiskt parti, och i så fall vilket, eller kanske rent av stå utanför de politiska bindningarna. Det är alltså otillfredsställande att en intresseorganisations medlemmar genom ett majoritetsbeslut kan anslutas till ett politiskt parti utan att själva ha uttryckt önskemål om det eller ens samtyckt till det.

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

Att en enskild facklig medlem har reservationsrätt i fråga om beslut av detta slag är ett klen, för att inte säga helt oförsvarligt argument för tillämpningen av en sådan princip. Riksdagen har ju haft anledning att ta ställning till den här frågan många gånger. Varje år sedan enkammarriksdagen startade har vi behandlat just det här ärendet. Fram till 1972 avvisade riksdagen tanken, att man borde uttala att det är demokratiskt betänkligt och felaktigt av ett politiskt parti att tillåta kollektiv anslutning.

Förra året kom frågan om politisk kollektivanslutning upp i samband med att vi behandlade författningsreformen. För första gången uttalade riksdagen – med stor majoritet – att de missförhållanden, som här föreligger, inte i första hand bör ändras genom lagstiftning utan genom åtgärder från partiernas egen sida. Det beslutet låg helt i linje med den hållning som vi från folkpartiet intagit i den här frågan. Riksdagen uttalade att man fann det naturligt att endast de registreras som medlemmar i ett politiskt parti som individuellt begär sitt inträde i detsamma.

Utskottet har till dagens behandling noterat att man nu liksom tidigare av principiella skäl motsätter sig just lagstiftning, men jag tycker att utskottet borde kunna kosta på sig att ändå tala om att riksdagen förra året beslöt enligt det uttalande jag har refererat till. I anledning av att riksdagen gjorde detta klara ställningstagande i fjol – nämligen att individen skall ha frihet och rätt att välja politisk gemenskap – har vi från mittenpartierna inte funnit skäl att aktualisera frågan vid årets riksdag. Men eftersom frågan från andra utgångspunkter har kommit upp så blir den ändå diskuterad här i dag.

Värt att notera med anledning av fjolårets beslut var att enligt tidningsuppgifter såväl statsministern som den socialdemokratiska partisekreteraren efter beslutet uttalade sig mycket förkänande och nonchalant om detta riksdagsbeslut. Det skulle vara intressant att få veta om det socialdemokratiska partiet i sin helhet har en sådan nonchalans mot riksdagsbeslut som man ogillar eller om detta skall betraktas som ett olycksfall i arbetet.

Statsministern funderar kanske på den här problematiken, eftersom han ännu icke har besvarat vare sig en enkel fråga eller en interpellation beträffande kollektivanslutning av enskilda personer till politiska partier. Interpellationen väcktes i februari, och den enkla frågan har uppskjutits från vårriksdagen; båda är ännu obesvarade.

Utskottet kostar på sig enbart två retoriska meningar. Den sista meningen innebär verkligen att slå in öppna dörrar, då man säger att det måste tillkomma fackliga organisationer att fatta beslut i egna angelägenheter. Ja, självfallet. Men vad saken gäller är ju de politiska partiernas sätt att arbeta, inte fackföreningarnas interna angelägenheter. Det tycker jag, herr talman, är utomordentligt angeläget att understryka.

Det politiska partiväsendet utgör ju en integrerad del av det konstitutionella systemet i vårt land. Att riksdagen anslår medel till politiska partier, och att kommuner och landsting har rätt att göra detsamma,

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

visar med all tydlighet att statsmakterna inte bara sanktionerar partiernas verksamhet utan också aktivt vill stödja dem. Därför kan det inte gärna göras gällande att de politiska partiernas verksamhet skulle vara något som riksdagen inte har att göra med.

Tar man del av den debatt som har förts i den här frågan under årens lopp i riksdagen, så finner man att det främst har hänvisats till den historiskt betingade gemenskapen mellan den politiska och den fackliga arbetarrörelsen – med andra ord: så har det varit och så bör det också vara. Men det är ju i grunden ett mycket konservativt betraktelsesätt. All progressiv reformverksamhet innebär i själva verket ett avståndstagande från den typen av tankegångar, och det förrädiska med den argumentationen är ju också att man så lätt bortser från att förhållandena radikalt förändrats i många avseenden. Den politiska situationen var ju annorlunda när rösträtten var starkt begränsad. Arbetarklassen var då i stort sett politiskt omyndig, och det innebar självfallet ett allvarligt handikapp för stora grupper av människor. Ett av de främsta politiska målen då var ju den allmänna och lika rösträtten.

I de strider som fördes om tvångsanslutningen och sedan om kollektivanslutningen framhölls ofta att det var frånvaron av allmän rösträtt som gjorde det nödvändigt att tillämpa denna metod och att den senare kunde avskaffas.

Jag har tidigare i någon debatt här i riksdagen nämnt att Hjalmar Branting i början av detta sekel hävdade att man nog skulle komma till en stor samstämmighet, där man skulle besluta om organisationsformer som innebar att man mera kunde skilja på det fackliga och det partipolitiska. Vad det rör sig om är alltså de politiska partiernas arbetsformer eller rättare sagt ett visst partis privilegier – ett parti som då inte drar sig för att trampa på den personliga integriteten på ett område, där vi i andra sammanhang i stor enighet är ytterst angelägna om att skydda varje medborgare. Därför kan det inte bli en debatt om mer eller mindre starkt engagemang för att stärka den fackliga rörelsens arbetsmöjligheter. Det måste ske på andra vägar.

Vi vet att det inte finns någon facklig organisation som har möjlighet att samla alla medlemmar till samma samhällssyn. Och därför består den fackliga styrkan i stället i att man, trots olika politiska värderingar, med ömsesidig respekt i dessa frågor ändå kan arbeta för gemensamma fackliga mål: för bättre villkor i arbetslivet, för kravet på medbestämmande och för en mänskligare arbetsmiljö. På den punkten vill vi från liberalt håll helhjärtat ställa upp. Vi hävdar alltså att den partipolitiska friheten närmast stärker den fackliga solidariteten, och därför finns det anledning för riksdagen att i år upprepa det beslut som fattades i samband med författningsreformen – för övrigt det enda säryrkande som då vann kammarens bifall.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till reservationen 2 vid konstitutionsutskottets betänkande nr 54.

I detta anförande instämde herr Hörberg (fp).

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Kollektivanslutning till politiskt parti är en fråga som återkommit ganska regelbundet i riksdagen. Om inte socialdemokraterna medverkar till att undanröja denna form för anslutning av medlemmar, så är det väl risk för att frågan även i fortsättningen återkommer regelbundet. Det är nämligen tacksamt för de borgerliga att angripa denna företeelse. Moderaterna återkommer med kravet på lagstiftning och mittenpartierna förordar uttalanden. Efter 1973 års beslut i kollektivanslutningsfrågan måste man säga att nu ligger faktiskt bollen hos socialdemokraterna. Det återstår att se hur de tänker handla i framtiden.

Från vänsterpartiet kommunisterna har vi länge hävdad att kollektivanslutning till politiskt parti i princip inte är försvarbar. Vi menar att fackföreningsrörelsens uppgift att företräda sina medlemmars intressen bäst fylls av en facklig rörelse, som behåller organisatorisk självständighet gentemot politiska partier. Däremot har vi slagit fast att det är både nödvändigt och riktigt att fackföreningsrörelsen i skilda lägen stöder politiska organisationer. Detta bör dock ske på basis av organisatorisk självständighet och på fackföreningsfolkets egna villkor. Facklig och politisk samverkan är nödvändig, men kollektivanslutning av medlemmar till ett politiskt parti kan inte vara den enda eller lämpliga formen. Denna ståndpunkt har vi framfört vid tidigare debatter och vill gärna göra det också i dag.

Vi har även med skärpa framhållit att när borgerliga politiker går till angrepp mot kollektivanslutningen är det inte av omtanke om fackföreningsmedlemmarna. Vi har tidigare i dag diskuterat frågan om kyrkans skiljande från staten. Där visar det sig hur man från borgerligt håll ser på den formen av kollektivanslutning. Kollektivanslutning av hela folket via statskyrkan accepteras. En kollektivanslutning som tjänar de borgerligas intressen har man inget emot.

Moderaternas krav på lagstiftning har avvisats vid varje tillfälle – så sker också denna gång. Uppenbart är väl ändå att just oviljan från socialdemokraterna att ta det minsta steg för att undanröja kollektivanslutningen ger näring åt kravet på lagstiftningsåtgärder.

Socialdemokraterna i utskottet avvisar lagstiftningskravet av principiella skäl och uttalar att det måste tillkomma de fackliga organisationerna att fatta beslut i egna angelägenheter. Medan man förra året endast anförde att man "vidhåller sin sedan länge intagna ståndpunkt" i lagstiftningsfrågan, har man i år upphöjt den till en princip. Att fackliga organisationer skall besluta i egna angelägenheter är självklart. Men tydligen vill man i detta sammanhang anföra denna självklarhet som skäl för att riksdagen inte skall befatta sig med frågan om kollektivanslutning till politiskt parti. Och då är det något annat.

Naturligtvis regleras också en rad andra frågor genom riksdagsbeslut utan att man fördenskuil kränker organisationernas självständighet. Sättet att rekrytera medlemmar till ett politiskt parti bör ses som en sådan fråga. Här handlar det om vilken principiell syn man skall ha på formerna

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

för anslutning av medlemmar till politiskt parti, icke om en inblandning i fackliga organisationers inre angelägenheter. Detta bör understrykas.

Centerpartiet och folkpartiet motiverar sitt yrkande om avslag på lagstiftningskravet efter ungefär samma linje som i fjol. I likhet med socialdemokraterna har man i någon mån skärpt formuleringarna från förra året.

När vänsterpartiet kommunisternas förslag till uttalande fälldes förra året, röstade vi för den reservation som kvarstod i slutvoteringen. Det innebar bl. a. att riksdagen anförde följande:

”Nuvarande missförhållande bör icke i första hand förändras genom lagstiftning utan genom åtgärder från partiernas sida. Det är utskottets förhoppning att det genom opinionsbildning mot kollektivanslutningen skall visa sig vara möjligt att förmå partierna att själva bringa detta förfarande ur världen, så att som medlemmar endast registreras personer, som individuellt begär inträde i partiet.”

Därmed har riksdagen uttalat en bestämd mening i frågan. Men om man sedan skall upprepa denna vid varje tillfälle som en moderatmotion om lagstiftning avvisas kan ifrågasättas.

Den vid utskottets betänkande fogade reservationen 3, som jag ber att få yrka bifall till, utgår från vår principiella syn på kollektivanslutningen och hänvisar till 1973 års riksdagsuttalande. I den reservationen finns en avgörande skillnad i förhållande till reservationen 2, eftersom vpk-reservationen tar upp kollektivanslutningen i hela dess vidd, alltså även den form av kollektivanslutning som för närvarande påtvingas hela folket via statskyrkan.

Vill man verkligen angripa förhållanden som innebär att människor blir anslutna till ett parti eller ett trossamfund utan att individuellt ha begärt inträde, så måste man inta den ståndpunkt som vi från vänsterpartiet kommunisterna har intagit. Man kan inte angripa den ena olägenheten och blunda för den andra.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! Anslutning av enskilda personer till det socialdemokratiska partiet sker fortfarande genom beslut av andra och oftast utan att den som berörs av beslutet har en aning om det. I många fall får han inte heller veta om det. Sedan hänvisar man till reservationsrätten, men det är ju ett hån mot alla dem som inte ens har fått veta att de tillhör regeringspartiet. Och att reservera sig är inte heller så lätt alla gånger. Det händer att personer som vill reservera sig utsättes för regelrätta förhör om varför de vill reservera sig och uppmanas att inte göra det. Vidare förekommer det att människor vid dessa övertalningsförsök förmås att avslöja vilket parti de röstar med. Enbart avlämnande av en skriftlig reservation resulterar ofta i att vederbörande misstänks för att inte vara socialdemokrat. Det har till följd att många drar sig för det obehag som det kan medföra att reservera sig.

De många invandrare som inte kan svenska – det är en stor grupp

– kan också bli medlemmar i SAP genom kollektivanslutning utan att ha en aning om vad det är fråga om. De som förstår betydelsen av kollektivanslutningen kanske är rädda att stöta sig med svenskarna eller kommer från länder där man inte får kritisera och törs därför kanske inte heller opponera mot de mäktiga i Sverige.

I en SIFO-undersökning för ett par år sedan tillfrågades ett representativt antal LO-medlemmar om de var medlemmar i något politiskt parti. Eftersom genomsnittligt ca 40 procent av LO-medlemmarna var kollektivt anslutna och rätt många måste antas vara frivilligt anslutna även till andra partier, borde minst 45 procent ha svarat ja. Men andelen ja-svar var endast 8 procent. Det visar att reservationsrätten är meningslös – bara ett fåtal vet att de blivit socialdemokrater genom beslut av andra. Det är i de flesta fall ett socialdemokratiskt styrt representantskap som beslutar.

Vår kritik är en kritik av det socialdemokratiska partiet, som stimulerar de fackligt aktiva socialdemokraterna att genomdriva kollektiv anslutning av tusentals arbetskamrater till det socialdemokratiska partiet.

Konstitutionsutskottets socialdemokrater försvarar sin inställning på drygt två rader. Man säger att det måste tillkomma fackliga organisationer att fatta beslut i egna angelägenheter. Det är helt riktigt när det gäller fackliga frågor. Då är det fråga om beslut i egna angelägenheter. Men uttalandet är förvånande för att komma från konstitutionsutskottet – låt vara att det är från dess socialdemokratiska ledamöter. Kollektivanslutningen är ingen intern fackföreningsangelägenhet. Frågan om upphävande av detta system är en fråga om elementära demokratiska fri- och rättigheter. I en demokrati organiserar man sig politiskt på grundval av sina åsikter och efter eget beslut – inte genom beslut av andra.

Dessutom överensstämmer inte kollektivanslutningen i Sverige med FN-deklarationen om de mänskliga rättigheterna, där det heter att ingen må tvingas tillhöra organisation. Kollektivanslutningen kränker också den personliga integriteten.

Det finns bara ett riksdagsparti som har ordet *demokrat* i sitt partinamn. Men märkligt nog är det just det partiet som inte anser sig kunna få tillräckligt antal medlemmar på vanligt, hyfsat sätt utan måste tvinga folk att bli medlemmar.

Det är också för socialdemokraterna mycket en fråga om pengar. Det erkände socialdemokraten Nils Kellgren i debatt i andra kammaren den 15 februari 1967. Han sade då bl. a. följande: "Frågan om kollektivanslutning är i mycket hög grad – det kan man aldrig komma ifrån – en fråga om finansiering av politisk verksamhet." Där är det sagt. Enligt de uppgifter jag fått uppgår det socialdemokratiska partiets inkomster av medlemsavgifter från frivilligt anslutna medlemmar till 1,2 miljoner kronor och till hela 10,6 miljoner kronor från kollektivt anslutna medlemmar. Det kunde ju vara intressant att få höra om någon av det socialdemokratiska partiets representanter i denna debatt kan verifiera att dessa siffror är riktiga. Det brukar ju vara så att storvärvare bland dem

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

som värvar medlemmar till politiska partier får något pris för sina insatser. Det kanske är några storvärvare som fått fina priser av det socialdemokratiska partiet när de värvat kollektivanslutna medlemmar – genom att själva fatta beslut om det.

Närmare 90 procent av medlemsavgifterna till SAP skulle alltså komma från mer eller mindre mot sin vilja anslutna medlemmar. Den socialdemokratiska profiten på fackföreningsrörelsen känner inga gränser. Man använder fackförbundspressen till att bedriva ensidig politisk propaganda och ständigt klanka på de medlemmar som inte har socialdemokratisk uppfattning. Man använder de fackliga förtroendemännen till att driva socialdemokratisk propaganda på möten och arbetsplatser. Man tar emot ekonomiska anslag av stora mått från fackföreningsrörelsen. Så långt kan det möjligen accepteras i en demokrati. Men när man sedan beslutar att fackföreningsmedlemmarna, vare sig de vill det eller inte, skall anslutas till det stora regeringspartiet, då har man definitivt gått för långt i ett demokratiskt samhälle. Då har man kastat demokratin över bord för att tillfredsställa profitbegäret i dess mest odemokratiska skepnad.

Det borde vara ovärdigt *även* det socialdemokratiska partiet att räkna in medlemmar i sitt parti utan att fråga efter deras uppfattning. Vi har vid flera tidigare riksdagar diskuterat dessa frågor, och jag har för varje år som frågan varit uppe hoppats att det skulle vara sista gången som den här frågan behövde tas upp.

Jag har hoppats att skammen över det odemokratiska handlandet skulle ha blivit socialdemokraterna för tung och att de förnuftets och rättvisans röster som finns även bland socialdemokraterna skulle segra så att systemet med kollektivanslutning avvecklas. Det är möjligt att det sker på sikt, men eftersom det ännu inte har skett så vill jag yrka bifall till reservationen nr 1. Det är dock allt fler socialdemokrater som reagerar sunt.

Vid ett möte med Metalls avdelning 179 i Söderfors dit 120 av avdelningens 1 800 medlemmar kommit beslöts med ca 90 procentig majoritet att inte kollektivansluta avdelningen. Det är ett exempel på att man reagerar sunt. Flera socialdemokratiska tidningar med Aftonbladet i spetsen har också uttalat sig mot kollektivanslutningen. Enligt en tidningsartikel i går har även en socialdemokratisk ledamot av denna kammar sagt att det är en viktig fråga för honom att kollektivanslutningen kommer bort. Måtte det bli fler sunt tänkande socialdemokrater.

Representanter för vårt land med statsministern i spetsen uttalar sig ofta och gärna, och ibland med rätta, om odemokratiska missförhållanden i andra länder. Det skulle ge ett betydligt bättre intryck om man från regeringshåll först såg till att demokratin fungerar tillfredsställande i vårt eget land och att ingen genom beslut av andra känner sig tvingad att vara medlem i herr Palmes parti.

Vi måste komma fram till att alla medborgare tillförsäkras rätten att själva, utan obehörig påtryckning, besluta om vilket politiskt parti man vill tillhöra. Det tillhör en demokrati.

Fru HANSSON (s):

Herr talman! Man kan aldrig upphöra att förvåna sig över den energi de övriga partierna i den här riksdagen varje år lägger ner för att genom riksdagsbeslut förbjuda kollektivanslutningen till de socialdemokratiska arbetarekommunerna. Man frågar sig vilket det verkliga syftet är när man vill kringskära de fackliga organisationernas rättigheter att själva bestämma. Det är knappast omsorgen om den enskilde arbetstagaren. Nej, det ligger nog närmare till hands att det är samarbetet mellan den fackliga och politiska arbetarrörelsen man vill komma åt.

Varifrån kommer kravet att förbjuda kollektivanslutningen? Vilka grupper företräder man? Finns det en bred opinion inom fackföreningsrörelsen som vill slopa kollektivanslutningen? I så fall skulle det inte finnas någon kollektivanslutning, och den skulle i varje fall inte öka. Jag skulle i det sammanhanget vilja säga till herr Björck i Nässjö att om opinionen mot kollektivanslutningen vore så stark som herr Björck vill hävda, skulle det inte bli någon kollektivanslutning.

Herr Björck ställde också en del frågor till herr Sten Andersson i Stockholm som denne får besvara själv. Men herr Björck frågade också om kollektivanslutningen måste bestå för all framtid. Jag vill då säga att det kommer den självfallet att göra så länge de fackliga organisationerna själva vill ha det så. Det tillhör också de mänskliga fri- och rättigheterna att inom de fackliga organisationerna bestämma i den här frågan. Eller har det kanske bildats någon opinion som bara de borgerliga partierna har fått ta del av? Jag har själv i varje fall inte mött den. Tvärtom får partiet efter varje debatt i den här frågan nya ansökningar om kollektivanslutning. Det är inte utan att man med fog kan misstänka att det är den fackliga rörelsens självbestämmanderätt man vill kringskära och att det här är första steget. En splittring inom den fackliga rörelsen och en spricka mellan den fackliga och den politiska delen av arbetarrörelsen skulle säkert ses positivt av övriga partier.

Jag vill, herr talman, påstå att det här är ett angrepp på den fackliga rörelsens rätt att själv bestämma, och jag tycker inte att man skall lagstifta om eller lagstifta bort den i den här kammaren. Man har valt fel väg. Hotet mot det fackliga-politiska sambandet gör i stället att man ännu hårdare slår vakt om sin rätt att inom den fackliga rörelsen själv bestämma sin målsättning och sina uppgifter liksom rätten att själv bestämma hur man skall förfara med kollektivanslutningen. Jag har själv erfarenhet av det. Efter den debatt som vi senast förde i denna fråga här i kammaren kom det till den sektion i Kommunalarbetareförbundet, som jag tillhör, en skrivelse från en grupp centersympatisörer om krav på att kollektivanslutningen skulle upphöra. Mötet var mycket väl besökt, och en överväldigande majoritet beslöt att avslå skrivelsen, varefter gruppens centerpartister steg upp och lämnade mötet. Man ansåg sig inte ha någonting mer där att göra. Det är alltså så man ser på det fackliga arbetet från centerns sida. Övriga viktiga frågor på dagordningen intresserade inte.

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

Jag kan för övrigt nämna att vi enbart i Västerbotten det senaste året fått ansökningar om kollektivanslutning för cirka 3 000 arbetstagare, och efter vad jag har erfarit kommer det fler.

Man har ju nu och då kunnat läsa i pressen att centern skall bilda klubbar på arbetsplatserna, bli verkligt fackligt aktiva. Herr Boo har också sagt att centern har många sympatisörer – och får många fler – som är fackligt aktiva. Man kommer också att gå ut i fackliga val med partibeteckning.

Om man nu får tro dessa uppgifter i pressen, hälsar vi det självfallet med tillfredsställelse. Det är alldeles utmärkt att centern kliver fram ur buskarna och vågar ta en ordentlig debatt på arbetsplatserna. Det har inte varit så mycket av den saken hittills.

Jag skulle vilja säga till herr Boo när han nu talar om att centern har så många sympatisörer bland arbetstagarna och att man har fått fler och fler och när han sedan talar om att dessa sympatisörer har bett partiet om hjälp att få bort kollektivanslutningen: Säg till dem att den debatten skall de ta upp i fackföreningen som de tillhör. Det är där den hör hemma.

Jag tycker att ni, som så enträget arbetar för att förbjuda kollektivanslutningen, skulle använda krafterna till att föra en sådan politik som inger förtroende även hos arbetstagarna. Man kan ju ställa sig frågan: Vad är det för fel på alla andra partiers politik, eftersom man utgår ifrån att inget annat än den socialdemokratiska passar den fackliga rörelsen?

Herr talman! Jag vill med det yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar Gösta Gustafsson i Göteborg, Blomkvist, Augustsson och Östrand, fru Cederqvist, herrar Konradsson, Andréasson i Falkenberg, Pettersson i Helsingborg, Johansson i Simrishamn, Lindström och Henrikson, fru Landberg och fru Lagergren, herr Lundgren, fru Theorin samt herrar Westberg i Hofors och Andersson i Gamleby (samtliga s).

Herr BJÖRCK i Nässjö (m) kort genmäle:

Herr talman! Fru Hansson frågade var opinionen mot kollektivanslutningen fanns, som jag hade talat om. Jag skall inskränka mig till att bara ge ett enda exempel. För ett antal veckor sedan beslöt man i Sandviken att kollektivt ansluta en avdelning till det socialdemokratiska partiet. Vad hände sedan? Jo, fem gånger flera reserverade sig och utträdde än som deltog i beslutet!

Det, herr talman, vill jag kalla ett exempel på den opinion som finns mot den kollektivanslutning som förekommer i dag.

Herr BOO (c) kort genmäle:

Herr talman! Fru Hanssons inlägg vittnar om att hon inte har velat förstå någonting av den principdiskussion som vi för. Därutöver gav hon ett besked som var synnerligen anmärkningsvärt. Hon sade att kol-

---

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

lektivanslutningen kommer att bestå. Jag skall inte kommentera detta – hennes partivänner får väl senare antingen verifiera riktigheten härav eller göra invändningar mot hennes påstående.

Det exempel som hon sedan tog från ett möte någonstans i Stockholm tycker jag är utomordentligt talande för den oerhört olustiga situation som råder med denna typ av kollektivanslutning. Jag underströk mycket bestämt i mitt inlägg tidigare att från centern ser vi det som en naturlig sak att alla arbetstagare skall vara fackligt organiserade. Lika självklart är att de aktivt skall verka i sin förening. Men det måste finnas en förutsättning härför, och den finns inte om det nuvarande systemet med kollektivanslutning fortsätter.

Sedan är det väl alldeles uppenbart att vi inom centern upplever trycket på oss att någonting måste göras mot kollektivanslutningen, därför att ett ständigt ökande antal LO-anslutna röstar med centern. Av våra en och en kvarts miljon väljare är en mycket stor del LO-anslutna. De finner det naturligtvis olustigt att kollektivt bli anslutna till ett annat parti än det de stöder. Är det därtill medlemmar i centerpartiet kommer problemet med det dubbla medlemskapet i politiska partier in i bilden.

Det är, fru Hansson, principerna vi diskuterar, och jag hoppas verkligen att vi kan vara överens om att både de fackliga föreningarna och de politiska partierna har sådan styrka att de kan verka självständigt och att de också självständigt kan söka de kontakter och det samarbete som de anser riktiga och viktiga för sina intressen.

Herr JONSSON i Alingsås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Hansson frågade varför vi vill beskära de fackliga organisationernas rätt att själva få bestämma. Hon har tydligen inte lyssnat på de tidigare inläggen. Såvitt jag har förstått har ingen föreslagit det. Däremot vill man ta ifrån SAP ett odemokratiskt privilegium. Problemet gäller alltså mera hur partierna fungerar än hur de fackliga organisationerna arbetar.

Finns det en bred opinion för detta? frågar fru Hansson. Jag vågar påstå att det finns det, eftersom två tredjedelar av de LO-anslutna medlemmarna står utanför den kollektiva anslutningen. När vi senast i riksdagen hade uppe detta ärende blev det en stor majoritet för att en politisk anslutning skall vara ett personligt ställningstagande. Det här är alltså inte ett angrepp på den fackliga rörelsen – möjligen ett angrepp på en odemokratisk kvarleva.

Vad är det för fel, fru Hansson, på ett system där varje individ får bestämma vilket parti hon eller han vill tillhöra? Vederbörande kanske t. o. m. vill stå utanför de partipolitiska fållorna.

Man kan naturligtvis reflektera över varför socialdemokraterna är så benägna att vidmakthålla ett system som även de egna ofta har fördömt. Många av dagstidningarna, flera facktidningar, åtskilliga inom den fackliga rörelsen hör till de kritiska rösterna. Kan det vara ett fackligt motiv? Knappast. TCO och andra förbund har ingen politisk kollektivanslutning

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

och hävdar sina fackliga intressen väl. Kan det vara medlemmarnas självklara önskan? Inte det heller. Jag sade nyss att två tredjedelar av LO-medlemmarna står utanför. Kan det vara ett ekonomiskt skäl på grund av de medlemsavgifter som flyter in till SAP-kassan? Kanske! De 10–20 miljonerna är självfallet lockande att lägga beslag på. Därför menar jag att det endast finns ekonomiska och andra snäva partiintressen från ett parti som gör sig till förmyndare över enskilda människors självklara rättighet att själva välja den politiska gemenskap man önskar.

Den princip vi hävdat i debatten och som jag vill föra till torgs är att det fackliga arbetet skall ha en självständighet utan partipolitiska bindningar och att vi skall försöka få till stånd ett förtroendefullt samarbete inom den fackliga rörelsen trots skilda politiska värderingar i vissa andra frågor.

Fru HANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle bara vilja säga till herr Björck i Nässjö när han talar om att det var fem gånger fler som reserverade sig än som ville gå med i kollektivanslutningen i Sandviken, att det visar att demokratin fungerar. Det fanns alla möjligheter för dem som inte ville vara med att reservera sig. Hur det nu än var i Sandviken så hade diskussionen om kollektivanslutning förts mycket noggrant i varje klubb innan man fattade beslut, vilket gjordes i helt demokratisk ordning.

Herr Boo säger att reservationsrätten inte fungerar så bra som vi tror inom vårt parti. Men just vad herr Björck sade om reservanterna i Sandviken visar ju att det går bra att reservera sig. Enligt vad jag erfarit från min fackliga verksamhet har det inte varit några som helst problem. Vi har många socialdemokrater som reserverar sig mot kollektivanslutning, vilket man självfallet har all rätt att göra. Man kanske vill vara enskilt ansluten i stället.

Herr Jonsson i Alingsås säger att det här inte alls är fråga om något angrepp mot den fackliga rörelsens bestämmanderätt, utan det är ett angrepp mot SAP, som borde säga till om att man bör sluta med kollektivanslutning. Menar då herr Jonsson att vi skulle avvisa ansökningar om kollektivanslutning till vårt parti? Det ser jag som en kränkning av den fackliga organisationens rätt att själv bestämma. Vill ni verkligen förbjuda det socialdemokratiska partiet att effektuera beslut som fattats inom den fackliga organisationen i vanlig demokratisk ordning? Det är detta saken gäller. Det är ett angrepp på fackföreningsrörelsens rätt att själv bestämma om sina angelägenheter. Detta är en angelägenhet för de fackliga organisationerna och inte för det socialdemokratiska partiet.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste erkänna att fru Hanssons anförande verkligen förvånar mig. Hon tycker inte att det är någonting märkligt att fem gånger så många reserverade sig, för att stå utanför det socialdemokratiska partiet, som det antal fackföreningsmedlemmar som var med och beslutade

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

om kollektivanslutningen. Hon sade att det är bra om demokratin fungerar på det sättet. De fick ju reservera sig! Men är det, fru Hansson, verkligen ett bra system som ibland ger så orimligt höga reservations-siffror? Fru Hansson säger att det inte är så farligt därför att beslutet fattas i demokratisk ordning. Men, herr talman, detta är ingen som helst ursäkt. Vi kan i denna kammare fatta rent absurda beslut i fullt demokratiska former. Men det gör inte besluten i och för sig på något sätt bättre att vi iakttar alla de demokratiska formerna om förslagen redan från början är tokiga. Reservationsrätten är inte någon patentlösning. Vad innebär det om man reserverar sig? Då tvingas man att omedelbart bekänna färg. Man tvingas i alla fall att tala om för sina arbetskamrater att det partiet vill man inte bli ansluten till. Det är också en demokratisk rättighet, herr talman, att inte ha någon offentlig politisk åsikt. Det är en rätt som vi inte kan förmena någon.

Sedan kan jag inte underlåta att uttrycka förvåning över en annan sak som fru Hansson sade. I sitt första inlägg talade hon om att hon inte kunde finna någon opinion mot kollektivanslutning, men i sitt senaste inlägg sade hon att det t. o. m. är många socialdemokrater som reserverar sig mot kollektivanslutningen. Det kan jag inte tolka på annat sätt än att det även inom det socialdemokratiska partiet finns en utbredd opinion mot kollektivanslutning. Det är bara förvånande att den opinionen inte kommer till uttryck här i kammaren när man röstar. Då tycks av någon anledning uppslutningen vara hundraprocentig.

Herr JONSSON i Alingsås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Hansson frågar patetiskt: "Skall vi då avvisa de mängder som vill kollektivt ansluta sig till SAP?" Mitt svar är ja. Däremot – hälsa de medlemmar välkomna som av socialistisk övertygelse söker sig till det socialdemokratiska partiet!

Jag tycker att fru Hansson, och kanske flera, ändå måste besinna att det har hänt en hel del under den tid som man talat om det historiska sambandet, ett samband som i större eller mindre utsträckning har existerat och som det kanske kunde finnas ett visst fog för under svunnen tid. Men vi har ju fått allmän och lika rösträtt, vi har fått arbetsdomstolen, begränsning av arbetstiden och löntagarinflytande över företagen via styrelseposter. Vi har fått flera av dessa saker i samverkan mellan liberaler och socialdemokrater. Situationen är nu en annan än den som rådde vid seklets början, då Hjalmar Branting sade att det fanns anledning att ändra på den bindning som då existerade.

Jag anser dessutom att problemet har fått en betydligt större dimension genom storavdelningarnas tillkomst, där det finns ett representantskap på en eller ett par procent, ett femtiotal människor som representerar flera tusen medlemmar. Med knapp majoritet genomdrivs ett beslut, och det visar sig sedan att de som stått för detta beslut är färre än de som dagen efter reserverar sig mot det.

Vad vi enligt min mening skall göra för att främja den fackliga verk-

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

samheten och stödja de politiska partiernas vitalitet är att hävda den politiska friheten och den fackliga solidariteten. Det är en liberal tes som även andra partier har möjlighet att ställa upp bakom. Vi menar att den fackliga rörelsen har anledning att stå fri från partipolitiska bindningar för att bättre kunna tjäna sina medlemmars intressen. Som politiker har vi ansvar för att inte sätta oss över sådana självklara demokratiska principer.

Fru HANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle bara vilja säga till herr Björck i Nässjö när han beskärmar sig över att det skall behöva vara så många reservationer mot kollektivanslutningen: Skall vi då förbjuda reservationerna? Det går faktiskt till så att frågan väcks i den fackliga organisationen. Sedan diskuteras man. Alla som är på mötet, alla som vill diskutera frågan har möjlighet att göra sin stämma hörd i sektionen, på klubben och vidare i avdelningen via representantskapet. Och representantskapet beslutar i enlighet med vad man har fått fram på klubbarnas möten.

Herr Jonsson i Alingsås svarar ja på min fråga, men vi arbetar inte på det sättet inom vår rörelse. Vi slår vakt om självbestämmanderätten, och vi har faktiskt större förtroende för våra fackliga organisationers bestämmanderätt än vad herr Jonsson har.

Herr talmannen anmälde att herr Björck i Nässjö anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Så behandlar riksdagen återigen en motion rörande kollektivanslutning till ett politiskt parti, närmare bestämt SAP. De borgerliga partiernas företrädare får chansen att framstå som demokratins främsta värnare och detta på grund av att socialdemokratin inte insett fackföreningsrörelsens bästa – och för all del det egna partiets – och rensat ut det odemokratiska oskicket som det innebär att människor mot sin vilja ansluts till ett politiskt parti. Den debatt som årligen upprepas har blivit en borgerlig käpphäst och citeras livligt i dagspressen.

Detta skadar självfallet fackföreningsrörelsen, och borgerliga syften uppnås. Men skulden för detta faller tungt på dem som gett chansen till angreppen. Det är inte lätt att arbeta ute på fältet för facklig slagkraft genom största möjliga anslutning, när vi möts av argumentet att man visserligen vill vara med i en fackförening för kamp för gemensamma intressen men inte önskar gå in i ett politiskt parti.

Därmed är inte sagt att fackföreningsrörelsen inte skulle stödja och samverka med partier som man anser för dess talan i riksdagen. Men detta bör ske på basis av organisatorisk självständighet.

Vpk är emot en lagstiftning – som krävs i motionen – som ingriper i fackföreningsrörelsens göranden och låtanden. De som kräver lagstiftning i det här sammanhanget brukar vara väldigt restriktiva när det gäller

lagstiftning som riktar sig mot bolag och bolagsstyrelser. Det är typiskt för den här frågans behandling att de borgerliga skriver motioner i riksdagen, medan vpk tar upp kampen ute i fackföreningarna och på arbetsplatserna. Det är medlemmar av vänsterpartiet kommunisterna tillsammans med progressiva socialdemokrater och partilösa som under alla år bekämpat kollektivanslutningen och därmed hämmat densamma. Det är den kampen som lett till att inte samtliga LO-förbund har sina medlemmar kollektivanslutna till det socialdemokratiska partiet.

Jag vill, herr talman, ge en belysning av hur kollektivanslutningen fungerar praktiskt. Kollektivanslutningen är främst, såvitt jag förstår, ett sätt av SAP att mjölka pengar ur fackföreningsrörelsen. Den ideologiska samhörigheten mellan SAP och fackföreningsfolket ökar ju inte med kollektivanslutningen. Tvärtom har den en stötande effekt på demokratiskt inställda människor. Det är inget fel att fackföreningsrörelsen ekonomiskt stöder partier som för rörelsens talan i riksdagen och i andra sammanhang. Därvidlag har de borgerliga partierna inget att säga, eftersom åtminstone ett av dem uppbär betydande stöd från det privata näringslivet, vilket ju också avslöjar vems talan detta parti för.

Centraliseringen av fackföreningsrörelsen med allt större lokalavdelningar och representantskap som beslutande organ innebär att en mycket liten grupp fackföreningsmedlemmar beslutar i frågor om t. ex. kollektivanslutning. För den fackförening jag själv tillhör – Bygg-ettan – innebär det att mindre än en procent av medlemmarna kan besluta om att ansluta fackföreningen kollektivt till socialdemokratiska partiet, detta trots att vpk i fackliga val har ungefär 40 procent av de avgivna rösterna, som i sin tur utgör hälften av samtliga medlemmar i avdelningen.

Den reservationsrätt som kollektivanslutna ändå har försöker man på flera sätt förhindra att den utnyttjas. I Metalls avdelning i Stockholm, som ju är en mycket stor fackförening, gör man så att när den avgift som betalts till SAP skall återbetalas finns det på expeditionen, dit vederbörande måste vända sig, bara en kassalucka öppen. Dessutom är den öppen för det här ändamålet bara två kvällar på hela året, och mycket stora köer uppstår. Samtidigt kan det vara tomt på andra ställen, i andra kassaluckor på expeditionen. När medlemmarna skall betala in avgifterna till fackföreningen kan de göra det till en uppbördsman på arbetsplatsen, men när de vill ha tillbaka sina egna pengar måste de åka in till fackföreningsexpeditionen och stå i kö där. Om en reservant råkar vara sjuk eller upptagen de aktuella kvällarna och inte har råd att ta ledigt de dagar då reservantpengarna betalas ut, får han heller inte ut pengarna. Jag känner själv flera reservanter som låter pengarna frysa inne därför att det är för mycket besvär med att hämta ut dem. Det är också stötande att avgifterna till SAP tas ut först, och sedan kan de återbetalas till reservanterna endast med mycket stora besvär och ansträngningar från reservanternas sida. Dessutom finns i många kollektivanslutnas avdelningar ingen möjlighet att återfå pengarna.

Det här är självfallet bara utanverket på kollektivanslutningen. Det

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

verkligt stötande är givetvis att en liten klick människor kan ansluta en stor mängd andra människor till ett politiskt parti trots att de senare inte vet det.

Jag vill med det anförda, herr talman, yrka bifall till reservationen 3.

Herr NILSSON i Kalmar (s):

Herr talman! Fackföreningsrörelsens samarbete med och stöd till det socialdemokratiska partiet irriterar på den borgerliga kanten. Jag kan förstå det. Vi vet – och det vet de på den sidan också – att de har mycket små möjligheter att ta makten i det här landet så länge fackföreningsrörelsen och partiet samarbetar.

Det kan då vara intressant att undersöka varför fackföreningsrörelsen stöder det socialdemokratiska partiet. Jo, helt enkelt därför att det är det enda partiet som tillvaratar dess intressen. Stora framgångar har nåtts i det samarbetet, och man kan säga att vi tillsammans har omvandlat det här samhället i för oss rätt riktning.

Jag skulle vilja peka på den demokratiseringsprocess som har ägt rum sedan det socialdemokratiska partiet fick makten. Jag skulle vidare vilja peka på den förändring av arbetslivets förhållanden och villkor som just nu pågår och som kommer att fortsätta. Vi vet också att löntagarna inom fackföreningsrörelsen har krav på att vi skall få en ekonomisk demokrati genomförd steg för steg, och vi kan framhålla att kravet på insyn och medinflytande har förverkligats under de senaste åren.

Det här vill man från borgerlig sida förhindra, och det finns all anledning för fackföreningsrörelsen att uppmärksamma era försök till inblandning i våra egna inre angelägenheter.

Folkpartiet och moderaterna har tidigare i år begärt lagstiftning i frågan. I år har folkpartiet blivit litet försiktigare, och det kan kanske finnas anledning till det. Men moderaterna återkommer ånyo med kravet på lagstiftning om förbud mot kollektivanslutning – en lagstiftning som är riktad direkt mot fackföreningsrörelsen. Jag skulle vilja säga till både herr Björck i Nässjö och andra att den patriarkaliska herrementaliteten tyvärr fortfarande finns i de mörkblå bröstet.

I år har man ändrat taktik litet grand i sitt resonemang. Man säger att det är det socialdemokratiska partiet som har oförsämdheten att ta emot medlemmar som beslutar att ansluta sig till partiet. Dessa uttalanden görs med motiveringen att fackföreningarna fattar beslut innebärande att medlemmarna utan egen vetskap och mot sin vilja inskrivs som medlemmar. Vad har socialdemokratiska partiet med det att göra? Det är ju fackföreningarna som fattar besluten i fråga.

Man framhåller också att utträde inte kan vinnas med mindre än att medlemmen genom åtgärd röjer viss åsikt. Ja, vad har det socialdemokratiska partiet med det att göra? Det gäller i så fall fackföreningarnas åtgärder och beslut. Samtidigt menar man att det är självklart att fackföreningarna skall fatta sina egna beslut. Ja, det är ju alldeles uppenbart.

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

Jag skall inte uppehålla mig vid herr Åkerlinds skräckskildring av kollektivanslutningens vådliga följder. Den visar bara hur litet han vet om dessa frågor.

Det hävdas således att kollektivanslutningen innebär tvång. Men det är den enskilda fackföreningen som i frihet beslutar om kollektivanslutningen. Den gör det därför att det är praktiskt och framför allt därför att den härigenom kan påverka samhällsfrågorna i den riktning den önskar. Varken fackförbunden eller Landsorganisationen är anslutna eller kan fatta beslut i dessa frågor.

Trots upprepade behandlingar av detta spörsmål har man såvitt jag kan se inte kunnat påvisa något tvång. Och vad skulle tvånget bestå i? Det föreligger rätt till reservation utan angivande av några skäl. Skälen för en sådan åtgärd behöver inte vara politiska utan kan vara helt andra, men de behöver inte på något sätt anges. Reservationen respekteras också. Något röjande av åsikt är det alltså inte fråga om. Jag vill allvarligt understryka att detta är fackföreningarnas egen angelägenhet. Det är fackföreningarna som själva inom sitt område skall avgöra både hur besluten skall fattas och vilka beslut som man skall fatta. Att frånta fackföreningarna denna rätt skulle vara ett utomordentligt allvarligt steg.

Det är helt orimligt och omotiverat att strypa den frihet som det här är fråga om. Då skulle beskäftigheten gå litet för långt. Det skulle i så fall bli en verklig klasslag, som direkt skulle rikta sig mot de fackliga organisationerna i vårt land. Man frågar sig, som också fru Hansson gjorde, vad som i så fall kommer att bli nästa steg.

Att vissa av er har betalt av storfinansen för att försöka genomföra en sådan lagstiftning känner vi till. Men trots – eller kanske tack vare – de upprepade angreppen ökar som sagt kollektivanslutningen varje år. Det borde kanske ändå kunna bringa till någon eftertanke. Det är ett önsketänkande om ni tror och hävdar att fackföreningarna inte skall syssla med politik. Det kommer vi att göra under alla förhållanden, oavsett om det blir lagstiftning eller inte. Politikens utformning betyder så mycket för fackföreningsrörelsens medlemmar att vi över huvud taget inte kan låta bli att försöka påverka de politiska frågorna.

Vi har inom fackföreningsrörelsen den uppfattningen att de politiska besluten har så pass stor betydelse att deras avgörande inte helt kan överlåtas till politiker, i synnerhet inte till borgerliga politiker. Vi kommer att göra allt för att förhindra den lagstiftning som är föreslagen. Här är flera som har varit uppe i talarstolen och trott att det är pengarna som betyder så mycket i sammanhanget, men det är det inte. Det är möjligheten att påverka de politiska besluten som betyder mest. Jag skulle vilja ge er på den borgerliga sidan en rekommendation: Sköt ni era frågor, så skall vi sköta våra inom fackföreningsrörelsen!

Med anledning av de yttranden som har gjorts här skulle jag vilja vända mig helt hastigt till herrar Berndtson och Olsson i Stockholm. Jag tror att ni skall vara litet försiktigare och kanske se till att sopa framför egna dörrar. Gå till Metall i Kalmar innan ni yttrar er, så får

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

ni se hur man ansluter medlemmar till ert parti!

Jag tror att det var herr Olsson i Stockholm och herr Björck i Nässjö som talade om att det är ett litet fåtal som sitter och beslutar om kollektivanslutningen. Ja, det är mycket möjligt, men vi har ett parlamentariskt system i det här samhället, vi har majoritetsbeslut och vi har den representativa demokratin. Det är hörnstenar i vårt samhällsliv, och vi arbetar på precis samma sätt här i riksdagen. Det borde kanske stämma till eftertanke även i det här sammanhanget.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Wikner (s).

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Kalmar säger att socialdemokraterna är det enda parti som tillvaratar arbetarnas intressen. Det var väl ändå att ta i i alla fall! Man har en känsla av att det var länge sedan herr Nilsson i Kalmar var ute och lyssnade på vad vanligt folk säger, som inte är fanatiska socialdemokrater. De säger någonting helt annat.

Vad har socialdemokraterna med kollektivanslutningen att göra, frågar herr Nilsson i Kalmar. Men i nästa andetag säger han: Vi kommer att göra allt för att få behålla kollektivanslutningen, vi kommer att motsätta oss lagstiftning. – Då har man tydligen med saken att göra.

Vad har socialdemokraterna med det här att göra? När man hör de socialdemokratiska talare som har varit uppe här, då undrar man om man befinner sig i ett demokratiskt land. Jag skulle tro att det är ungefär samma tongångar som man skulle ta till i en diktaturregim i Afrika, när man får höra att man borde ta hänsyn till befrielseörelserna: Vad har vi med dem att göra?

Sedan säger herr Nilsson i Kalmar: Sköt ni ert, så sköter vi vårt! – Herr Nilsson, det här är även vårt. Jag är själv medlem av en fackförening; jag är kanske den ende här i riksdagen som under en tid har varit kollektivt ansluten mot min vilja, utan min vetskap. Det är i högsta grad vårt även det här. Och jag vet vad jag talar om. Jag träffar åtskilliga varje månad som har problem med de här frågorna.

Herr BERNDTSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Kalmar säger att vi skall titta på hur vårt parti har det i Kalmar. Om jag har förstått situationen rätt, så utgör Metall i Kalmar faktiskt ett undantag. Där kan man, när man reserverar sig, låta pengarna gå till ett annat parti, men det är nog på få platser man tillämpar den principen.

Det är inte så, herr Nilsson, att vpk i Kalmar tillämpar någon form av kollektivanslutning av medlemmar. Vi är som sagt principiellt emot den formen.

Jag vill också i det sammanhanget säga att under den tid kollektiv-

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

anslutning tillämpats och diskuterats har åtskilliga fackföreningar letts av kommunisterna, som haft majoritet. Men man har aldrig kommit på den befängda idén att ansluta dessa avdelningar kollektivt till det kommunistiska partiet.

Jag tycker inte det skall vara så svårt att fatta att man skall kunna fastställa regler för hur partierna skall rekrytera medlemmar utan att det skulle utgöra något angrepp på fackföreningarna. Så länge kollektivanslutning tillämpas av något parti använder vissa fackföreningar den formen med allt vad det innebär i fråga om negativa verkningar. Men om inget politiskt parti tillämpar kollektivanslutning så blir det heller inga kollektivanslutningar, och det innebär inte någon inblandning i fackföreningarnas angelägenheter.

Jag menar att det fackliga stödet till de politiska partierna naturligtvis inte skulle upphöra och att inga band mellan den fackliga och politiska rörelsen skulle upplösas.

Herr NILSSON i Kalmar (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad jag vände mig mot var den motivering som man har i dag både i motionen och i reservationerna. Man säger att visst skall fackföreningarna få fatta sina beslut – det har vi självfallet ingenting emot. Så gör man ett angrepp mot det socialdemokratiska partiet och säger att det skall naturligtvis inte ta emot medlemmar som vill ansluta sig kollektivt. Man säger att dessa medlemmar har kunnat anslutas utan egen vetskap och utan fri vilja. Vem är det i så fall som har fattat det beslutet? Inte är det socialdemokraterna, det är ju fackföreningarna. Vad är det för en skendebatt ni för här? Det är fackföreningarna ni angriper i och med att ni för detta resonemang och har denna motivering.

Samma gäller följande mening i reservationen 1: "Utträde kan icke vinnas annat än genom åtgärd som innebär ett visst röjande av åsikt." Det har inte socialdemokratiska partiet eller dess partisekreterare någonting att göra med. Det är fackföreningarna som hanterar detta.

Sedan säger ni att visst skall fackföreningarna få fatta sina beslut, men socialdemokratiska partiet skall inte ta emot dessa medlemmar. Det är ju precis samma motivering som ni har haft tidigare år. Det är fackföreningsrörelsen ni angriper och ingenting annat.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Jag kanske får be om ursäkt för att jag tar till orda så här sent. Jag har aldrig tidigare tagit till orda i den här eländiga debatten. Men det är en alldeles speciell händelse som föranleder mitt inlägg i dag. Det var nämligen en kvinnlig industriarbetare vid ett ganska stort företag i Örebro län som för några dagar sedan tog kontakt med mig och berättade en historia som faktiskt chockade mig. Jag besökte kvinnan och har fått händelsen verifierad.

Hon fick i början av det här året en blankett att fylla i för att bli fackföreningsmedlem. Då förklarade hon att hon gärna skulle betala fack-

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

föreningsavgiften för den fackliga aktiviteten, att hon gärna skulle betala det som gick till arbetslöshetskassan. Men hon ville inte betala till det socialdemokratiska partiet, förklarade hon.

Då fick hon anmodan att komma till en fackföreningsman i ett rum på företaget, och där utspann sig följande samtal; kvinnan sade att hon kände sig som om hon stod inför Pontius Pilatus.

– Varför är du inte socialdemokrat?

– Nej, jag har valt ett annat parti, svarade kvinnan.

– Hur tror du att Sverige hade sett ut om inte socialdemokraterna hade regerat det här landet?

– Ja, det kanske rent av hade varit bättre, svarade kvinnan.

– Först och främst: Varför vill du inte ge pengar till det socialdemokratiska partiet när det företag som du arbetar i faktiskt ger pengar till moderaterna? Vad är det för skillnad?

– Jo, svarade kvinnan, det är en avsevärd skillnad. Om företagarna frivilligt vill stödja ett politiskt parti får de väl göra det. Jag har uppfattat det så att det är frivilligt, och då har jag frivilligt valt att icke ge pengar till det socialdemokratiska partiet.

– Du kanske rent av är moderat?

– Ja, svarade kvinnan frejdigt, det är jag faktiskt.

– Jaså, du är en sådan där som inte vill ta hand om gamla och sjuka, löd kommentaren.

Det här chockade kvinnan, för hon råkade ha en gammal mor på ett sjukhem som hon offrade all sin fritid på. Hon hade också tagit upp olika problem på det här sjukhemmet och fått igenom vissa förbättringar för gamla och sjuka där. Hon var över huvud taget mycket intresserad av gamla och sjuka människor, och det är klart att hon därför uppfattade uttalandet som en ren förolämpning.

Det här är fackföreningarnas problem, säger socialdemokraterna. Jo, det är klart att det är ett fackföreningsproblem. Men det är också ett problem om mänsklig rättighet att själv få bestämma var man skall höra hemma politiskt.

Finns det en bred opinion mot det här? frågar fru Hansson, och därmed har fru Hansson avslöjat att hon ingenting begriper av detta problem. Hon tänker kollektivt, i massa. Det skall finnas en stor opinion – då säger ni socialdemokrater ifrån, då är det någonting att tänka på.

Här gäller det en minoritet, och även om det så bara vore en enda människa, fru Hansson, som man trampar på skall man ta upp det här problemet. Det är inget hot mot fackföreningsrörelsen att ta upp ett minoritetsproblem bland de anställda. Kan inte fackföreningsrörelsen klara sig utan att trampa på oliktankande, då är det skräp till fackföreningsrörelse.

Herr Nilsson i Kalmar har ju också varit uppe i debatten, och han sade: Vad har socialdemokraterna med det här att göra? Ja, det är också ett ganska skrämmande uttalande. Herr Nilsson hade ingenting att säga om att en minoritet, en liten klick människor, anslöt väldigt många män-

niskor till ett visst politiskt parti – det är representativ demokrati, menade han. Ja, det kanske det är, herr Nilsson. Men om den här kammaren i vanlig representativ ordning skulle bestämma att hela svenska folket skall tillhöra socialdemokraterna, så är det väl i alla fall ett galet beslut, men det är fattat i representativ ordning.

Ganska långt tillbaka i tiden slogs socialdemokraterna, med all rätt, mot det orimliga valsysteem som vi då hade, där rösträtten var knuten till folks inkomst. Då skrev Verner von Heidenstam en dikt, och jag skall sluta med en travestering på den dikten, för det är pengar det handlar om: Det är skam, det är fläck på fackens baner att tvångsrekrytera för pengar.

Fröken ENGMAN (s):

Herr talman! Jag tänker inte som herr Ringaby be om ursäkt för att jag yttrar mig i den här sena timmen, för uppenbarligen kan klockan aldrig bli för mycket när det gäller våra ansträngningar att försöka få de borgerliga att förstå den här saken. Men efter herr Ringabys inlägg har mitt hopp på den punkten minskat till det minimala.

Det har tidigare sagts från den här talarstolen i dag att argumenten i den här debatten är slitna, och det är kanske det lindrigaste man kan säga. Som ny i riksdagen kan jag definitivt inte uppleva att det vilar någon fräschör över de borgerligas argument eller att det finns någon vilja hos de borgerliga att se mot framtiden.

Jag har ändå ett behov att delta i den här debatten, framför allt av den anledningen att jag själv företräder en facklig avdelning som inte är kollektivanslutet. Som utgångspunkt för mitt resonemang har jag då tagit vad som står i de stadgar som man inom Landsorganisationen och de flesta fackförbund har antagit vad gäller målsättningsparagrafen. Jag citerar: "— fackföreningsrörelsens strävan är att tillvarata de löneanställdas intressen på arbetsmarknaden och inom näringslivet samt att därvid och i övrigt medverka till en samhällsutveckling på grundval av politisk, social och ekonomisk demokrati".

Jag tror väl att ingen, inte ens någon i denna kammare, vill ifrågasätta fackföreningsrörelsens rätt att fatta beslut om sina mål. Och samma rätt måste naturligtvis gälla när man fattar beslut om handlingsvägen för att nå dessa mål.

Ett av de väsentligaste argument som anförts i denna debatt – det har man gjort även i dag – är att fackföreningarna enbart skall syssla med fackliga frågor och inte lägga sig i politiken. Det är ett resonemang som faller på sin egen orimlighet och som för alla som varit eller som är fackligt verksamma måste framstå som ett argument med den enda fördelen att det visar en total brist på kunskap om hur en fackförening arbetar och inför vilka problemställningar den ställs.

Förhoppningsvis har vi alla en gång läst litet om vår svenska historia, även om väl läsningen ibland ledde till mer eller mindre goda resultat. Vi har kanske litet olika förutsättningar att dra slutsatser av vad vi en

---

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

gång har läst och lärt. Och därför tror jag att vi även i denna debatt med fördel kan gå tillbaka litet i våra kunskapsgömmor och försöka erinra oss vad vi en gång läste om det svenska samhället, dess sätt att fungera och hur det tedde sig för det stora flertalet samt framför allt vilka företeelser som tvingade fram den svenska fackföreningsrörelsen. Då kan vi också förstå varför det är en angelägenhet för fackföreningsrörelsen att engagera sig i utvecklingen av det svenska samhället. Och utifrån denna vår kunskap och framför allt från hur vi upplever dagens samhälle skulle väl ingen vilja åta sig att dra en gräns mellan vad som är att betrakta som fackliga eller politiska frågor. Det skulle då möjligen vara herr Åkerlind. Och det vore mycket intressant att få en definition av vad som är strikta fackliga frågor och var man då drar gränsen till vad vi kallar politik. Herr Åkerlind upplevde visserligen denna debatt så, att han inte levde i ett demokratiskt samhälle, men nu har han ju ändå sin demokratiska rätt att åtminstone svara på frågor och att debattera.

Vi sitter ju här i huset och fattar dagligen beslut i frågor som har långtgående konsekvenser för människorna, och vi gör det som anställda och som medlemmar i en facklig organisation. Därför är det självklart att den målsättningsparagraf som jag nyss talade om måste slå fast fackföreningarnas roll och uppgift som medverkande i samhällsutvecklingen. I likhet med alla andra försök som fackföreningarna gör för att uppnå sina mål eller ta ståndpunkt i dagsaktuella frågor måste de också när det gäller vidareuppgiften att delta i samhällsarbetet själva få avgöra den väg de vill gå för att nå sina mål. Detta är ett påstående som jag tror att t. o. m. herr Boo skulle kunna instämma i. Han sade nämligen själv just att det måste vara en facklig uppgift att utifrån sina idéer också utforma handlingslinjerna för framtiden. Det är alltså en uppenbar självklarhet att det är vi inom fackföreningsrörelsen som skall välja vilken väg vi vill gå för att uppnå våra syften.

De argument som ständigt återkommer och som vid det här laget är välkända behöver jag inte erinra om. Jag talade nyss om vår svenska historia. När vi ändå håller på och studerar den kanske vi kan fortsätta ytterligare en bit framåt. I så fall skulle kanske oppositionens företrädare kunna förstå varför vi över huvud taget står här och talar i dag.

Man kan inte förmena en förening den elementära rätten att själv fatta sina beslut. Detta gäller även beslut rörande kollektivanslutning. Jag tyckte att Anders Björck i Nässjö lät framskynta att vi på något sätt skulle vara på väg mot en uppluckring av intressegemenskapen mellan fackföreningsrörelsen och det socialdemokratiska partiet. Det måste såvitt jag förstår vara ett historielöst synsätt. Fackföreningsrörelsen har ändock sedan 1909 haft rätten att fatta beslut om kollektivanslutning.

I sin reservation till betänkandet säger herrar Werner i Malmö och Björck i Nässjö: "Enligt den nya regeringsformen skall varje medborgare vara skyddad mot att myndighet tvingat honom att tillhöra förening eller trossamfund eller att ge sina åsikter till känna." Vidare säger reservanterna att genom kollektivanslutningen "kan medlemmar i en or-

---

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

ganisation utan egen vetskap eller mot sin vilja inskrivas som medlemmar av partier". Detta sista måste såvitt jag förstår grunda sig på bristande kunskaper om hur en fackförening fattar sina beslut eller också på en total ovilja att förstå. Det är naturligtvis inte så som Anders Björck vill göra gällande när han genomgående använder ordet "tvingat". Han relaterade nyss ett möte, där över en femtedel använde sig av den demokratiska rätten att reservera sig. Därmed har han uppenbarligen motsagt sig själv. Kan man reservera sig är ingen tvingad att ansluta sig.

Normalt innebär ett i demokratisk ordning fattat beslut att minoriteten får rätta sig efter majoritetens beslut. Men så är det inte när det gäller kollektivanslutningen. Här har minoriteten rätten att säga ifrån. Jag upplever det som en enorm underskattning av oss som fackföreningsmedlemmar när man hävdar att vi inte skulle vara kapabla att ta ställning för eller emot. Är det som Anders Björck säger, nämligen att opinionen ute på arbetsplatserna – som jag dessutom inte tror att han möter så ofta – är emot kollektivanslutning, så skulle vi, som Lilly Hansson sade, inte ha någon kollektivanslutning. Detta är en uppenbar självklarhet. Eller menar herr Björck att hans partivänner ute på arbetsplatserna saknar insikt om sina möjligheter att reservera sig eller att gå på möten för att få till stånd andra beslut?

Långt ifrån alla fackföreningar är kollektivt anslutna. Det har Anders Björck för övrigt själv upptäckt. Jag sade inledningsvis att jag representerar en avdelning som inte har valt att kollektivansluta sig. Men vi upplever det som ett hån eller en undervärdering när man tror att vi inte skulle vara kapabla att även fortsättningsvis fatta beslut i frågan, på vilket sätt vi vill uppfylla vårt mål att delta i samhällsarbetet. Är det kanske våra förutsättningar och möjligheter man ifrågasätter? Varför skall riksdagen bestämma på vilket sätt vi skall fatta våra beslut? Inte nog med att man skall inskränka rätten för fackföreningarna att fatta beslut, man skall också inskränka rätten för partiet att ta in den som ansöker om medlemskap.

Jag vill gärna instämma i vad både herr Nilsson och fru Hansson sade. Vad är det för väg vi är inne på? Vi är här inne på att kränka en djupt rotad demokratisk rättighet. Vad är det för någonting man vill förbjuda nästa gång?

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar Marcusson, Strömberg i Vretstorp och Mathsson i Fagersta (samtliga s).

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Engman sade att jag den här gången har rätt att delta i debatten. Jag ber att få tacka för det, och jag hoppas att det inte är sista gången.

Fröken Engman påstod att det inte går att skilja på vad som är fackligt och vad som är politiskt. Jag har under de fem år som jag var fack-

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

föreningsordförande aldrig haft några svårigheter att göra den skillnaden. Att ta ifrån den enskilde rätten att själv bestämma sin partitillhörighet är t. ex. inte en facklig fråga. Det är, som fröken Engman också sade, att tvivla på att den enskilde själv är kapabel att fatta beslut.

Att tala om att man har reservationsrätt är riktigt i de fall då den kollektivanslutne får besked om beslutet. Men den Sifo-undersökning jag tidigare talade om visade att det bara var åtta procent som sade att de var anslutna till något politiskt parti. Det borde rimligen, matematiskt sett, ha varit 45 procent. Det visar att det är ytterst få av de kollektivanslutna som har vetskap om det.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste erkänna att jag med stort intresse lyssnade till fröken Engmans anförande. På många sätt verkar det som om de argument hon förde fram var sådana som man normalt sett brukar höra från betydligt äldre ledamöter av kammaren. Hon hade, såvitt jag kunde förstå, helt accepterat just de argument som – vilket hon själv så riktigt anmärkte i sin inledning – helt saknar fräschör.

Eftersom fröken Engman uppenbarligen, enligt sin egen utsago, har ordentlig erfarenhet som fackklubbordförande, skulle jag bara vilja ställa två frågor till henne.

Den första frågan lyder: Vilka fackliga arbetsuppgifter skulle förhindras, omöjliggöras eller uteslutas om man stoppar kollektivanslutningen till det socialdemokratiska partiet?

Den andra frågan är: Vilka goda skäl har föranlett fröken Engmans fackliga avdelning att icke kollektivansluta sig till det socialdemokratiska partiet?

Fröken ENGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill börja med att säga att det naturligtvis kan vara roligt att missförstå vad jag säger. Jag sade inte att man hade rätt att delta, utan bara att man kunde få en känsla av att det inte ansågs demokratiskt att utnyttja den rätt man har att svara på frågor. Jag var nämligen litet rädd för att den känslan skulle bli för stark.

I vad gäller kollektivanslutningen över huvud taget så har jag uppenbarligen åtminstone för moderaterna helt lyckats dölja vad jag egentligen ville säga. Både herr Björcks i Nässjö fråga och herr Åkerlinds fråga visar att de inte förstod vad jag talade om. Jag talade om fackföreningens mål i samhällsarbetet, fackföreningens rätt att också få välja väg för sina medlemmar, varvid det gäller att skapa en hygglig tillvaro både på och utanför arbetsplatsen.

Sedan säger herr Åkerlind att kollektivanslutningen inte är någon politisk fråga. Jag försökte förklara att på grund av att det inte går att skilja fackliga och politiska frågor, har detta med kollektivanslutningen blivit en väg för fackföreningsrörelsen att uppnå och stödja de andra mål man har i den intressegemenskap som finns.

Jag vet inte hur mycket åldern har med saken att göra. Därvidlag är herr Anders Björck och jag tämligen lika. Men det är möjligt att facklig verksamhet också kan ge ett och annat i lärdom.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte alls roligt att missförstå varandra, och det är inte alls roligt att missförstå fröken Engman, men dess värre är det ganska lätt.

Jag vill än en gång upprepa mina två frågor, som fröken Engman till ingen del svarade på.

Alltså för det första: Vilka fackliga arbetsuppgifter skulle omöjliggöras eller uteslutas om man stoppade kollektivanslutningen till det socialdemokratiska partiet? Vad är det som inte skulle fungera i fortsättningen, fröken Engman? Kan vi få svar på detta nu.

För det andra: Vilka skäl har föranlett fröken Engmans egen avdelning att inte kollektivansluta sig till det socialdemokratiska partiet?

Det är av intresse för kammaren att få ta del av svaren på dessa två enkla frågor, herr talman, och jag hoppas vi får svar nu eller också före debattens slut här i kväll.

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Engman påstår att jag har sagt att kollektivanslutning inte är någon politisk fråga. Men jag sade att kollektivanslutningen inte är någon facklig fråga.

Vilka möjligheter att påverka, skulle jag vilja fråga, har de människor som inte vet att de är kollektivanslutna? Fröken Engman utgår i sitt resonemang från att man kan utöva en politisk påverkan genom kollektivanslutning. Men vilken möjlighet att påverka har alla dessa som inte har en aning om att de är medlemmar i regeringspartiet?

Fröken ENGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall börja med att besvara herr Björcks sista fråga, varför min egen avdelning inte har kollektivanslutits. Min egen avdelnings argument är, att den av principiella, politiska eller andra skäl inte vill kollektivansluta sig. Det är, tycker jag, ett argument man skall respektera.

Herr Åkerlind säger att kollektivanslutningen inte skulle vara en facklig fråga. Jag menar just att kollektivanslutningen är en facklig fråga. Ett engagemang i den politiska verksamheten leder automatiskt till fördel och engagemang för de intressen jag har att tillvarata hos mina medlemmar. Jag menar alltså att det är ett sätt att välja väg för att uppnå sina mål. Det kan väl inte vara så svårt att förstå.

Herr talmannen anmälde att herr Åkerlind anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

Herr ULANDER (s):

Herr talman! Författarna till den motion som ligger till grund för denna debatt har inte haft ett speciellt ansträngande arbete. Kraven har kommit tillbaka år efter år, även om undertecknarna varit skiftande. Motionerna under alla åren har i varje fall haft samma mål: att genom lagstiftning inskränka de lokala fackföreningarnas beslutanderätt.

Resultaten har dock blivit att efter varje stor debattrunda i riksdagen har fler och fler fackföreningar begärt kollektivanslutning till det parti som fackföreningsrörelsen kallar sitt eget, alltså socialdemokratin.

Jag tror att borgerligheten aldrig riktigt fattat vad det här är frågan om. Jag har heller inga förhoppningar om att borgerligheten skall fatta det efter kvällens debatt, och det är precis vad som står i utskottets skrivning. Inom fackföreningsrörelsen kan, som sagts tidigare i kväll, meningarna vara delade om kollektivanslutningsformen. Men att någon annan än de lokala fackföreningarna skall avgöra denna liksom övriga frågor är uteslutet.

Jag vet ingen fackförening som har begärt några beskäftiga råd i form av beslut eller uttalanden från ett antal partier här i riksdagen. Anser de som går ut i dessa aktioner att de begriper detta bättre än fackföreningsfolket? Kan de bättre avgöra nyttan för en fackförening av att kollektivt ansluta sig till partiet än fackföreningarna själva?

Om moderaterna skulle få sitt förbud, vad blir då nästa lagstiftning mot fackföreningarnas beslutanderätt? Får fackföreningarna i framtiden i uttalanden stödja SAP? Får de via uttalanden antagna av en majoritet på ett fackföreningsmöte framföra sin åsikt att man i val skall stödja SAP? Måste de förhålla sig helt neutrala? Det betyder med andra ord att de inte får bekämpa partier som har samma intressesfär som arbetsgivar sidan. Blir nästa krav att fackföreningsrörelsen skall syssla med enbart facklig verksamhet, inte lägga sig i samhällsfrågorna utan enbart syssla med det som försiggår på arbetsplatsen?

För mig framstår alla dessa försök från borgerligt håll att pådyvla fackföreningarna sin filosofi om vad som är till nytta för fackföreningsrörelsen som ett taktiskt drag i åstundan att försvaga fackföreningsrörelsen.

Partier som samordnar sina valrörelser med de olika arbetsgivarorganisationerna för att beröva arbetarrörelsen den politiska makten är från min synpunkt sett inga goda rådgivare åt fackföreningsrörelsen. Angreppet i denna fråga är naturligtvis ett försök att angripa det styrkebalte som det nära samarbetet är mellan socialdemokraterna och fackföreningsrörelsen. Det är ett försök att via lagstiftning försvaga arbetarrörelsen.

Låt mig, herr talman, läsa upp ett uttalande från en fackförening. – Här borde de ledamöter från vpk som har varit uppe i debatten lyssna alldeles speciellt. Under rubriken "Riksdagens behandling av kollektivanslutningen" står det: "El-ettans representantskap stöder LO:s ordförande Gunnar Nilssons uttalande vid Kommunalarbetareförbundets kongress." – "Vi kan ha olika uppfattningar i kollektivanslutningsfrågor även inom den fackliga rörelsen. Men en sak är vi överens om. Hö-

gerkrafterna i Sveriges Riksdag skall inte blanda sig i vilka beslut fackföreningarna fattar, vare sig det gäller anslutning till Arbetarekommun eller något annat. El-ettans representantskap kräver därför att SAP:s och VPK:s riksdagsgrupper med kraft slår vakt om fackförbunds och avdelningars självklara rätt att fatta sina egna beslut utan inblandning från borgarna i Sveriges Riksdag.”

Den som har undertecknat det uttalandet är partivän till herr Olsson i Stockholm och herr Berndtson. Det kan vara en fingervisning om hur de bör agera i den här frågan. Jag vet att det här uttalandet från El-ettan är representativt för svensk fackföreningsrörelse. Det har gjorts flera uttalanden, men jag tänker inte trötta kammaren med att läsa upp dem. Jag vill till sist slå fast att fackföreningarnas rätt att fatta beslut som organisationens medlemmar anser vara till nytta för sin organisation måste vara fackföreningarnas ensak.

Det har under debatten gjorts en del rätt fantastiska påståenden. Herr Olsson i Stockholm säger att socialdemokraterna inte har insett fackföreningsrörelsens bästa. Fackföreningarna har när det kollektivt anslutit sig till partiet sett om sitt hus för att kunna förändra samhället. Det är vad som ligger i detta. För övrigt har inte heller de fackföreningar som inte har kollektivt anslutit sig bett om några råd i den här frågan. De är kapabla att själva fatta besluten. Det vore bra om vi kunde bli överens om detta. Herr Olsson säger att mindre än en procent av medlemmarna i en lokal fackförening kan besluta om anslutning till partiet och att det inte är demokratiskt. Jag tror vi har varit överens när det gäller den representativa demokratin. Riksdagen är ju ett uttryck för detta. Är det en sämre slags demokrati inom fackföreningsrörelsen än i det här huset? Jag skulle vilja råda vpk att fundera litet över vad El-ettan uttalat.

Om herr Åkerlinds anförande finns det mycket att säga. Men jag skall inte ta upp hans grovhet i debatten, när han talar om storvärvare som skulle tjäna pengar på möjligheten att ansluta folk till partiet. Han upphöjer sig till förnuftets och rättvisans röst och vänder sig emot oss som verkar inom arbetarrörelsens fackföreningar. Men jag vill beröra det avsnitt där han säger att han är medlem i en fackförening. Jag har ryktesvis hört talas om att vi skulle vara förbundskamrater. Det kan ju vara glädjande på det sättet att man genom detta skulle kunna hälsa herr Åkerlind välkommen till den socialistiska sidan. I 1 § av Svenska Byggnadsarbetareförbundets stadgar har vi en passus, det är målsättningsparagrafen, som säger att vi genom medlemskapet också förbinder oss att stödja kravet på produktionens socialisering. Jag hälsar som sagt herr Åkerlind välkommen till den vänstra delen av folket.

Jag ber, herr talman, till sist att få yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet nr 54.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till herr Ulander säga att när jag talar om att

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

socialdemokraterna inte insett fackföreningsrörelsens bästa, menar jag att de inte avskaffat kollektivanslutningen, vilket debatten handlar om. Jag och många med mig menar att det skulle vara bättre för fackföreningsrörelsen att avskaffa detta odemokratiska oskick. När det, av herr Ulander och en del andra debattörer, målas upp en bild av att arbetarmassorna kräver kollektivanslutning, får ni inte någon att tro på detta. Det är inte alls på det viset, försök inte inbilla sansade människor det. Socialdemokratin vill få ekonomiska tillskott. Jag tycker att de kan få det, men det skall ske öppet genom majoritetsbeslut inom fackföreningarna. Det är en helt annan sak att ansluta folk kollektivt till ett politiskt parti.

När herr Ulander drar upp den representativa demokratin och pekar på riksdagen, innebär det att om socialdemokratin fick egen majoritet skulle man kollektivansluta hela svenska folket. Det är kontentan av vad herr Ulander säger. Jag tror inte det kan vara så horribelt, men det är ändå dit han syftar. När han citerar mina partivänner blir jag glad för det, han kanske skulle lyssna litet oftare på dem. Jag kan i stället citera en partivän till herr Ulander i ett uttalande angående kollektivanslutningen som är några år gammalt. Här hänvisas först till att det råder stor arbetslöshet bland byggnadsarbetarna och sedan sägs det: "För många byggnadsarbetare ter det sig därför både naturligt och nödvändigt att deras fackliga organisationer håller en viss distans till det parti som har ansvaret för sysselsättnings- och konjunkturpolitiken." Vidare pekar man på att många utlänningar är med i fackföreningen. Det är med 15 000 medlemmar en stor genomströmning på ett par tusen per år som rimligen inte kan känna till detta med kollektivanslutningen och alltså inte vet om att de är medlemmar.

Så här avslutar denna partikamrat till herr Ulander sin artikel: "Betongarbetarnas, murarnas, rörarbetarnas och träarbetarnas fackföreningar i Stor-Stockholm skall under de närmaste åren gå samman till en storavdelning på ca 30 000 medlemmar. Det innebär bl. a. att avdelningsmötena, där medlemmarna kunnat möta upp och direkt inverka på besluten, bortfaller och ersätts med ett centralt representantskap med 266 ombud. Man får hoppas att ingen kommer på den tanken, att dessa 266 i sinom tid också skall besluta om medlemmarnas eventuella partipolitiska tillhörighet." Det var redaktör Sven Eskil Landin som gjorde det uttalandet.

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ulander säger att när jag talar om förnuftets och rättvisans röster så upphöjer jag mig själv till en sådan. Jag sade det inte på det sättet, utan jag talade om förnuftets och rättvisans röster inom socialdemokratiska partiet. Som exempel talade jag om en ledamot av den här kammaren, socialdemokratiska tidningar och en speciell fackföreningsdiskussion om kollektivanslutning. Jag menar alltså att det fanns förnuftets och rättvisans röster i debatten även inom det social-

demokratiska partiet.

Herr Ulander talade om den representativa demokratin, och jag gjorde precis samma reflexion som herr Olsson i Stockholm, nämligen att det bara hade behövts ett steg vidare för att herr Ulander skulle ha sagt att man genom representativ demokrati och beslut i riksdagen skulle ansluta hela svenska folket till socialdemokraterna. Jag menar att politiskt parti skall man välja efter åsikt och inte efter yrke. Låt oss slå vakt om det.

Herr ULANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Olsson i Stockholm frågade varför vi inte har avskaffat kollektivanslutningen, och jag ställer då en motfråga: När har svensk fackföreningsrörelse krävt att partiet skall avskaffa kollektivanslutningen? Det är ju den fråga man måste ställa.

Sedan säger herr Olsson att arbetarmassorna inte kräver kollektivanslutning. Jag har inte talat om det, utan vad jag försvarar och krigar för är fackföreningsrörelsens rätt att fatta de egna besluten.

Därefter talade herr Olsson om att en partivän till mig har annan uppfattning. Ja visst, många partivänner har andra uppfattningar. Vad jag försökte göra var att visa på en organisation, en fackförening, som på grund av den motion som väckts från moderata samlingspartiet förklarar att man inte vill vara med om att ställas under förmyndare. Där borde vi väl ändå komma överens.

Sedan möttes ju herr Åkerlind och herr Olsson i diskussionen om den representativa demokratin, när de talade om att man skulle kunna ansluta hela svenska folket till socialdemokratin. Jag tycker att man borde kunna hålla även en sådan här debatt på en något så när balanserad nivå. Det skulle debatten tjäna på.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ulander och jag är överens om att fackföreningarna måste ha rättigheter och möjligheter att tillämpa dem. Men det får inte innebära att man förvägrar individerna rätten att självständigt välja partitillhörighet. Så får inte motsättningarna stå att om jag skall vara med i en fackförening, så måste jag tillhöra ett speciellt parti. Det förvånar mig att man inte kan inse en sådan enkel sak att om jag vill tillhöra ett politiskt parti, så ansöker jag om det självständigt. Det får inte vara så att en intresseorganisation skall ansluta mig till det parti som denna organisation råkar vilja att jag skall tillhöra.

Herr ULANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Nu får herr Olsson välja sida. Vill han att organisationen skall ha rätten att besluta, eller vill han det inte? Vi har reservationsrätten. Antingen håller han med mig eller också gör han det inte.

Herr SIVERT ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Vi är nu ganska vana vid att borgerliga intressen brukar beteckna kollektivanslutningen som en komprometterande odemokratisk

Nr 117

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

företeelse inom fackföreningsrörelsen. Man säger att den är ett angrepp på åsiktsfriheten, stundom säger man t. o. m. att den innebär en kränkning av rösthemligheten, man hänvisar till fackföreningsrörelsens roll i samhället, och man vädjar till Landsorganisationen om hjälp mot de lokala fackliga organisationerna, som har den oerhörda fräckheten att besluta om kollektivanslutning.

Jag vill till kammarens protokoll läsa in några korta meningar. Kollektivanslutningen är ej förestavad av Landsorganisationen. Kollektivanslutningen är inte förestavad av fackförbunden. Kollektivanslutningen är tvärtom tillkommen på lokalt initiativ och förverkligad genom beslut av medlemmarna ute i fackföreningarna. Reservationsrätten garanterar varje medlem som inte vill vara kollektivt ansluten möjligheten att ställa sig utanför.

Var finns det tvång som alla säger att kollektivanslutningen innebär? Reservationen kan ske oavsett partitillhörighet. Den kan ske av principiella skäl, därför att man ogillar anslutningsformen. Det spelar ingen roll vad skälet är, det respekteras. Vi respekterar också de fackföreningar som i likhet med den fackförening Barbro Engman tillhör beslutar sig för att stå utanför partiet, när man tar ställning till den här anslutningsformen.

Rösthemligheten, har någon påstått, skulle vara hotad. Den är inte hotad. Ingen begär något skäl när medlemmar reserverar sig.

Den här debatten är inte ny. Den har pågått länge, men det intressanta är att den debatt som förs ute i fackföreningarna inte skall få föras där i fortsättningen, enligt vissa tankegångar som har kommit fram här i kammaren. Dessa tankegångar har kommit från partier som själva inte tackar nej till rundliga bidrag från dem som traditionellt uppfattas som våra motståndare i det fackliga arbetet.

Verner von Heidenstam har förekommit i den här debatten. Jag skall också travestera denne man: Det är skam, det är fläck på Sveriges bancr, att kapitalisterna kan köpa moderaterna som drängar.

Det är mot den bakgrunden som den här diskussionen verkligen bör föras.

Medlemmarna i våra lokala fackliga organisationer beslutar själva hur de skall ha det. Riksdagen har ingen som helst anledning att fatta beslut som inskränker den självklara rätten för organisationerna att bestämma huruvida medlemmarna skall vara kollektivanslutna eller ej. Det finns ingen som helst anledning att begränsa den rörelsefriheten.

Frågan har ställts, om kollektivanslutningen skall bestå. Det kan vi inte svara på nu. Om kollektivanslutningen kommer att finnas kvar beror ju på hur den här diskussionen avslutas. Avslutas den på det sätt som jag tror kommer kollektivanslutningen att bestå så länge de lokala organisationerna själva står för de beslut som de har fattat.

Vad gör då LO, var det någon som frågade här tidigare. Ingenting, hoppas jag. En av de bärande principerna inom vår landsorganisation är nämligen att den organisationen inte skall styra de underorganisationer

som tillhör Landsorganisationen. Och kravet på att Landsorganisationen skall ingripa mot den här förskräckliga kollektivanslutningen måste innebära att en facklig riksorganisation som LO utfärdar förbud för lokala underorganisationer att behandla och i vanlig demokratisk ordning fatta beslut i en rent lokal angelägenhet – och att man således skulle återställa demokratin genom ett inlägg från Landsorganisationens sida.

Vi ser inte demokratin som en sådan funktion. De centrala organen i samhället skall inte fatta beslut på de lokala organisationernas vägnar. Det finns andra som talar för kampen mot centralmakterna i den här kammaren och borde inse att det finns paralleller här. Det här resonemanget innehåller nämligen en självmotsägelse – en självmotsägelse som borgarna gör sig skyldiga till och som föder den i debatten redan uttalade misstanken att det finns något egendomligt motiv bakom ett agerande. Naturligtvis är det inte omtanken om medlemmarna i de fackliga organisationerna som får er att agera på det här viset. Och naturligtvis är motivet ett helt annat, nämligen att luckra upp den samverkan och den sammanbindning som traditionsmässigt finns mellan fackföreningsrörelsen och socialdemokratin i det här landet. Det är i och för sig en naturlig önskan, och dessutom är det naturligt att ni med ovilja ser att den fackliga rörelsen genom den kollektiva anslutningen tillför det socialdemokratiska partiet ansevärd penningmedel som används för partiarbetet och för att förändra samhället.

Men, kära vänner, det är inte det som är huvudmotivet till kollektivanslutning för de fackliga organisationerna. Den huvudsakliga anledningen till att de fackliga organisationerna ansluter sig till det socialdemokratiska partiet är att vi vill vara med och aktivt medverka till att förändra det här samhället till ett bättre samhälle – ett samhälle där våra medlemmar kan leva i trygghet och solidaritet. Det är grunden för ställningstagandet i den här frågan.

Jag vill kommentera några experter på förhållandena inom Svenska metallindustriarbetareförbundet. När det gäller Sandviken kan jag anföra att Sandvikenavdelningen under senare tid har kollektivanslutit sig till det socialdemokratiska partiet. För sakens skull kan jag redogöra för hur detta gick till. Diskussionen om kollektivanslutning startades i mycket god tid innan beslutet skulle träffas ute i olika klubbar, i avdelningarna och på järnverket där det finns nära 7 000 medlemmar i Metall. Därefter fördes ärendet upp i representantskapet, vars 135 ledamöter beslutade i vanlig demokratisk ordning under de representativa former som vi är vana vid att arbeta med i det här landet. Senare reserverade sig mellan 500 och 600 medlemmar.

Vad visar det här? Det visar att den reservationsrätt som finns mot ett sådant här beslut verkligen fungerar. Inte har de här 500–600 människorna blivit trakasserade. Inte har de människorna blivit jagade som vilda katter ute på gatorna i Sandviken därför att de inte tillhör det socialdemokratiska partiet genom kollektivanslutning – en bild som man skulle kunna göra sig om man skulle tro en del av dem som berättat

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

om det här.

Vi har också blivit uppbyggda med en berättelse om hur det går till att få tillbaka reservantmedlen från Metallettan – en organisation som jag tillåter mig påstå att jag kan ganska bra. På Metallettans expedition finns, herr Olsson i Stockholm, inga luckor. Det är Byggettan som har luckor. Vi har vanliga expeditionsdiskar, och det finns flera möjligheter att tala med våra flickor där. Reservantmedlen betalas vidare tillbaka varje år under hela mars månad. Vi har expeditionstid varje vecka måndag till fredag, och det finns alltså rätt stora möjligheter att kvittera ut dessa pengar.

Vi har inte haft några köer i kassorna, och jag funderar därför över om den lämnade berättelsen över huvud taget kan ha något med verkligheten att göra.

Jag vill slutligen bara konstatera att denna debatt visar att frågan nu tydligen även gäller om det socialdemokratiska partiet skall ha rätt att ta emot de kollektivanslutna medlemmar som de lokala fackföreningarna själva beslutar att föra över till partiet. Jag tycker att debatten har nått ett bottenmärke när man hävdar att fackföreningsrörelsen inte i fortsättningen skall ha rätt att fatta beslut om sådana åtgärder. Besluten kommer till i fullt demokratisk ordning, och möjlighet finns att avstå från kollektivanslutningen. Det finns många andra beslut i vårt samhälle som gynnar de politiska partierna på den andra kanten men där inte de berörda kan få delta och inte heller kan reservera sig för de följder besluten får ute i samhällslivet.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sivert Andersson i Stockholm avslutade sitt anförande med att säga att han tyckte att debatten hade nått en bottennivå. Jag vill bara, herr talman, säga att jag tycker att den travesti – jag skulle vilja kalla det grötrim – som herr Andersson gjorde sig skyldig till när det gällde moderata samlingspartiet verkligen betecknar en bottennivå. Det är faktiskt så att bakom riksdagens beslut i juni förra året att uttala sig principiellt mot kollektivanslutning stod en majoritet av de röstande här i kammaren, bestående av alla de tre borgerliga partierna.

Mot den bakgrunden säger herr Andersson att det är skam att kapitalisterna kan köpa moderaterna som drängar.

Herr talman! Jag beklagar att språkbruket i kammaren har sjunkit så djupt att man kan tillåta sig sådant utan att ett ingripande sker.

I detta anförande instämde herrar Turesson, Schött, Wachtmeister i Staffanstorps och Oskarsons, fru Jacobsson, herrar Johansson i Vrångebäck, Andersson i Ljung och Leuchovius, fru Lindquist samt herrar Nyhage, Magnusson i Borås, Danell, Åkerlind, Träff, Clarkson, Nilsson i Trobro och Nordgren (samtliga m).

Herr SIVERT ANDERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:
Herr talman! Jag är ytterst imponerad över den kollektiva uppslutningen.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m) kort genmäle:
Herr talman! Jag vill bara konstatera att den är frivillig till skillnad från det som herr Sivert Andersson i Stockholm är van vid.

Herr SIVERT ANDERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:
Herr talman! Jag tyckte mig se osynliga trådar i kammaren.

Herr STEN ANDERSSON i Stockholm (s):
Herr talman! Konstitutionsutskottets majoritet delar den uppfattning som kommit till uttryck i en rad inlägg av ledamöter som alla har det gemensamt att de har fackliga förtroendeuppdrag. Kort uttryckt: Om en facklig organisation skall kunna ansluta sig till ett parti och ge det partiet stöd i den form som organisationen själv tycker är den mest effektiva, det är en sak som det tillkommer den fackliga organisationen, inte Sveriges riksdag, att fatta beslut om.

Det gäller också den rätt till medlemsinflytande som partiet ställer till fackföreningarnas förfogande, om de vill utnyttja den rätten – en rätt som har givit fackföreningsrörelsen i det här landet långt större politiskt inflytande än vad den annars skulle ha haft. Det är därför som utskottet avvisar kravet på att i lag förbjuda kollektivanslutning.

Herr talman! Mer än så hade jag inte tänkt säga. Jag ämnade sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan – men så fick jag för någon timme sedan i min hand ett papper, som det visserligen står "Konfidentiellt" på men som har ett sådant innehåll att det inte bör undanhållas Sveriges riksdag och den svenska allmänheten. Och det är av intresse i den här debatten, som ju ytterst handlar om relationerna mellan partierna och andra organisationer och intressegrupper i samhället.

År efter år går de borgerliga partierna till våldsamma angrepp mot samarbetet mellan fackföreningsrörelsen och det socialdemokratiska partiet. Men vad är det egentligen ni sysslar med själva? Medan vi anser att väljarna har en självklar rätt till en öppen redovisning av vårt samarbete med fackföreningsrörelsen, försöker ni – så långt ni nu mäktar – hemlighålla ert samarbete med det privata näringslivet. Alla känner vi till hemlighetsmakeriet och smusslet kring de miljonbidrag som de privata företagen lämnar till åtminstone ett av de borgerliga partierna. Bidragsbesluten träffas i företagsstyrelserna bakom lyckta dörrar. Oftast får varken allmänhet, väljare, företagets kunder eller ens aktieägare eller anställda någon redovisning av besluten – såvida nu inte någon SSU:are finns på bolagsstämman därför att SSU har skaffat sig en aktie och lyckats dra sanningen ur en motsträvig styrelseordförande.

Ni gör allt för att dölja ert samarbete med det privata näringslivet. Vi gör allt för att öppet redovisa vårt samarbete med den fackliga rörelsen.

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

Ert samarbete förekommer i så många former, och alla försöker ni hålla hemliga. Det här konfidentiella papperet, en PM, visar hur ni har skapat en organisation, som kallar sig Förbundet Frihet och framsteg, med ekonomiskt stöd från det privata näringslivet och tydligen också med folk engagerat från näringslivet och från universiteten. Det är en organisation med uppgift att försöka komma samarbetet inom arbetarrörelsen till livs. Motivet uppger man vara att den socialdemokratiska maktapparaten utgör det största hotet mot demokrati och frihet i Sverige. Organisationen säger sig ha kompetent folk till förfogande och räknar med att få ännu fler från näringslivet och från universiteten.

Vissa framgångar kan man också peka på. En nämns i promemorian, nämligen att man i samarbete med intresserade förlag ombesörjt böcker bl. a. om Cuba, Vietnamkriget, rasfrågan i USA och nationalismen i Sovjet. Dessa böcker, säger man, har kunnat introduceras som studielitteratur inom den högre undervisningen i landet. Det skulle vara ytterst intressant att få en öppen redovisning av vad man har åstadkommit på det här området.

Vilka är det som står bakom den här organisationen? Vilka är det som arbetar med så smarta och hemliga metoder? Jo, enligt denna PM består styrelsen av 21 personer med ungefär lika fördelning på de tre borgerliga partierna, och elva av dessa personer uppges vara ledamöter av riksdagen – också de lika fördelade på de tre borgerliga partierna.

Får jag nu fråga er som är så bekymrade över samarbetet mellan det socialdemokratiska partiet och fackföreningsrörelsen: Är någon av er elva, om ni nu är närvarande, beredd att gå upp och komplettera denna PM med uppgifter om syftet med denna organisation och den verksamhet som den bedriver – ge en lika öppen redovisning som den vi lämnar om vårt samarbete? Vi menar att den redovisningen har väljarna rätt att få, om ni nu törs lämna den.

Därmed, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr BOO (c) kort genmäle:

Herr talman! Vi har från socialdemokratiska talare hört en rad skäl till försvar för kollektivanslutningen. Dessa talare har verkligen varit varierande i sin framställning. Jag vill bara ta ett exempel.

Herr Nilsson i Kalmar sade att vi inte kan överlåta åt politikerna att fatta de politiska besluten. Vad ligger i ett sådant resonemang? Självfallet skall politikerna ta kontakter, ta hänsyn, vara öppna för informationer till underlag för beslut. Men det måste väl ändå i vår demokrati vara de politiska partierna som skall fatta de politiska besluten och också inför väljarna ansvara för dem. Jag tycker att det krävs ett besked om innebörden i detta herr Nilssons resonemang.

Nu trodde jag att partisekretären herr Sten Andersson i Stockholm skulle ge en sammanfattning över var socialdemokratin står i sin argumentering för att behålla kollektivanslutningen. Men vad inträffar? Herr Andersson gjorde inget försök i den riktningen. Han slängde i stället

---

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

ut ett påstående om att det fanns någon organisation som hade stöd från de politiska partierna, en organisation som skulle heta Frihet för framsteg eller någonting i den stilen. Vad har det med denna debatt att göra?

För det första vill klart säga att centern som parti har ingenting med denna organisation att göra.

För det andra är det väl alldeles uppenbart att om det finns några medlemmar i en sådan organisation så har de frivilligt gått in i organisationen. Eftersom det här gäller en diskussion om kollektivanslutningen och principerna för denna, så hade det varit mera av värde för kammaren att från herr Sten Andersson få höra en ordentlig sammanfattande redovisning över varför man skall behålla ett så starkt intrång i den personliga integriteten som en kollektivanslutning på sitt sätt är – med den reservationsrätt som visserligen finns men som innebär att det icke går att dölja den politiska valhemligheten.

Jag vill bara, herr talman, redovisa denna synpunkt i slutskedet av den här debatten.

Herr STEN ANDERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle naturligtvis kunna göra som herr Boo – ordagrant läsa upp ett tal som jag höll 1972 i den här kammaren, där jag utvecklade våra argument för att kollektivanslutningen skulle bibehållas, där jag betonade att det här är en fråga för fackföreningsrörelsen. Det har en rad företrädare för fackföreningsrörelsen och socialdemokratin gjort, och det finns ingen anledning för mig att upprepa det.

Den här organisationen är inte utan intresse därför att den berör relationerna mellan partierna och andra organisationer. Ni försöker alltid förneka det samröret. Vi diskuterar emellertid gärna kollektivanslutningen och andra former för vårt samarbete. Men varför törs ni aldrig lämna en öppen redovisning för ert samarbete?

I den PM jag talat om uppges det – jag vet inte om det är sant – att åtminstone tre centerpartister ingår i styrelsen för denna organisation med så vittsyftande mål och med så smarta och skumma metoder. Plocka fram sanningen! Det tycks finnas något slags borgerlig gerillarörelse här som inte ens herr Boo känner till. Några måste dock känna till den, men de törs inte kliva upp. Varför?

Herr BOO (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sten Andersson anförde i debatten 1972 exempel på sin verksamhet ute på fältet. Den redovisningen var rätt intressant, och jag sade vid det tillfället att jag tycker det är bra att herr Andersson fortsätter så, för det kommer att betyda flera LO-medlemmar som röstar med centern. Detta kunde vi också notera i 1973 års val, och jag hoppas att trenden skall fortsätta.

Vi har här i dag diskuterat kollektivanslutningen och principerna för denna. Jag tycker det är den frågan vi skulle intressera oss för. Jag vill

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

klart säga ifrån – och det har jag framhållit vid två tillfällen under debatten – att självfallet skall de fackliga organisationerna ha sin suveräna rätt att bestämma. Vad diskussionen gäller är om politiska partier skall inregistrera andra som medlemmar än sådana som söker individuellt till partiet. Jag tycker det är en självklar princip i en demokrati att den politiska partitillhörigheten skall bestämmas efter en individuell ansökan från enskilda som vill bli medlemmar.

Herr STEN ANDERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte hur mitt anförande 1972 påverkade centerns valresultat. Det är att göra mig för stor ära, antar jag, att tillskriva mitt tal framgångarna för centern.

Vad jag gjorde var att uttala sympati för och medkänsla med de borgerliga förkunnarna. Jag talade om hur jag på fackliga möten, där jag visste att jag skulle möta en del frågor rörande kollektivanslutningen, kanske också visst motstånd, valde att inte anförda partiets argument för kollektivanslutning utan alla de borgerliga argumenten mot kollektivanslutning. Jag beskrev hur de unga fackföreningsmedlemmarna tog hänsyn till medlemskårens intressen, resonerade sig fram till för det första att de politiskt skulle stödja partiet och för det andra att de kunde göra det på flera olika sätt: genom anslag, genom personella insatser. Jag sade också till dem: Om ni nu är beredda att ge detta stöd ställer partiet till ert förfogande en rätt till medlemsinflytande. Den gäller omedelbart, sade jag, men det är ni som avgör om ni skall utnyttja den rätten eller inte. Det slutade varje gång på samma sätt – jag fick åka tillbaka till partistyrelsen och tala om att den här kollektivanslutningen borde vi ha kvar.

Och jag kan glädja herr Boo med att kollektivanslutningen ökar. Varje gång vi får tillfälle att resonera – gärna från borgerliga utgångspunkter – tar styrelseledamöterna denna hänsyn till medlemmarnas intressen, för de vet att det ökar inflytandet över de frågor som de är intresserade av. Det är så både lokalt och centralt.

Herr talmannen anmälde att herr Boo anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Herr talman! Till herr Sten Andersson i Stockholm vill jag säga att jag tillhör inte de där elva – jag känner dem inte eftersom det inte nämnts några namn här.

Herr Sten Andersson säger att av en tillfällighet fick han en PM i sin hand. Jag skulle inte tro att det var någon tillfällighet, utan det är väl ett sådant där papper som Sten Andersson har med sig i fickan när han far runt i landet, och så åkte det upp här i kväll också.

Fru Hansson sade att hon kan aldrig upphöra att förvåna sig över att så mycken energi läggs ned från de borgerliga partiernas sida på att

beskära fackföreningsrörelsens möjligheter när det gäller kollektivanslutningen. Ja, enligt ett vetenskapligt arbete från 1967 har debatten om kollektivanslutning pågått sedan 1898. Det var den första LO-konferensen som diskuterade frågan och tog ställning, och enligt samma arbete lär Hjalmar Branting då ha sagt att detta beslut innebär ett tvång till frihet. Han menade att så länge arbetarna saknade rösträtt och arbetsgivarna inte erkände organisationsfrihetens principer måste man använda metoder som inte skulle behöva komma i fråga i ett samhälle där medborgarrätten är erkänd. Och där är vi väl i alla fall nu.

Därefter har denna fråga under årens lopp varit föremål för många diskussioner inom såväl partierna som fackorganisationerna. Det är alltså inte någon ny debatt vi nu för.

Fru Hansson sade att det tillhör de mänskliga fri- och rättigheterna att de fackliga organisationerna får ansluta medlemmar kollektivt. Herr Nilsson i Kalmar var inne på samma tema och sade: Blanda er inte i våra inre angelägenheter! Men detta är ju en fråga om demokrati, och demokratin är en gemensam angelägenhet. Och till de grundläggande och elementära demokratiska rättigheterna hör att själv få avgöra om man vill ansluta sig till en politisk organisation eller inte och vilken politisk organisation det i så fall skall vara. Jag tycker det är mycket förvånande att socialdemokraterna inte vill erkänna denna individens demokratiska rätt att själv få avgöra politisk anslutning och partitillhörighet. Den enskilde individens demokratiska rättighet har helt kommit bort i denna debatt.

Vidare frågade herr Nilsson i Kalmar: Vad har socialdemokraterna med det här att göra? Här är det ju de enskilda fackföreningarna som beslutar. Ni gör angrepp på fackorganisationerna. Men, herr Nilsson, fackföreningarna består väl i alla fall av individer, av enskilda människor, och det är de som fattar besluten. Och är det inte de socialdemokratiska fackföreningsmedlemmarna som fattar dessa beslut? Jag skulle tro det.

Herr Nilsson sade också att det inte är de ekonomiska frågorna som är det väsentliga. Det var en nyansskillnad i förhållande till vad Sivert Andersson i Stockholm var inne på. Efter vad han förstod fäste han ganska stor vikt vid de ekonomiska frågorna. Det är möjligheterna att påverka besluten som betyder mest när det gäller kollektivanslutningen, sade herr Nilsson. Men, herr Nilsson, på vilket sätt får fackorganisationerna sämre möjligheter att påverka besluten, om de fackliga organisationernas medlemmar självständigt och frivilligt ansluter sig till den politiska organisationen? Det skulle vara intressant att få ett svar på den frågan.

Herr Nilsson sade också att det är en skendebatt vi för, ty här gäller det inte socialdemokraterna utan fackorganisationerna. Nej, herr Nilsson, det är ingen skendebatt. Det är i stället herr Nilsson själv som för en skendebatt här!

Fru Hansson frågade: Varför kryper centerns medlemmar inte fram ur buskarna och tar upp en debatt? När har centern vägrat att ta upp en debatt i dessa frågor, fru Hansson? Jag kan ställa frågan tillbaka:

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

Varför vägrar de fackliga organisationernas representanter att komma till centrens organisationer och konferenser och tala om facklig verksamhet? Jag tycker att det skulle ligga i de fackliga organisationernas intresse att tala om facklig verksamhet för dem som vill lyssna.

Fru Hansson sade vidare till oss att vi borde föra en politik som inger förtroende bland arbetstagarna. Ja, jag skulle tro att det är vår politik som gjort både att vi ständigt fått nya medlemmar till vårt parti och till våra olika organisationer och att vi för varje år ökat vårt rösttal. Det torde inte kunna bestridas. Om ett parti eller en organisation för en politik som skapar förtroende, behövs väl inte någon kollektivanslutning? Då ansluter sig – förutsätter jag – de enskilda individerna själva. Jag tycker att det vittnar om stor svaghet när ett parti behöver använda kollektivanslutning för att få medlemmar.

Också herr Sten Andersson i Stockholm nämnde debatten i denna fråga. Enligt min mening är det socialdemokraterna som är ointresserade av att föra en debatt om kollektivanslutningen. Jag ställde en interpellation till statsministern den 26 februari i år. Jag ville där veta vad som har hänt med anledning av riksdagens uttalande av den 6 juni 1973 angående kollektivanslutning av enskilda personer till politiska partier. Jag har inte fått något svar ännu. Jag hade trott att jag skulle få svaret just i samband med dagens debatt, men det har uteblivit. Jag vet inte om man i kanslihuset är ointresserad av att diskutera just frågan, hur riksdagsbesluten följs upp.

Herr ALFTIN (s):

Herr talman! Med risk att göra herr Åkerlind besviken vill jag redovisa att jag för någon dag sedan blev uppringd och utfrågad av en rikstidning om arbetet i riksdagen. Man ville veta vilka frågor vi hade att handlägga den här veckan och vilka frågor som jag personligen var speciellt intresserad av. Eftersom jag ägnat mig mycket åt fackligt arbete innan jag kom in i riksdagen var det naturligt för mig att nämna frågan om kollektivanslutningen som en sådan fråga. När jag sedan tog del av tidningens uppläggnings av intervjun fann jag till min förvåning att den var vinklad så att man fick en helt felaktig uppfattning om min inställning. Med risk för att vid denna tidpunkt upprepa en del redan framförda argument vill jag ta tillfället i akt att helt kort redovisa min uppfattning.

För att man skall få det nödvändiga perspektivet på frågan, varför medlemmarna i fackliga organisationer tar initiativet till en ansökan om anslutning till det socialdemokratiska partiet, måste man se på dessa organisationers historiska bakgrund. Från början var fackföreningsrörelsens och socialdemokratins folk samma människor och deltog i samma kamporganisation. Men för att helt förstå bakgrunden måste man även se till erfarenheten och resultatet av den samverkan som genom åren ägt rum mellan socialdemokratin och fackföreningsrörelsen.

Gemensamt har vi steg för steg förvandlat det gamla orättvisa fat-

tigsamhället till den välfärdsstat som vårt land är i dag. Visserligen finns det områden där vi ännu inte har lyckats att genomföra allt det som vi skulle önska. Jag tänker på den ekonomiska demokratin, löntagarnas inflytande inom näringslivet och medbestämmanderätt över kapital och investeringar. Men alla reformer som vi nu har genomfört och håller på att genomföra inom arbetslivets område har aktualiserats och möjliggjorts genom det intima samarbete som hela tiden har ägt rum mellan den fackliga och politiska arbetarrörelsen.

När medlemmarna i de fackliga organisationerna inte har lyckats att förhandlingsvägen få sina rättmätiga krav tillgodosedda, sina krav på trygghet i anställningen, inflytande på sin egen situation och möjligheter att förändra hälsofarliga arbetsmiljöer, har det alltid varit naturligt att vända sig till den politiska delen av arbetarrörelsen för att lagstiftningsvägen tillgodose elementära fackliga krav.

Herr talman! Jag har svårt att förstå dem som ser något kränkande i att medlemmarna i en facklig organisation genom demokratiska beslut tar ställning för kollektivanslutning av den egna organisationen till ett parti som man har så mycket gemensamt med.

Jag vet att innan en facklig organisation fattar ett sådant beslut har frågan under en längre tid aktualiserats och diskuterats ute på alla nivåer bland medlemmarna i de berörda organisationerna. Den dag en facklig organisation är redo att fatta ett beslut om kollektivanslutning, då har medlemmarna verkligen blivit informerade och givits möjlighet att påverka beslutet.

De som inte vill bli kollektivanslutna har full reservationsrätt. Det finns inte heller något personligt avslöjande om partitillhörighet i en avgiven reservation. Det kan mycket väl vara en socialdemokrat som av personliga eller principiella skäl väljer att stå utanför kollektivanslutningen.

Jag finner det djupt oroande om riksdagen skulle tillmötesgå den linje som en del av de borgerliga motionärerna företräder, nämligen att lagstiftningsvägen eller genom ändrade stadgar i regeringsformen förbjuda och hindra medlemmarna i de fackliga organisationerna att fatta demokratiska beslut i egna frågor. Det finns också en risk att ett sådant beslut kan följas av försök att lagstifta på andra områden för att hindra löntagarna och medlemmarna i de fackliga organisationerna att fortsätta demokratiseringen av arbetslivet och näringslivet.

Jag är inte heller övertygad om att det är av ideella skäl eller av omtanke om den enskilde medlemmen i den fackliga organisationen som de borgerliga angriper kollektivanslutningen. Detta tycker jag särskilt markeras av dem som samtidigt slår vakt om medlemsregistreringen inom svenska kyrkan. Man försvarar där ett system som ger möjligheter att som barn kollektivt födas in i kyrkan som medlem utan möjlighet till reservation förrän efter många år då den enskilde individen själv börjat fundera över anledningen till sitt medlemskap. Jag kan hålla med om att detta förhållande verkligen är olämpligt från demokratisk synpunkt.

Däremot tycker jag att det är en helt annan sak när medlemmarna i en facklig organisation efter ingående information och intern debatt fattar beslut i demokratisk ordning, och där full garanti om reservationsrätt gäller för alla som inte önskar anslutning.

Herr talman! Jag ber med dessa synpunkter att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c):

Herr talman! Ett av de viktigaste beslut som fattats i Förenta nationerna var när generalförsamlingen antog konventionen om de mänskliga rättigheterna och det därtill fogade fakultativa protokollet. I den konventionen föreskrivs de rättigheter som vi anser självklara i Sverige: rätten att leva, rätten att flytta och emigrera även från eget land, rätten att bilda fackföreningar, rätten att strejka och en hel rad andra rättigheter.

Vad står då i fråga om föreningsfriheten och om anslutning till en förening? Jag citerar artikel 22 på ett av originalspråken: "Everyone shall have the right to freedom of association with others."

Everyone, alltså var och en, skall ha rätten till sammanslutning med andra, dvs. till föreningsfrihet. Överensstämmer detta med kollektivanslutning? Herr Sten Andersson i Stockholm fick denna fråga för två år sedan. Jag ursäktade honom då. Han kanske inte kände till konventionen och hade kanske inte läst den noggrant. Men nu har han haft två år på sig. Nu kan han ju förklara om detta överensstämmer.

Den socialdemokratiska regeringen föreslog att vi skulle ratificera denna konvention, och det har vi också gjort.

Herrar och damer socialdemokrater som har röstat för att vi skulle ratificera denna konvention kan ju förklara hur ni nu kommer att uppfylla den.

I konventionens början, i artikel 2 står: "Varje konventionsstat förpliktigar sig att i enlighet med sina konstitutionella bestämmelser och med bestämmelserna i denna konvention vidtaga erforderliga åtgärder för att genom lagstiftning eller på annat sätt förverkliga de i denna konvention inskrivna rättigheterna, som ej redan är tillförsäkrade."

Är ni beredda att tillmötesgå denna konvention nu och ordna det så att everyone has the right att bestämma om han skall vara med i en förening eller inte?

I denna debatt förefaller det som om man har mycket litet känsla för individen och ständigt tänker på kollektivet. Det är väl detta som är det felaktiga, och det har framskyttat i flera anföranden. Det måste ju komma an på en viljeyttring av individen om han skall tillhöra en förening.

Låt mig ta exemplet med ett företagsamt bokförlag som skickar till en människa en bok och säger: Om du inte svarar nej före den 15 november, betraktar vi det så att du har köpt boken, och vi kräver dig på pengar.

Det går inte enligt svensk lagstiftning. Jag behöver inte svara alls,

och jag blir aldrig skyldig att betala, eftersom det kräver en viljeyttring att jag vill ha boken. Annars har jag ingen skyldighet att ta emot den.

Man kan i detta sammanhang inte tillämpa den principen rent juridiskt, men nog har man moralisk skyldighet att fordra att individen skall avge en viljeyttring, skall säga: Jag vill vara med där eller där.

Här går en människa in i en fackförening som medlem – som jag anser att man skall göra vid alla tillfällen – och finner sedan att han också tillhör en annan förening utan att veta det och utan att ha sagt att han också vill tillhöra det socialdemokratiska partiet. Kan det verkligen överensstämma med vad jag läste upp för en liten stund sedan?

Representanter för både de doktrinära partierna – socialdemokrater och kommunister – har talat om barnen och kyrkan. Det är kanske bäst att läsa vad konventionerna säger om det: "Konventionsstaterna förpliktar sig att respektera föräldrars och, i förekommande fall, förmyndares frihet att tillförsäkra sina barn den religiösa och moraliska uppfostran, som står i överensstämmelse med deras egen övertygelse."

Ni får i så fall också klara ut om det är fel enligt denna konvention som ni själva varit med och godkänt.

Man måste kräva att individen skall ha sin fullständiga rätt att bestämma själv. Fru Hansson säger att vi skulle vilja kringskära fackföreningarnas rätt att bestämma. Nej, det är inte fråga om det, men vi vill inte tillåta dem att besluta vad andra skall göra i politiskt avseende. Man kan t. ex. tänka sig att en mycket idrottsintresserad grupp beslutar på ett fackföreningsmöte att hela fackföreningen skall tillhöra idrottsföreningen där. Ni säger att det är fullt logiskt och demokratiskt att göra på det sättet. Man skulle alltså kunna ansluta sig till en hel rad andra föreningar, om det bara kan uppbringas en majoritet. Är man från fackföreningsrörelsens sida beredd att ta sådana konsekvenser?

Vi har hört ur LO:s stadgar att den lokala organisationen beslutar om kollektivanslutning. Men man kunde ju lika gärna säga att detta är alltför komplicerat. Landsorganisationen kan i stället besluta att alla dess medlemmar skall tillhöra socialdemokratiska partiet. Flera talare från socialdemokratin har sagt att denna princip är riktig, och då blir detta en logisk följd. Det är detta som jag tycker snedvrider debatten. Man tänker inte på individernas rätt att själva bestämma vad de vill tillhöra.

Jag har här en liten notis från Smålands Folkblad, en socialdemokratisk tidning, som i februari 1970 – det är fyra år sedan men ingenting har förändrats sedan dess – säger att socialdemokraterna där har 3 564 medlemmar, därav 113 enskilt anslutna. Det är klart att om man rekryterar på sådant sätt får man ett stort medlemsantal och bättre ekonomi. Men är det riktigt att göra det? Och varför gick det inte att rekrytera bättre individuellt? Det vore nog bättre om man kunde få medlemmarna enskilt anslutna än att det blir kollektivanslutningar genom fackföreningarna. Det är ju inte så märkvärdigt att den socialdemokratiska gruppen gör sådana ansökningar.

Herr Sten Andersson i Stockholm har varit ute och hållit tal. Han

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

sade att han hade framställt alla möjliga argument från centern i det sammanhanget. Den jag sist vill ha till att representera centern och framföra våra argument är herr Sten Andersson. Jag tror nämligen inte att han har samma ordalydelse som centern använder. Det är inget klander mot Sten Andersson i övrigt, men jag vill nog hellre själv anföra våra argument.

Jag har talat om de mänskliga rättigheterna, för detta har inte belysts i debatten. Jag anser inte att det står i överensstämmelse med konventionen om de mänskliga rättigheterna att ha kollektivanslutning.

Jag yrkar givetvis bifall till reservationen av herr Boo m. fl.

Herr STEN ANDERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara trösta herr Bengtson med att jag inte skall ta upp konkurrensen ute på centermötena – där klarar sig nog herr Bengtson bättre än jag.

Men jag tycker nog att vår värderade representant i FN skulle läsa igenom konventionen en gång till. Alltsammans finns på svenska – det skulle kanske klara ut en del av begreppen. Konventionen om de mänskliga rättigheterna reglerar nämligen förhållandet mellan myndigheterna och de enskilda individerna, inte mellan organisationerna och de enskilda individerna. Det kan vara bra att veta det, om man sitter i FN.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! Får jag påminna herr Sten Andersson i Stockholm om att vi också har anslutit oss till det fakultativa protokoll som medger individer att vända sig direkt till en internationell organisation, om de på något sätt anser sig förorättade. Så långt har vi gått, och jag tycker att det är fullkomligt korrekt att vi har varit med om detta.

Jag behöver kanske inte läsa på konventionerna så mycket. Jag skall inte ta upp personliga saker, men eftersom jag i stora delar själv varit med om att utarbeta dessa konventioner kan herr Andersson vara säker på att jag också har läst dem.

Nu vill herr Andersson ha den svenska texten. Det står i artikel 22:

”Envar skall äga rätt till föreningsfrihet, däri inbegripet rätten att bilda och ansluta sig till fackföreningar för att skydda sina intressen.” Observera att det är översatt till att *envar* har rätten att göra detta.

Herr STEN ANDERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag hör till min glädje att herr Bengtson inte längre är Sveriges FN-delegat, och då finns det ingen anledning att fortsätta den här lektionen. Vi får ta upp den här frågan vid något senare tillfälle. Det är faktiskt så att konventionen reglerar myndigheternas förhållande till enskilda individer. Det gäller också den del som herr Bengtson läste upp.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! Att man upprepar sina argument gör inte saken bättre.

Jag har hänvisat till det fakultativa protokollet, och det medger individer att anföra klagan. Då kan det inte bara gälla myndighet-individ.

Herr talmannen anmälde att herr Sten Andersson i Stockholm anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Det är i och för sig inte så förvånande att socialdemokraterna vill ha kvar systemet med kollektivanslutningen av rent partiegoistiska skäl. Det är kanske mer förvånande att man så ivrigt offentligt försvarar systemet. Jag tycker nog det förekommit en del rätt förvånande inlägg också i den här debatten från socialdemokratisk sida. Fru Hansson hävdade, och fick för det ett 20-tal instämmanden, att det här systemet skulle bestå för all framtid – tydligen oberoende av vad folket och folkets representanter tycker och det var ju rätt avslöjande.

Herr Nilsson i Kalmar sade att detta var en praktisk sak. Ja, det är klart att det är en praktisk sak för socialdemokratin helt enkelt därför att den är till nytta för partiet. Så enkelt kan man argumentera när man glömmer den principiella sidan av saken och bara ser till partinyttan.

Fröken Engman meddelade i sin slutreplik att i hennes fackförening hade man av principiella skäl inte velat begära kollektivanslutning. Det tycker jag var ett fräscht inslag i debatten. Vad är det för principer som gör att fröken Engmans fackförening inte gillar kollektivanslutningen? Är det möjligen principen att var och en själv bör fatta beslut om inträde i ett politiskt parti? Kunde inte fröken Engman berätta för kammarens ledamöter vad det är för principiella skäl som den fackföreningen har emot kollektivanslutningen.

Den socialdemokratiska partisekreteraren brukar uppföra en liten teaterföreställning varje gång vi diskuterar denna fråga. Jag är ledsen att behöva säga till herr Andersson att jag tyckte årets föreställning var mindre roande än de tidigare. Herr Andersson kom dragande med ett papper om att det skulle finnas en hemlig organisation som bl. a. skulle innehålla 11 borgerliga riksdagsledamöter. Jag har talat med de här i huset närvarande folkpartiriksdagsledamöterna och ingen av dem ingår i eller känner till den här hemliga organisationen. Vi har ett par ledamöter utomlands och jag kan inte tala för dem. Men jag tror ändå jag vågar göra påståendet att detta var ytterligare en dimridå som var utlagd för att komma ifrån själva sakfrågan.

Herr talman! Mellan en fjärdedel och en femtedel av dem som kollektivt har anslutits till det socialdemokratiska partiet är antingen anhängare av andra partier eller vill inte tillkännage någon klar partipreferens. Nu spelar antalet i och för sig ingen roll. Jag gör inte anspråk på att veta något exakt antal. Men det är i alla fall uppenbart att det i vårt land finns ett stort antal människor som mot sin vilja kollektivt anslutits till det socialdemokratiska partiet. Det är för dessa människors skull som riksdagen också denna gång måste slå fast åsiktsfrihetens prin-

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

cip. Det är ett svar till några av de socialdemokratiska talare, bl. a. fru Hansson, som frågade vilket det verkliga syftet är med t. ex. folkpartiets ställningstagande här. Det är att för de människor som mot sin egen vilja tvingats in i det socialdemokratiska partiet tala om att riksdagens majoritet står på deras sida. Får jag på den punkten tillägga att i motsats till socialdemokratin är det nämligen för vår del så, att de argument vi anför också är de motiv som driver oss.

Det finns socialdemokrater som har reagerat mot detta system, bl. a. chefredaktören för den största socialdemokratiska tidningen i Sverige. Men finns det ingen enda socialdemokrat här i riksdagen som reagerar? Finns det ingen enda socialdemokrat som förstår att människor kan känna sin åsiktsfrihet kränkt av detta system? Har det långvariga maktinnehavet gjort er så okänsliga för frågan om den enskilda människans rätt till politisk integritet?

I detta anförande instämde herr Ahlmark (fp).

Fröken ENGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Uppenbarligen var jag något oklar i min senaste replik. Det ligger till på det sättet att även medlemmarna i min fackförening av olika skäl – det kan vara principiella men också politiska skäl – har kommit till det resultatet att vi inte skall kollektivansluta oss. Men vad som är kärnpunkten i det hela är att vi värnar om rätten att få fatta beslut själva om vi skall kollektivansluta oss eller om vi inte skall göra det. Jag trodde att det vid det här laget var klart att det är just det som är kärnfrågan.

Herr STEN ANDERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var verkligen ingen dimridå jag försökte sprida ut då jag nämnde den här organisationen. Jag diskuterar gärna kollektivanslutning också på ett sätt som kan roa herr Molin, om det krävs.

Men detta har ett intresse då det gäller relationerna mellan partierna och andra intressegrupper i det svenska samhället. Det är av intresse för Sveriges riksdag att veta vilka det är som försöker – och lyckas tydligen – att ge ut litteratur som används i den högre undervisningen. Några av de borgerliga ledamöterna har varit framme hos mig och sagt att de en gång i tiden var med och grundade den här organisationen, men de gör gällande att denna PM skulle vara minst tio år gammal. Det är inte fallet. Här beskrivs hur organisationen har arbetat vidare, hur den reorganiserats. Här beskrivs förhållandet efter 1973 års val. Här talas om böcker som tar upp förhållanden som är aktuella. Det är alltså en organisation som existerar. Nu har man gjort en intervjuundersökning för att ta reda på om det finns några riksdagsledamöter med i den. Det tycks vara så att det finns borgerliga ledamöter av riksdagen som ingår i styrelsen. Flera som jag har talat med har i varje fall inte ansett det för uteslutet att det kan finnas en sådan organisation. Låt oss då ge-

mensamt ta reda på om den existerar, vad den gör och vad den har för syften och öppet diskutera det. Någon gång borde ni också öppet redovisa era relationer till era uppdragsgivare. Men det törs ni inte.

Fru HANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara till herr Molin säga att han borde ha återgett hela citatet när han påstod att jag skulle ha sagt att kollektivanslutningen skall bestå i all framtid. Jag fortsatte faktiskt ”-- -- så länge de fackliga organisationerna vill ha det så, så länge de fackliga organisationerna har bestämmanderätten över kollektivanslutning eller inte”. Jag utgår då självfallet ifrån att man inte lagstiftar bort den rättigheten.

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig säga till fröken Engman att i fröken Engmans fackförening är det tydligen så att majoriteten av medlemmarna av politiska eller principiella skäl har gått emot begäran om kollektivanslutning till socialdemokratiska partiet. Fröken Engman sade sedan att vad hon uppfattade som väsentligt var att värna om rätten att själv bestämma i sådana här frågor. Det är litet av vad vi vill göra. Vi vill värna om rätten för varje enskild människa att själv bestämma om man vill tillhöra ett politiskt parti och i så fall vilket parti man vill tillhöra. Fröken Engman kan ansluta sig till oss.

Sedan bara till herr Sten Andersson i Stockholm, som talar om att öppet redovisa osv. Om herr Andersson nu vill föra in detta som en seriös del av debatten måste väl herr Andersson kunna säga någonting mera. Ge ett exempel på någon sådan här borgerlig litteratur som förts in i högskoleundervisningen. Namnge en enda borgerlig riksdagsledamot som är styrelseledamot – ett enda exempel.

Om herr Andersson inte kan ge ett enda exempel tror jag att jag vill dra slutsatsen att det här var en bluff.

Herr STEN ANDERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Det borde vi väl kunna hjälpas åt att konstatera, om det var en bluff eller inte. Jag kommer självfallet att ge offentlighet åt det här. I promemorian finns beskrivet i vilka ämnen man nyligen har givit ut böcker som används i den högre undervisningen. Låt oss undersöka om det verkligen förhåller sig så. Vi har ju båda ett intresse av att det blir avslöjat, liksom att det blir klarlagt vilka de elva är, om de finns här i kammaren. Det tycks vara en gerillarörelse – ganska skickligt uppbyggd, tycker jag.

Herr NILSSON i Kalmar (s):

Herr talman! Herr Boo ställde en fråga till mig nyss, och eftersom jag inte hade replikrätt så är jag tyvärr tvungen att begära ordet igen. Han undrade vad jag menade med uttalandet om att de politiska besluten var så viktiga att man inte kunde överlåta enbart åt politikerna att fatta

Nr 117

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

dem. Det är möjligt att jag uttryckte mig litet oklart, men min tanke bakom uttalandet var att vi vill från fackföreningsrörelsen vara med om att påverka de politiska besluten med hänsyn till att de är så viktiga. Vi vill alltså direkt påverka besluten när de skall fattas här.

Ett par talare – det var herrar Ringaby och Gustavsson i Alvesta – har frågat vad jag menade med att socialdemokraterna inte hade någonting med de fackliga besluten att göra. Jag vände mig mot det resonemang som förts från ert håll. Ni har ändrat karaktären på inläggen i dag och skjuter in er på det socialdemokratiska partiet. Ni säger att partiet inte skall ta emot medlemmar som fackföreningarna har beslutat att kollektivansluta. Det gör ni under åberopande av att fackföreningarna skulle ha beslutat om denna anslutning, som det står i reservation 1, utan medlemmarnas egen vetskap och mot deras vilja. Märk väl att det är fackföreningarna som har fattat besluten – vad har socialdemokratiska partiet med de besluten att göra? Skall det vara så svårt att förstå detta?

Vidare sägs det att kollektivanslutningen innebär att man måste avslöja sin politiska åsikt. Det har heller inte socialdemokratiska partiet någonting med att göra. Ni skall inte tro att socialdemokratiska partiet, lika litet som ni inom de borgerliga partierna, kan komma och tala om för oss inom fackföreningsrörelsen vad vi skall fatta för beslut. Men här tar ni upp debatten på det sättet att socialdemokratiska partiet inte skall ta emot de medlemmar som kollektivansluts.

Vad är det då ni riktar er emot? Flera talare har sagt att självfallet skall fackföreningarna få fatta sina beslut, men det är ju detta ni vänder er emot. Jag skulle vilja ge er ett gott råd: Håll fingrarna borta från fackföreningsrörelsen – vi sköter de här frågorna själva! Efter den debatt som förts här i kammaren i kväll skulle det förvåna mig mycket om det inte blev en ganska våldsamt reaktion ute i landet på ert sätt att agera i dessa frågor.

Den PM som Sten Andersson i Stockholm har tagit fram tycker jag är belysande. Här stod en ledamot av moderata samlingspartiet och beskyllde fackföreningsrörelsen för hemlighetsmakeri och allt vad det var han räknade upp utan att över huvud taget bevisa någonting. Men vad är det ni själva sysslar med? Om promemorian är riktig, och det förmodar jag att den är, vem är det i så fall som ägnar sig åt hemlighetsmakeri? Vi uppträder öppet, men ni gör det inte. Ni vill inte att fackföreningarna skall ha sin frihet att själva fatta beslut, och jag har velat bemöta dem som talat för en sådan ordning.

Herr BOO (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att det var viktigt – bl. a. för den allmänna debatten framöver – att herr Nilsson i Kalmar korrigerade sitt tidigare uttalande. Sedan vill jag bara säga till herr Sten Andersson i Stockholm: Centern har inga andra uppdragsgivare än våra väljare.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Man blir alltid litet misstänksam när herr Sten Andersson i Stockholm presenterar hemliga dokument. Han har för vana att göra det. En och annan minns kanske den gången – jag tror att det var 1966 – då herr Andersson mitt i en valrörelse lyckades göra sensation med att som högerpartiets allra hemligaste lista över ännu hemligare bidragsgivare presentera en adresslista som i stort sett var ett utdrag ur en telefonkatalog och som var arbetsmaterial för en kringresande insamlare.

Nu är klockan mycket, men det kanske är värt någon minut att försöka sprida något ljus över denna mystiska gerillaorganisation. Jag hör inte till de elva som är ledamöter i styrelsen, men jag var med och stiftade den här organisationen en gång i världen – 1947 eller 1948 i Uppsala. Den kom till som en sorts påbyggnad på de icke-socialistiska politiska studentförbunden. Initiativet kom alldeles säkert från det mäktigaste och största av dem, Konservativa studentförbundet. Initiativtagare var några för en del av denna kammars ledamöter välkända personer: framlidne riksdagsmannen och professorn Henrik Munktell och numera juristprofessorn Erik Anners, som såvitt jag vet fortfarande är ordförande.

Nu finns det emellertid inte, herr Andersson, någonting hemligt i detta. Absolut inte. Organisationen har arbetat sedan slutet av 1940-talet, och den huvudsakliga arbetsformen har varit ett antal studiegrupper spridda runt landet, bestående i huvudsak av folk som efter sina universitetsstudier velat fortsätta de politiska diskussioner som de tidigare förde i studentförbunden.

Dessutom finns ett kansli i Stockholm som tillhandahåller utomordentligt högklassigt underlag för de här diskussionerna – så högklassigt att det, herr Andersson, har använts även i helt andra sammanhang därför att det har ett gott anseende för att vara objektivt och sakligt. Det finns alltså ingenting hemligt över det hela. Det förhållandet att exempelvis herr Molin är benägen att avfärda herr Anderssons propå som en bluff beror naturligtvis bara på att herr Björn Molin – på den beskrivning som herr Andersson ger – inte rimligen kan känna igen en organisation som jag annars tror att han åtminstone vet om att den finns, nämligen Förbundet Frihet och framsteg, som för övrigt – i varje fall i sin utåtriktade verksamhet – för drygt tio år sedan bytte namn till Forum för borgerlig debatt och därefter en gång till har bytt namn till Forum för samhällsdebatt. Nu är det säkert flera som känner igen vad det är för organisation!

Forum för samhällsdebatt är det alltså som herr Andersson talar om. Märkvärdigare än så var det inte. Organisationen är föga hemlig också i det avseendet att i verksamheten ingår att, skulle jag tro, någon gång om året anordna stora offentliga konferenser som, såvitt jag vet, undantagslöst brukar vara besökta bl. a. av socialdemokratiska journalister, som skriver om dem. Hemligare än så är det alltså inte!

Nu har herr Sten Andersson för vana att blanda ihop saker när det gäller hemlighet och sekretess. Han tycks tro att allt som inte är offentligt

Torsdagen den
7 november 1974

---

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

– därför att ingen har frågat efter det – därmed är hemligt. Men det är det faktiskt inte. Ingen är på något sätt obenägen att lämna alla upplysningar om Forum för samhällsdebatt och dess verksamhet.

Jag har ingen aktiv del i den här verksamheten numera, och jag vet därför inte så mycket som jag skulle vilja veta, men någonting kan jag hjälpa herr Andersson med. Det finns en skriftkommitté inom organisationen, som utger skrifter – det är riktigt. Den senaste i raden är *Alternativ i energipolitiken*, och den är skriven av en herre vid namn Staffan Engström. Den har fått ett gott mottagande som en balanserad och bra skrift. Tidigare utgavs av en herre som heter Jan-Olof Sundell en bok om Cuba. Den är ett exempel på att folket i den här hemliga organisationen då och då tagit initiativ till framställning av skrift, herr Andersson, när det har visat sig att på hela marknaden över huvud taget icke finns en enda bok i ämnet som inte är marxistisk. Därmed är inte sagt att den kompletterande skriften behöver vara så förfärligt vriden åt det ena eller andra hållet – och det är definitivt inte hemligt.

Det torde inte heller handla om några stora pengar. Jag har gjort ett försök att snabbt ta reda på vad det kan röra sig om, och jag vill som en kvalificerad gissning säga att årsbudgeten för hela verksamheten är ett par hundra tusen kronor. Till en icke helt obetydlig del kommer de pengarna in genom prenumerationer på det material som förbundet framställer. Till detta kommer anslag och bidrag, som inte heller är hemliga.

Jag är inte säker på att Sten Andersson är nöjd med detta. Jag gick fram och bad att få kasta ett öga på denna "hemliga PM" för att se om det var möjligt att identifiera den – bl. a. till datum – men det fick jag inte göra. Den behöver ju inte vara tio år gammal. Jag är helt övertygad om att den inte var färsk när den för någon timme sedan av någon händelse föll i Sten Anderssons hand. Så färsk kan den inte vara. Det är det faktum att organisationen framträder under ett namn som varit bortglömt i tio år som kan leda tankarna till tioårsperioder, men namnet behöver inte vara fel. Jag skall inte beskylla Sten Andersson för mera bluffande än vad som är nödvändigt – det räcker ändå. Det är möjligt – jag har inte hunnit kontrollera det – att förbundet har kvar det gamla namnet, även om det bytt huvud på sitt utsända tryckta debattmaterial. I så fall kan uppgiften vara riktig, men nog låter det litet konstigt.

I varje fall har – det tror jag att jag vågar försäkra kammarens ledamöter – Sten Andersson dramatiserat detta på ett sätt som jag tror att inte någon annan är i stånd att göra. Han är verkligen specialist på att finna och näst intill uppfinna högst hemliga dokument, som har det mesta utom just hemligheter – för hemliga är de sällan i någon nämnvärd betydelse. Det är sådana papper som man kan få ta del av, om man så önskar.

Efter detta inlägg kanske jag också får lov att se på den aktuella skriften. Det skulle vara riktigt skojigt.

Herr STEN ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det var nog ett misstag att jag inte visade denna PM för herr Carlshamre före hans senaste anförande. Det hade besparat både mig och herr Carlshamre en del möda. Jag är naturligtvis mycket nöjd med hans inlägg. Det var ytterligt klarläggande. Tidigare har den ena ledamoten efter den andra förnekat att det existerar en organisation av detta slag, men nu säger herr Carlshamre att alla de som yttrat sig på det sättet bör känna till organisationen. Det var ju ganska intressant.

Sedan beskriver herr Carlshamre med sina anspråk på objektivitet, saktlighet och balans organisationen i fråga. Vad skriver den då? Jo, den talar om socialdemokratin som det värsta hotet mot den svenska friheten och demokratin. Vad den vill förhindra är att den socialdemokratiska maktapparaten får sådana proportioner att vi får ett statsbärande parti av sovjetisk typ. Jag kan förstå att det är helt i överensstämmelse med herr Carlshamres anspråk på objektivitet och balans, men det överensstämmer inte med mina.

Det var ingen hemlighet med denna PM – nej. Men den har beteckningen "Konfidentiellt" – varför det då? Denna organisation existerar, och sannolikt finns det ledamöter i plenisalen just nu som sitter med i styrelsen. Organisationen är inte densamma som Forum för samhällsdebatt, utan denna är en av de organisationer som Frihet och framsteg stöder. Men, herr Carlshamre, med Er sanningslidelse, låt oss hjälpas åt att nysta upp det här!

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Det var nog ett misstag av herr Andersson i Stockholm att inte visa mig den aktuella PM:en, framför allt att han inte gjorde det innan han första gången berörde den. Då hade han kunnat få veta vad det var fråga om och hade förstått att det inte var något att dramatisera.

Jag noterar bara att det inte alls är konstigt att inte ens styrelseledamöter i organisationen känner igen sin egen förening när herr Andersson beskriver den, för den har inte sådan karaktär som han har angivit. Den är icke hemlig. Den framträder med offentliga, i pressen refererade konferenser, där även herr Sten Andersson närstående journalister brukar vara närvarande, och det har ibland varit stor publicitet omkring dessa. Hemligare är den alltså inte.

Jag skall gärna hålla med om att det är förfärligt dumt när man skriver "Konfidentiellt" i hörnen på papper som inte alls är hemliga. Tyvärr är det inte ovanligt i det samfund där vi lever.

Herr Sten Andersson citerade några passusar ur promemorian, där man talar om det socialdemokratiska partiet. Jag delar personligen inte de värderingarna, men det är fråga om politiska värderingar, som man faktiskt har rätt att framföra om man så önskar. Och, herr Sten Andersson, vissa inslag i debatten här i kväll har haft en ton, ett innehåll och en accent som verkligen har kunnat få tankarna att gå i den riktningen

Torsdagen den
7 november 1974

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

när vi tänker på vårt gamla, fina, kära socialdemokratiska parti – så man är inte helt utan skuld själv, om en och annan av annan uppfattning än en socialistisk ibland upplever partiet som ett sådant hot. Jag vill än en gång understryka: Jag delar inte den värderingen, men det är en politisk värdering som man faktiskt har rätt att framföra.

Jag skulle ändå kanske vilja säga, att inte ens med den här formuleringen, som jag alltså tycker är i grövsta laget, blir det inte riktigt så grovt som när herr Sten Andersson står här och beskriver andra partier – och han har inte ens vett att försöka göra det i hemlighet, utan han talar öppet i Sveriges riksdag, och det är värre ändå.

Nej, herr Sten Andersson, den här bluffen går inte. Vad herr Andersson har hittat är ett papper, som möjligen har stämpeln "Konfidentiellt" men som inte borde ha det, för det har ingenting att dölja. Och identiteten är klar, herr Andersson. Jag sade att troligen finns föreningsnamnet Förbundet Frihet och framsteg kvar, men det är just precis den organisation som i sin vanligaste verksamhet numera framträder under beteckningen Forum för samhällsdebatt, och den har knappast någon annan verksamhet än denna studieverksamhet med den därtill kopplade framställningen av debattunderlag och den verksamhet som bedrivs av en skriftkommitté, som vi också har talat öppet om här i kväll; vi har dock t. o. m. nämnt ett par titlar på böcker som på intet sätt är hemliga och på intet sätt skamliga.

Nu har jag förstått att det ur skrymslena i huset har dykt upp ett antal personer som faktiskt är medlemmar i den här organisationen, t. o. m. i dess styrelse. Det är inte någon som döljer det för herr Sten Andersson eller någon annan. Det är inget skamligt uppdrag, det är inte ens hemligt, utan det är sådant som vem som helst som vill ägna sig åt samhällsarbete med all heder kan deltaga i. Ingen skäms för det.

Herr Sten Andersson skulle nog börja fundera litet över om det inte är dags att sluta med att gräva upp s. k. hemliga dokument.

Herr STEN ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Riktigt nöjda med forskningsarbetet kan vi ändå inte vara, herr Carlshamre. Det är inte bara det att det står "Konfidentiellt" på den här promemorian; flera av ledamöterna i de borgerliga partierna, som enligt herr Carlshamre rimligtvis borde känna till organisationen, gör det inte, därför att den är hemlig i sin verksamhet. Nog vore det idé att fortsätta att nysta. Herr Carlshamre vet ju inte ens vilka det är som sitter i styrelsen, trots att det tydligen ändå är ledamöter av riksdagen som ingår i den. Låt oss fortsätta att nysta, herr Carlshamre, av sann sanningslidelse!

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Vill då herr Sten Andersson till sist bara förklara för mig: Hur bär man sig åt för att hemlighålla en verksamhet som till icke obetydlig del består av stora, offentliga konferenser, av vilka – om jag

inte minns fel – åtminstone någon har hållits här i riksdagshuset, och som refereras i tidningar av alla politiska färger? Hur kan den verksamheten bli hemlig?

Nr 117

Torsdagen den
7 november 1974

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Jag vill i all blygsamhet och i största korthet försöka återföra debatten till det vi egentligen avhandlar.

Från flera håll har man i kväll använt en delvis missvisande terminologi. Det har talats om fackföreningsrörelsen och kollektivanslutningen. Det finns ett stort och framgångsrikt centralt fackförbund, nämligen TCO – Tjänstemännens centralorganisation – med bortåt en miljon medlemmar. Det fackförbundet och dess underorgan kollektivansluter inga medlemmar till något politiskt parti.

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

Överläggningen var härmed slutad.

Herr TALMANNEN yttrade: Propositioner ställs först beträffande utskottets hemställan och därefter i fråga om motiveringen.

Hemställan

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels hemställan i reservationen nr 1 av herrar Werner i Malmö och Björck i Nässjö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Björck i Nässjö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 54 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit hemställan i reservationen nr 1 av herrar Werner i Malmö och Björck i Nässjö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Björck i Nässjö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 234
Nej – 41
Avstår – 7

Motiveringen

Propositioner gavs på godkännande av 1:o utskottets motivering, 2:o) den i reservationen nr 2 av herr Boo m. fl. anförda motiveringen samt 3:o) den i reservationen nr 3 av herr Berndtson anförda motiveringen, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Boo begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka

*Förbud mot
kollektivanslutning
till politiskt parti*

den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Berndtson begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående motiveringen i konstitutionsutskottets betänkande nr 54 antar reservationen nr 2 av herr Boo m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 3 av herr Berndtson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 139
Nej - 18
Avstår - 126

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren godkänner konstitutionsutskottets motivering i betänkandet nr 54 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren godkänt den i reservationen nr 2 av herr Boo m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 128
Nej - 141
Avstår - 14

§ 9 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

Nr 55 med anledning av motioner i vallagsfrågor

Justitieukskottets betänkanden

Nr 20 i anledning av motion om utdömande av skyddstillsyn m. m. jämte böter i vissa fall

Nr 22 i anledning av motion angående viss registerföring vid allmän underrätt

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 10 Ändrad sammansättning av tingsrätt vid huvudförhandling i tvistemål

Föredrogs justitieutskottets betänkande nr 23 i anledning av motion om ändrad sammansättning av tingsrätt vid huvudförhandling i tvistemål.

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s):

Herr talman! Vid den här sena tidpunkten skall jag fatta mig mycket kort.

Jag avser inte att ställa något yrkande mot ett enigt utskott och en till motionen övervägande negativ remissopinion. Låt mig ändå bara få säga, herr talman, att jag inte är helt övertygad av utskottets argumentering för de gränser som just nu är satta för lekmannanämnds medverkan. Men jag skall gärna erkänna att det, som både Kommunförbundet och Domareförbundet betonar i sina remissvar, har gått ganska kort tid sedan underrättsreformen genomfördes och att det kan vara ett skäl för att inte nu göra en ändring.

Jag noterar också att ett annat av utskottets skäl för avslag nu är att en undersökning pågår inom justitiedepartementet om behov och inriktning av en allmän översyn av rättegångsbalken.

Herr talman! Låt mig sedan till sist, som en av motionärerna, tacka utskottet för en grundlig och omsorgsfull behandling av motionen.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11 Föredrogs justitieutskottets betänkande nr 26 i anledning av motion om översyn av brottsbalkens bestämmelser om rån.

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att återstående på fördragningslistan upptagna enkla frågor skulle besvaras torsdagen den 14 november.

§ 12 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framställdes, nämligen av

Nr 329 Herr *Torwald* (c) till herr kommunikationsministern om stimulans till anskaffning av mindre fartyg:

Vilka åtgärder är kommunikationsministern beredd vidtaga för att stimulera och möjliggöra åter- och nyanskaffning av efterfrågeanpassade mindre fartyg av storlek upp till omkring 1 000 ton dödsvikt?

Nr 117

Torsdagen den
7 november 1974

Ändrad sammansättning av tingsrätt vid huvudförhandling i tvistemål

Nr 117

Torsdagen den
7 november 1974

Nr 330 Herr *Wennerfors* (m) till herr finansministern om åtgärder för att öka tillgången på mynt:

Ämnar statsrådet vidta några åtgärder för att öka tillgången på mynt i detaljhandeln?

§ 13 Kammaren åtskildes kl. 1.10.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert